

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**FERİŞTEZÂDE ABDULMECİD'İN 'IŞK-NÂME ADLI
ESERİ (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULEMİN YAPRAK

GAZİANTEP
NİSAN 2016

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**FERİŞTEZÂDE ABDULMECİD'İN 'IŞK-NÂME ADLI
ESERİ (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULEMİN YAPRAK

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

GAZIANTEP
NİSAN 2016

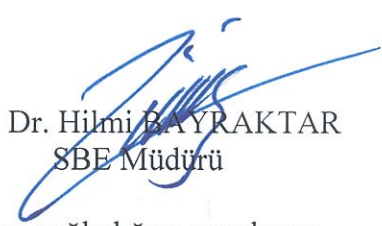
T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

FERİŞTEZADE ABDÜLMECİD'İN 'İŞK-NÂME ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN)

Abdilemin YAPRAK

Tez Savunma Tarihi: 22.04.2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

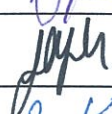

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Yard. Doç Dr. Gaye Gülşah FİDAN

Yard. Doç. Dr. Serhat KUZUCU

İmzası

ÖZET

FERİŞTEZÂDE ABDÜLMECİD'İN 'IŞK-NÂME ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)

YAPRAK, Abdülemin
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep
Üniversitesi

Danışman: Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR
Nisan 2016, 162 sayfa

Hurûfilik çok eski zamanlardan bu yana farklı formlarda yaşayan ve 14. yüzyılda Fazlullah Hurûfi ile birlikte sistemleşen, etki alanını genişleten önemli düşünce sistemlerinden birisidir.

Fazlullah Hurûfi'nin en önemli eserlerinden biri olan Cavidân-nâme'nin kütüphanelerde pekçok nüshası bulunmaktadır. Ferişt ezâde Abdülmecid'in Cavidân-nâme'yi Işk-nâme adıyla Türkçeye aktarmıştır. Bu çalışmada Işk-nâme incelenmiş ve metin olarak sunulmuştur.

Çalışmamızda Hurûfilik'in kurucusu Fazlullah Hurûfi'nin hayatı ve eserleri incelediğimiz metnin müellifi Ferişt ezâde Abdülmecid'in hayatı, eserleri ile tanıtılmış, Hurûfilik üzerinde kısaca durulmuş ve Işk-nâme adlı metnin üslup ve muhtevâsı incelenerek metnin transkripsiyonuna geçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hurûfilik, Ferişt ezâde Abdülmecid, Işk-nâme, Cavidân-nâme

ABSTRACT

THE WORK OF FERİSTEZADE ABDULMECİD-NAMED ISKNAME (EXAMINATION-TEXT)

YAPRAK, Abdülemîn

Master's Thesis, Department of Turkish Language and Literature, Gaziantep
University

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

April 2016, ve 162 pages

Hurûfîsm is one of the important schools of thought that lives since immemorial times in various forms and systemized thoroughly by Fazlullah Hurûfî, thus enlarged its sphere of influence in 14th century.

Isk-name is an important work which is written by Ferištezâde Abdülmecid to translate Cavidân-nâme, which is one of the most important works of Fazlullah Hurûfî, into Turkish and several copies of which can be found in Anatolia

In this study, life and works of Fazlullah Hurûfî who is the founder of Hurûfîsm, life and works of Ferištezâde Abdülmecid who is the writer of the text, and Hurûfîsm has been discussed briefly followed by examination of the text called Isk-name in terms of content and style, and transcription of it.

Keywords: Hurufusim, Ferištezâde Abdülmecid, İşk-nâme, Cavidân-nâme

ÖN SÖZ

XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın sonlarına kadar yaşayan Klasik Türk Edebiyatının çok çeşitli kaynakları vardır. Daha çok şiir ağırlıklı bir karakter gösteren Klasik Türk Edebiyatının önemli kaynaklarından birisi de Fazlullah Hurûfî ile birlikte sistemleşen Hurûfiliktir. Hurûfilikle ilgili çalışmalarda genellikle şiirlerde Hurûfilîğin nasıl kendini gösterdiği üzerinde durulmuş, Hurûfilîğin etkileri araştırılmıştır.

Tasavvufî bir bakış açısı özelliği gösteren Hurûfilik XIV. yüzyıldan günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Hurûfilîği tanımlamak oldukça güçtür. Fazlullah Hurufî'nin Câvidân-nâme adlı eserinin Türkçe tercümelerinden biri olan Ferişt ezâde Abdülmecid'in Işk-nâmesi Hurûfilik metinlerinden birisidir.

Bu çalışmanın ana konusu olan Ferişt ezâde Abdülmecid'in Işk-nâme'si Câvidân-nâme tercümelerinden birisidir. Fazlullah Hurûfî ve Ferişt ezâde Abdülmecid'in hayatı, eserleri ile ilgili bilgiler toplanıp Hurûfilikle ilgili yeni bir bakış açısı oluşturmaya çalışılmıştır. Üzerinde çalıştığımız yazma eserde bulunan müellifi Kemal Hüseyinî olan Kemâl-nâme-yi Âl-i 'Abâ adlı yine Hurûfilik ile ilgili ikinci bir metin çalışmaya eklenmiştir.

Bu çalışma Giriş ile birlikte 6 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Câvidân-nâme'nin Türkçe tercüme üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Fazlullah Hurufî'nin hayatı ve eserleri incelenmiş, üçüncü bölümde Ferişt ezâde Abdülmecid'in hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde Ferişt ezâde Abdülmecid'in Işk-nâme adlı eseri incelenerek, on beş ana başlık altında Fazlullah'ın bâtinî te'vil anlayışı ve çeşitli konulardaki görüşleri açıklanmıştır. Beşinci bölümde ise metaryal ve metot üzerinde durulmuş ve iki bölüm halinde metnin çeviri yazısı verilmiştir. İlk bölümde Işk-nâme'nin çeviri yazısı verilmiş ve orijinal metin üzerindeki sayfa numaralarına uyulmuştur. İkinci bölümde ise Kemâl-nâme-yi Âl-i 'Abâ adlı metnin çeviri yazısı verilmiştir. Altıncı bölüm ise bulgular ve tartışmaya ayrılmıştır.

Çalışmanın yazım ve referans sistemiyle ilgili teknik yapısına gelince; dipnotlarda referans gösterilen kaynaklar ilk geçtikleri yerde tam künyeleri ile verilmiş, daha sonraki dipnotlarda ise sadece müellifin ismiyle eserin kısa adı gösterilmiştir.

Metinden alınan ve çalışmanın muhtelif yerlerinde kullanılan parçaların sonuna orijinal metne sadık kalınarak sayfa numaraları verilmiştir. Hurûfilîğin ana kaynaklarından olan Işk-nâme üzerine yapılan bu çalışmada her zaman yardımını gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR'a, Arapça kısımları, ayet ve hadisleri gözden geçiren, yol gösteren GAÜN İlahiyat Fakültesi Arş. Gör. Hacer GENERAL'e ve Tahir KILINÇ'a teşekkür ederim.

Abdülmin YAPRAK

Gaziantep 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
1.GİRİŞ.....	1
1.1. TERCÜME FAALİYETLERİ VECAVİDÂN-NÂME’NİN TERCÜMESİ	1
2.1.FAZULLAH HURÛFÎ.....	3
2.2.1.Fazullah Hurûfî’nin Eserleri	5
2.2.1.1. Cavidân-nâme	5
2.2.1.2. Muhabbet-nâme	6
2.2.1.3. Vasiyet-nâme	6
2.2.1.4. Nevm-nâme.....	6
2.2.1.5. Arş-nâme.....	7
2.2.1.6. Dîvân.....	7
3.FERİŞTEZADE ABDULMECİD’İN HAYATI.....	8
3.1.FERİŞTEZADE ABDULMECİD’İN ESERLERİ.....	9
3.1.1. İşk-Nâme.....	9
3.1.2. Lügat-I Kânûn-I İlâhî	9
3.1.3. Âhiret-Nâme.....	9
3.1.4. Hidayet-Nâme	9
3.1.5. Hâb-Nâme	10

4.FERİŞTEZADE ABDULMECİD'İN IŞK-NÂME	ESERİNİN
İNCELENMESİ	11
4.1.DIŞ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	11
4.1.1.Dil Özelliklerinin İncelenmesi	11
4.1.1.1. Harflerin yazımı	11
4.1.1.1.1. Ünlü harflerin yazımı	11
4.1.1.1.2. Ünsüz harflerin yazımı	14
4.1.1.2. Eklerin yazımı	15
4.2. METNİN MUHTEVASININ İNCELENMESİ	16
4.2.1.Hurûfîlik	16
4.2.2. Zâhir-Bâtın	19
4.2.2.1.Zâhir-bâtın ile ilgili ışk-nâme'den örnekler	23
4.2.3. ÂDEM Ve HAVVA	24
4.2.4.Kur'ân	26
4.2.5. Fâtiha	27
4.2.6. Kelâm-Söz-Harf	28
4.2.7. Hurûf-I Mukattaa	29
4.2.8. Fazlullah Hurûfi	30
4.2.9. Peygamberler	32
4.2.9.1. Hz. muhammed	32
4.2.9.2. Hz. isa	33
4.2.9.3. Hz. musa	34
4.2.10. Mıraç	35
4.2.11. Namaz	37
4.2.12. Hac-Kabe	38
4.2.13. Ezan	43
4.2.14. Abdest	43
4.2.15. Burçlar-Ay-Güneş	43
4.2.16. Hat-Vech	45
5. MATERYAL VE METOT	48
5.1. MATERYAL (İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI)	48
5.2. TRANSKRİPSİYON METODU	48
5.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	49
5.4. METİN	50
6.1. BULGULAR VE TARTIŞMA	143

SONUÇ.....	145
KAYNAKLAR.....	147
EKLER.....	149
ÖZGEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
b.	Bin
bkz.	Bakınız
çev.	Çeviren
DİA	Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
EI	The Encyclopaedia of İslam
G	Giriş
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazret
İA	Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
Ktp.	Kütüphanesi
Nu.	Numara
Nşr.	Neşreden
t.y.	Tarih yok
vr.	Varak
yp.	Yaprak

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. TERCÜME FAALİYETLERİ VE CAVIDÂN-NÂME’NİN TERCÜMESİ

Hurûflik inancının başucu eseri olan Cavidân-nâme'nin birçok Farsça nüshasının bulunması onun ne kadar çok okunduğunun kanıtı olarak gösterilebilir. Fazlullah'ın öğretilerinin yaygın olarak okunduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bu durum Fazlullah Hurûfi'nin Arap olmayan toplumlarda yaygın olarak bilindiğinin kanıtıdır.

Öğretisinin öncelikle Azerbaycan'da ve Orta Asya'da, birçok inananı oldu.¹ Özellikle bu coğrafyada yani Anadolu ve Rumeli'de Bektaşî toplulukları arasında öğretileri yayılmıştır. Bu topluluklar Farsça bilmediklerinden eseri ve içeriğini Türkçe tercümelemlerden öğrenmişlerdir.

Tercüme faaliyetleri Türk Edebiyatında çok eski zamanlara kadar gitmektedir. Uygurlar döneminde daha çok dini içerikli metinler tercüme edilmiştir. İslamiyetin kabulüyle birlikte Kur'ân ve hadisleri Türk toplumunun öğrenmesi için tercümelemler yapılmış ve geliştirilmiştir.

Bugüne kadar yapılan tercüme faaliyetleri çeşitli şekillerde yapılmıştır. İlk dönemde yapılan tercümelemler kelime kelime aslından asla ayrılmadan yapılan tercümelemler olmuştur. İkinci bir çeviri tipi ise aslına bağlı kalarak yapılan çeviridir. Bu model daha

---

¹İrene Melikoff. (1994). *Uyur idik Uyardılar*. Turan A. (Çev).Demos Yayınları, İstanbul, s.185.

çok edebi eserlerde görülür. Bir diğer çeviri ise konusu belirterek yapılan çevirilerdir.
Daha çok mesnevilerde kullanılmıştır. ²

---

²İsmail Arıkoğlu.(2006). Ferišteoğlu'nun Cavidân-nâme Tercümesi: 'İşk-nâme. Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van s.3.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.FAZLULLAH HURUFİ³

Hurûfiliğin kurucusu olan Fazlullah b. Seyyid Bâhâddin el-Esterâbâdî et-Tebrizî el-Hüseyinî'nin 740/1339-1340'da Şirvan veya Hazar Denizi'nin güney doğusundaki şehirde doğduğu söylenmektedir.⁴

Bazı kaynaklar Fazlullah Hurûfî'nin gerçek adını Celâleddin⁵ Abdurrahman, Şihâbüddîn ve Şemsüddin Fazlullah olduğunu,⁶ bazı kaynaklar ise Fazlullah Naîmî Tebrizî Astarâbâdî olduğunu belirtir.⁷

Fazlullah Hurûfî, uzun bir zaman Şirvan'da yaşamıştır. Bundan dolayı onun “Yirmi yıllık Necef komşusu” olduğu söylenmiştir. Esterâbâd ise manevî vatanıdır. Nitekim Fazlullah Hurûfî nesir kitaplarını Esterâbâd lehçesi ile yazmış, Kur'ân'daki “el-beledü'l-emin”in Esterâbâd olduğunu savunmuştur.⁸

---

³Fazlullah Hurûfîve Eserleriyle ilgili bilgiler İsmail Arıkoğlu.(2006). Ferišteoğlu'nun Cavidân-nâme Tercümesi: 'Işk-nâme. Doktora Tezinden alınmıştır.

⁴Arıkoğlu, a.g.e, s.4

⁵Arıkoğlu, a.g.e. s.4.

⁶Arıkoğlu, a.g.e, s.3.

⁷Melikoff, (1994). a.g.e. , s.184.

⁸ Mustafa Ünver.(2003). *Hurufilik ve Kuran Nesimi Örneği*. Fecr Yayınları, Ankara, s.49.

Babasının adı Ebû Muhammed Tebrizî'dir ve kundura işleyen bir zanaatkâr olduğu bazı kaynaklarca ifade edilmektedir.⁹ Küçük yaşta babasız kalması hayatının sınırlarını kendi başına çizmesine, yeteneklerini ve hırslarını kendi kendine olgunlaştırmasını gerekli kılmıştır. Bütün bunları kendini Muhammed ve Mesih'le bütünleştirerek gerçekleştirme yoluna gitmiştir.¹⁰ İstiva-nâme'nin başında Fazlullah Hurûfî'nin doğum tarihini 740/1339-1340, kurduğu Hurûfîliği yaymayablaşlamasının 788/1386, öldürmesinin ise 796/1394 olduğu bildirilmektedir.¹¹

Fazlullah Hurûfî'nin tasavvufa nasıl sülûk ettiğini Halifesi İshak-ı Esterâbâdî'nin Hâbnâmesinden öğrenmekteyiz.¹² Tasavvuf yoluna giren Fazlullah Hurûfî, hacca gider ve dönüşünde Harezme uğrar. Bu gecede kendisine futuhat olmadığı takdirde artık bu yoldan vazgeçeceğine dair içinde kuvvetli bir istek duyar. Rivayete göre o gece kendisini Esterâbâd'daki bahçesinde görür. Ona göre burası Kur'ân'da geçen "mak'ad-ı sıdk"tır. Peygamber Hz. Süleyman oradadır ve yakınında da "makam-ı a'raf" vardır. Süleyman'ın Hüdhd'ü sorması üzerine Hüdhd gelir. Bu arada karakarga getirilir ve Süleyman'ın emri ile tüylerini yolup bahçe duvarından dışarıya atar. Hz. Süleyman bu kargayı Fazlullah Hurûfî'ye teslim eder. Fazlullah Hurûfî uyandığı zaman Süleyman'ı Tanrı, Hüdhd'ü ruh, karakargayı nefis diye te'vil ederek sevinir.¹³

Kurduğu inancı, öncelikle İsfahan'da yaymaya başlayan Fazlullah Hurûfî, ilk zamanlar rüya yorumuyla işe başlamış bu yönüyle şöhret kazanmıştır.¹⁴

Sonra bir mağarada inzivaya çekilen Fazlullah Hurûfî, Müsâfir lakabıyla tanınan ve ölüm döşeginde yatan bir dervişi ziyaret etmek için mağradan ayrılır. Müsâfir lakaplı bu dervişin aslında kendisinin hac dönüşü intisap ettiği Şeyh Hasan olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵

Öğretisinin, öncelikle Azerbaycan'da, Orta Asya'da, Çağatay Türkleri ve Arap olmayan öbür uluslararasıda birçok inananı oldu. Markizi Sohrabî ve öbürleri

---

⁹Melikoff, (1994). a.g.e, s.184.

¹⁰Ünver, a.g.e, ss.49-50.

¹¹Arıkoğlu, a.g.e. , s.5.

¹²Arıkoğlu, a.g.e. , s.5

¹³Arıkoğlu, a.g.e. , s.6

¹⁴Arıkoğlu, a.g.e. , s.6

¹⁵Arıkoğlu, a.g.e. , s.6

Hurûfliğin Arap olmayan uluslar ve öncelikle de Türkler arasında yayılmasına dikkat çekmiştir.¹⁶

XIV. yüzyılın ikinci yarısında Bâtînî yorumları sayesinde gün geçtikçe taraftar kazanan Fazlullah-ı Hurûfî, düşüncelerinin şerâite aykırı olduğu yönünde ulema ve fukahanın görüş bildirmesi üzerine Timur tarafından takibata maruz kalmış, Timur Fazlullah Hurûfî'nin öldürülmesini emretmiştir.¹⁷Timurun oğlu Mîrân Şah tarafından yakalanıp Alıncak Kalesine haps edilmiştir. Yargılama sonunda Şirvan hâkimi Şeyh İbrahim, kadısı Bayezid'in fetvası ile Fazlullah Hurûfî öldürülmüştür.¹⁸

Fazlullah Hurûfî, Bayezit'in fetvası ile 796'da (1394) Zilkadenin altıncı günü (Cuma), 56 yaşındayken idam edildi, kararı Mîrân Şah uyguladı. Cesedi, ayaklarından sürüklenerek çarşı pazar dolaştırıldı; sonra müritleri tarafından alınarak toprağa verildi.

¹⁹

2.2.1. Fazlullah Hurûfî'nin Eserleri

2.2.1.1. Cavidân-nâme

VIII. - XIV. yüzyılın ikinci yarısında, günümüzde Gürgan diye adlandırılan Hazar denizi kıyısındaki Esterâbâd bölgesinde, ortaya çıkan ve İran üzerinden Suriye, Anadolu ve Balkanlar'a doğru yayılan Hurûfilik fırkasının kurucusu Esterâbâdlı Fazlullah Hurûfî'nin en önemli eseri Cavidân-nâme'dir. Yaklaşık hicri 788'de (1386) kaleme alınan kitabın bazı bölümleri Esterâbâd lehçesi ile yazıldığından anlaşılması oldukça güçtür. Esterâbâd bölgesine ait mahalli ifadelerin yanı sıra çeşitli sembol ve kısaltmaların (meselâ (ج) Cavidân-nâme, (م) Vesselam) kullanıldığı eserde, Fazlullah Kur'ân'ı Kerîm'i kendi Bâtînî görüşleri doğrultusunda te'vil ve tefsir etmiş, bazı sûrelerin başında bulunan hurûf-ı mukattaanın sırlarını çözdüğünü söyleyerek Cavidân-name'nin Kur'ân'ın bir tefsiri olduğunu ileri sürmüştür.²⁰

¹⁶Melikoff, (1994). a.g.e., s.185.

¹⁷Ünver, a.g.e. s.57.

¹⁸Hüsamettin Aksu. (1995). "Fazlullah-ı Hurûfî". *DİA*, c.XII, İstanbul, s.278.

¹⁹Arıkoğlu, a.g.e., s.7

²⁰Hüsümetin Aksu. (1993). "Cavidân-name". *DİA*, c.VII, İstanbul, s.178.

Bütün Hurûfî eserlerin ana kaynağı olan Câvidân-name'nin Esterâbâd lehçesi ile yazılan asıl nüshası Câvidân-nâme -i İlâhi veya Câvidân-nâme -i Kebir olarak adlandırılır.²¹

Düzensiz bir şekilde yazılmış olan Câvidân-nâme'nin muhtevasını altı bölümde incelemek mümkündür. Birinci bölümde müellifin itikadî görüş ve düşünceleri sıralanmış, bazı kelâm konuları ele alınmış, ikinci bölümde kâinatın yaratılışı, sema, arz, ay, güneş ve burçlarla ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde Âdem ile Havvâ'nın ve diğer varlıkların yaratılışı, dördüncü bölümde âhîret, kıyamet ve haşr anlatılmış, beşinci bölümde peygamberlerin gönderilmesi, Hz. İsa ve şeriat hakkındaki görüş ve te'viller zikredilmiştir. Câvidân-name'deki konuların tahlillerinin tekrarlandığı altıncı bölüm ise Allah'ın sıfatları ve sırlarının keşfi ile son bulmuştur.²²

2.2.1.2. Muhabbet-nâme

Muhabbet-nâme de Gûrgan lehçesiyle yazılmış mensûr bir eserdir. Süret-i rahmân üzerine yaratılan insanların seçkinleri sayılan ulemânın, zâhidlerin, hukemâ ve şühedânın son menzillerinin kıyamet olduğu, bunların bu aşk âleminde gezindikleri esnada görüş ve düşünceleri anlatılır.²³

2.2.1.3. Vasiyet-nâme

Fazlullah Hurûfî'nin iki Vasiyet-nâmesi vardır. Bunlardan birincisi, Muhabbet-nâme adlı eserinin içindedir. İkincisi ise on sayfa kadar küçük bir risâledir.²⁴

2.2.1.4. Nevm-nâme

Fazlullah Hurûfî'nin rüyalarına dair eseridir. Müellif, rüya yoluyla kendisine gösterildiğini ileri sürdüğü bazı gerçekler ve sırlarla bunların tabirlerini bu eserde bir araya getirmiştir.²⁵

---

²¹Arıkoğlu, a.g.e. , s.8

²²Arıkoğlu, a.g.e. , s.8

²³Aksu, (1995). a.g.m., s.279.

²⁴Ali Alparslan (1967).*Câvidân-nâme'nin Nesimi'ye Tesiri*. (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi). İstanbul, s.28.

²⁵Aksu, (1995). a.g.m., s.279

Gürgan lehçesiyle yazılmış olan bu mensur eserde 765'te, 786 Cemaziyelevvel ve Şevvâl aylarında 786, 792 ve 793 yıllarında kendisinin gördüğü rüyaları, başkalarının rüyaları, bazı kere rüyayı gören, gördüğünü anlatmadan keşif yoluyla söyleyip yorumlarını bildiren bir kitaptır.²⁶

2.2.1.5. Arş-nâme

Mesnevî tarzında, “fâilâtün fâilâtün fâilün” vezninde manzum bir eserdir.²⁷

1120 beyitlik eser adeta Câvidân-nâme'deki fikirlerin nazma dökülmüş halidir. Eserin birçok yazma nüshası bulunmaktadır.²⁸

2.2.1.6. Dîvân

Şiilerinde Na'imî mahlasını kullanan Fazlullah'ın Dîvân'ı gazel, kıt'a, rubâî terci ve beyitlerden oluşmaktadır.²⁹

Fazlullah'ın şiirleri teknik bakımdan kusursuzdur; fakat o, İnan'ın Sâdi ve Hâfız gibi üstâd ve dev şairleriyle hiçbir vakit kıyaslanamayacak bir şairdir; bu bakımdan Fazlullah Hurûfî; İnan şairleri arasında ancak şiir yazdığı ve bir de telkin ettiği fikirleri dolayısıyla anılabilir.³⁰

---

²⁶Arıkoğlu, a.g.e., s.10

²⁷Arıkoğlu, a.g.e., s.10

²⁸Arıkoğlu, a.g.e., s.10

²⁹Arıkoğlu, a.g.e., s.9

³⁰Arıkoğlu, a.g.e., s.10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FERİŞTEZÂDE ABDÜLMECİD'İN HAYATI

İzmir'in Tire kazasında doğmuştur. Kardeşi İzzeddin Abdüllatif b. Melek, Aydınoğlu Mehmet Bey'in hocasıdır. Babası Abdülaziz “ Melek” veya “Ferişte” namıyla anılmaktadır. Abdülmecit eserlerinde ismini Abdülmecit b. Ferište İzzeddin et-Tirevî olarak, Lügat-ı Kânûn-ı İlâhî'nin bazı nüshalarında da Abdülmecit b. Abdüllatif b. Ferište olarak zikretmiştir.³¹

Hurûfliğe dair tercüme ve telif eserleriyle tanınan Ferišteoğlu eserinde Abdülmecid b. Ferište İzzüddin et-Tirevî künyesini kullanmıştır.³²

Feriştezâde Abdülmecid'in Hurûfliğe nasıl intisab ettiğine dair eski kaynaklarda fazla bilgi yoktur. XIX. yüzyıl müelliflerinden Hoca İshak Efendi Hurûfiler ve Bektaşilere dair kaleme aldığı Kâşifü'l-esrâr ve Dâfü'l-esrâr adlı eserinde Feriştezâde Abdülmecid'in Bayezid adlı birine intisab ettiğini, bu zatın Fazlullah'ın halifelerinden Şemseddin'e mensup olduğunu ve Feriştezâde Abdülmecid'in 864 (1459-60) yılında öldüğünü kaydeder ancak bu bilgiyi nereden aldığını belirtmez.³³

Ömrünü Tire'de geçiren Feriştezâde Abdülmecid'in ölüm tarihi ise 864 (1459-60) yıllarındadır.³⁴

Bazı kaynaklarda 1469 tarihinde öldüğü kabul edilir.

---

³¹Fatih Usluer. (2009). *Hurufilik İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren*. Kabcacı Yayınları, İstanbul, s.87.

³²Arıkoğlu, a.g.e., s.11

³³Arıkoğlu, a.g.e., s.11

³⁴Arıkoğlu, a.g.e., s11

3.1. FERİŞTEZÂDE ABDÛLMECİD'İNESERLERİ

3.1.1. Işk-nâme

Eser aşağıda müstakil olarak ele alınacağından burada konu edilmemiştir.

3.1.2. Lügat-ı Kânûn-I İlâhî

H.854 (1450) Eylül ayında mensur olarak yazılmış olan bu eser Kur'ân-ı Kerim'de geçen 2300 Arapça kelimenin yirmi sekiz bölümde Türkçe karşılıkları verilmiş, kelimenin içinde geçtiği ayetler gösterilmiştir. Arap alfabesinde yirmi sekiz harf olmasından dolayı eserin yirmi sekiz bölüme ayrılmış olması Hurûflik itikadına uygundur. Eser üzerine Cemal Muhtar bir çalışma yapmış ve yayınlamıştır.³⁵

3.1.3. Âhiret-nâme

Hurûfilerin âhiretle ilgili düşüncelerinin işlendiği eserdir. Eserin yazma nüshalarında herhangi bir yazılış tarihi bulunmamaktadır. Eserin önsözünde risâlenin sahibinin Fazlullah bendelerinden Feriştözâde Abdülmecid olduğu kayıtlıdır.³⁶Feriştözâde Abdülmecid tarafından yazılan telif bir eserdir. Dünya ve âhiret hallerinin anlatıldığı eserde ehl-i cennet ve ehl-i cehennem kimdir, Hakk didârını müşahede edenler kimler gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Bütün bunlar Hurûfi te'viller doğrultusunda anlatılmıştır. Âhiret-name Feriştözâde Abdülmecid'in Işk-nâmeden sonra en çok okunan eseridir. Türkiye kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunmaktadır.³⁷

3.1.4. Hidayet-nâme

Fazlullah Hurûfi'nin Gürgan lehçesi ile yazdığı Muhabbet-nâme'nin Türkçe tercümesidir. Eserin önsözü Farsça olup 833 Rebiu'l-evvel'inde (1434) yazılmıştır.³⁸

---

³⁵Cemal Muhtar. (1993).*İki Kur'an Sözlüğü Lügat-ı Feriştözâde ve Lügat-ı Kanunu İlâhi*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No:67, İstanbul, s.113.

³⁶Arıkoğlu, a.g.e., s.13

³⁷Arıkoğlu, a.g.e., s.13

³⁸Arıkoğlu, a.g.e., s.13

3.1.5. Hâb-nâme

Nevm-nâme'nin Türkçe tercümesidir. Eserin ne zaman tercüme edildiğine dair yazma nüshalarda herhangi bir kayıt yoktur. Fazlullah'ın rüyaları ve tevillerinden oluşmaktadır. Ayrıca bu eserde Fazlullah'ın başkalarının rüyalarını da tevil ettiği gözlenmektedir.³⁹

---

³⁹Arıkoğlu, a.g.e., s. 14

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. FERİŞTEOĞLU ABDULMECİD B. İZZÜDDİN'İN IŞK-NÂME ESERİNİN İNCELEMESİ

4.1. ESERİN DIŞ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

4.1.1. Eserin Dil Özelliklerinin İncelenmesi

4.1.1.1. Harflerin yazımı

4.1.1.1.1. Ünlü harflerin yazımı

A ünlüsünün yazımı:

A ünlüsü kelime başında ʾ harfi ile gösterilmiştir:

اراسندهدر ayağı (sayfa 20 : satır 11)

التي alti (sayfa 21 : satır 18)

A ünlüsünü kelime içinde ʾ harfi ile gösterilmiştir.

واروب varub (sayfa 19 : satır 2)

اراسندهدر arasındadır (sayfa 19 : satır 11)

A ünlüsü sonda ◦ ile gösterilmiştir.

باشه başa (sayfa 19 : satır 11)

اوله ola (sayfa 23 : satır 9)

E ünlüsünün yazımı:

E ünlüsü kelime başında ١ ile gösterilmiştir.

اگر eğer (sayfa 23 : satır 14)

البتده elbette (sayfa 23 : satır 17)

E ünlüsü kelime sonunda ◦ ile gösterilmiştir.

ايتسه itse (sayfa 23 : satır 14)

ببرينه birbirine (sayfa 25 : satır 1)

Kapalı E ünlüsünün yazımı:

ايتمكدن itmekten (sayfa 32 : satır 15)

دیدیڭیزی didiğinizi (sayfa 33 : satır 18)

İ ünlüsünün yazımı:

İ ünlüsünün yazımı kelime başında ای ile gösterilmiştir.

ايدوب idüb (sayfa 34 : satır 4)

ايريشدی irişdi (sayfa 34 : satır 2)

İ ünlüsünün yazımı kelime içinde ى ile gösterilmiştir.

ايتدیڭی itdiği (sayfa 34 : satır 2)

İ ünlüsünün yazımı kelime sonunda ى ile gösterilmiştir.

ايکی iki (sayfa 35 : satır 4)

I ünlüsünün yazımı:

I ünlüsünün yazımı kelime içinde ى ile gösterilmiştir.

الديغى aldıڭى (sayfa 34 : satır 2)

I ünlüsünün yazımı kelime sonunda yazımı ى ile gösterilmiştir.

اغزى (sayfa 35 : satır 10)

U ünlüsünün yazımı:

U ünlüsünün yazımı kelime başında او ile gösterilmiştir.

اوزون uzun (sayfa 31 : satır 1)

اوچمق uçmak (sayfa 2 : satır 14)

U ünlüsünün yazımı kelime içinde و ile gösterilmiştir.

واروب varub (sayfa 19 : satır 2)

اولور olur (sayfa 19 : satır 6)

U ünlüsünün yazımı kelime sonunda و ile gösterilmiştir.

بو bu (sayfa 19 : satır 9)

Ü ünlüsünün yazımı:

Ü ünlüsünün yazımı kelime başında او ile gösterilmiştir.

اوچ üç (sayfa 21 : satır 15)

Ü ünlüsünün yazımı kelime içinde و ile gösterilmiştir.

يوز yüz (sayfa 21 : satır 15)

O ünlüsünün yazımı:

O ünlüsünün yazımı kelime başında او ile gösterilmiştir.

اون on (sayfa 36 : satır 18)

O ünlüsünün yazımı kelime içinde و ile gösterilmiştir.

يول yol (sayfa 33 : satır 16)

Ö ünlüsünün yazımı:

Ö ünlüsünün yazımı kelime başında او ile gösterilmiştir.

اوگرهدر öğredür (sayfa 8 : satır 15)

Ö ünlüsünün yazımı kelime içinde و ile gösterilmiştir.

دورت dört (sayfa 19 : satır 2)

4.1.1.1.2. Ünsüz harflerin yazımı:

P Ünsüzünün Yazımı:

Yazımda genellikle b ünsüzü tercih edilmekle birlikte bazı kelimelerde p ünsüzü de kullanılmıştır.

واروب varub (sayfa 19 : satır 2)

ايدوب idüb (sayfa 34 : satır 4)

پارمغله parmağla (sayfa 31 : satır 4)

ياپ yap (sayfa 32 : satır 7)

K Ünsüzünün Yazımı:

ايكى iki (sayfa 19 : satır 3)

طقوذ tokuz (sayfa 20 : satır 1)

T Ünsüzünün yazımı:

نقطه nokta (sayfa 31 : satır 3)

دورت dört (sayfa 19 : satır 2)

N Ünsüzünün Yazımı:

الكذكى eliñdeki (sayfa 22 : satır 1)

اون on (sayfa 28 : satır 18)

4.1.1.2 Eklerin yazımı

İsim Çekim Ekleri:

İlgi Durum Ekleri (Genetif Eki)

موسينك عصاسى Musa'nın asâsı (sayfa 34 : satır 11)

كلمهنگ بدليدر kelimenin bedeli (sayfa 24 : satır 15)

İyelik Ekleri

موسينك عصاسى Musa'nın asası (sayfa 34 : satır 11)

صباح اذانى sabah ezanı (sayfa 20 : satır 4)

كلمهنگ بدليدر kelimenin bedeli (sayfa 24 : satır 15)

Belirtme Eki

و الی و اياغى يايقيوب ve eli ve ayağı yaykayub (sayfa 26 : satır 11)

Yönelme Eki

Eski Anadolu Türkçesinde +(y)A şeklinde kullanılan ek eski Türkçede +GA şeklinde kullanılmıştır. Eserde her iki kullanımda mevcuttur.

اولمغه olmaga (sayfa 100 : satır 1)

اسمائه esmâya (sayfa 83 : satır 19)

Bulunma Eki

ارسنده arasında (sayfa 19 : satır 11)

Ayrılma Eki

نماذن namâzdan (sayfa 34 : satır 5)

Araç – Vasıta Eki

اذانيه ezânıyla (sayfa 20 : satır 7)

4.2. ESERİN MUHTEVASININ İNCELENMESİ

4.2.1. Hurûflik

Hurûflik, yalnız kelimelere verilen çeşitli anlamlarla yetinmeyerek kelimeleri meydana getiren harflerin ayrı ve gizli manalar taşıdığını ileri sürmek ve bu suretle âyet ve hadisleri harflere, hatta sayılara verilebilecek yeni anlamlarla izah etmeye çalışan bir akımdır.⁴⁰

Harflere kutsallık atfedip onlardan farklı anlamlar çıkarma şeklinde ortaya çıkmış olan Hurûflik,⁴¹harflerle ve hatlarla dini emirleri ve hadisleri te'vil etmek, çeşitli

---

⁴⁰Ünver, a.g.e., s.11.

⁴¹Arıkoğlu, a.g.e., s.14

metodlara başvurmak suretiyle geleceğin keşfedildiğini ileri sürmek ve bu kurguyu hazırlamak için kurulmuş bir düzenektir. ⁴²

Köprülü ise Hurûfliği, XIV. yüzyılın son çeyreğinde yayılarak, XV. ve XVI. asırlarda Anadoluyu da kaplayan bir fraksiyon adı olarak tanımlar. ⁴³

Harflerle ilgili felsefi telakkiler Fisagorla başlar. Fisagorcular âlemin esasının sayı ve sestem ibaret olduğunu söyleyerek düalist bir anlayışı ortaya koymuşlardır. Onlara göre ilk varlık nokta, noktanın hareketi ile çizgi oluşur. Çizginin hareketi düzlemi, düzlemin hareketi de geometrik cisimleri meydana getirir. ⁴⁴ Ona göre akıl, ruh, özgürlük birer sayıdır ve evren bir sayı uyumudur, bir sayı anlaşmasıdır. ⁴⁵

Bazı Kabbalistlere göre, başlangıçta ak ateş üzerine kara ateş biçiminde yazılmış olan Torah, yaratılış anında, Tanrı'nın huzurunda, henüz sözcükler halinde birleştirilmemiş bir dizi harf olarak bulunuyordu. Âdem'in günahı olmasa, belki de harfler bir başka öyküye biçim vermek üzere birleşeceklerdi. Bu yüzden Torah tomarı hiçbir sesli harf, hiçbir noktalama vurgu içermez. Çünkü Torah başlangıçta sıraya konmamış bir dizi harften oluşuyor. Geleneğe göre, Mesih'in gelişinden sonra, Tanrı hâlihazırdaki harf birleşimini ortadan kaldıracak ya da bize mevcut metni bir başka sıralamaya göre okumayı öğretecektir. ⁴⁶

Kabballah'da harfler sayılarla eşleştirilmiş ve Tanrı isimlerini harflerini yerleri belli bir matematiksel kurallara göre değiştirilerek yeni anlam türetmelerine gidilmiştir. ⁴⁷

Hristiyanlar, tarih boyunca Deccâl'i simgelediğini düşündükleri 666 sayısını Hz. Muhammed'in de dâhil olduğu pek çok kişinin adına uygulamışlardır. ⁴⁸

İslâm'dan önce Araplar arasında gaybdan haber verme iddiasıyla çeşitli yöntemler kullanılıyordu. Ancak kaynaklarda harflerin esrarına dayanan bir sistemin varlığından söz edilmemektedir. ⁴⁹

---

⁴²Ünver, a.g.e., s.11.

⁴³M.Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1976, s.327.

⁴⁴ İsmail Yakıt. (1992). *Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. Ötüken Yayınları, İstanbul, ss.30-31.

⁴⁵Arıkoğlu, a.g.e. , s.6

⁴⁶Metin Yurdagür. (1993). "Cefr". *DİA*, c.VII, İstanbul, s.216.

⁴⁷Arıkoğlu, a.g.e., s.16

⁴⁸Arıkoğlu, a.g.e., s.16

İslam dünyasında harflerin bazı gizli özelliklere sahip olduğu düşüncesi hayli eskidir. Mesela VIII. yüzyılda aşırı Şiilerden Mugîre b. Sait el-İclî Allah'ı harflere benzetmiştir.⁵⁰

Fazlullah, ibn.Arabî'den ve İranlı İsmâîlî yazarlardan da etkilenmiştir.⁵¹ Bir yandan Fisagor, öte yandan Kabbala'dan başlayarak Hristiyan mistisizmini ve İslamın doğuşundan itibaren Müslüman bölgelerde görülen tüm mistik tasavvufi anlayışları bilmektedir.⁵²

İslam dünyasında hem Sünnî âlimler arasında hem de Şiilerde görülen Hurûfî temayülleri sistemleştirerek geniş bir coğrafyada yayılmasına zemin hazırlamak Fazlullah Hurûfî'ye düşmüştür. 1339-40'ta Astarabad'da doğan Fazlullah, İncil, Tevrat ve Kur'ân'ı bilen bilgili biridir. Otuz iki yaşında, tasavvuftaki sülûkünü tamamlayarak gezgin dervişler tarikatına katılmış ve hac ziyaretini yaptıktan sonra Harezm'e dönmüştür. 1376'da Tebriz'de üç gün üç gece süren bir kendinden geçiş sonrasında, kendisine gerçeği açıklama ve harflerin Batınî anlamını öğretme görevini vermiştir.⁵³

Kendisini Mehdi olarak tanıyan ve tanıtan Fazlullah Hurûfî'nin çevresinde başlangıçta Fahreddin, Celal-i Burûcirdî, Fazlullah-ı Horasanî, Abdullah-ı İsfehânî, Nâyinli ve Reşitli iki kişi ve Hurûfî müelliflerden Mir Şerif'ten ibaret yedi kişi toplanmıştı. Bunlar Fazlullah Hurûfî'ye inanan ilk kişilerdi.⁵⁴

Fazlullah davetini gerçekleştirirken kendisini tıpkı Hz. Âdem, Hz. İsa ve Hz. Muhammed gibi Allah'ın halifesi olduğu tezini işliyor ve Mehdi olduğunu savunuyordu.⁵⁵ "İsâ'dan başka Mehdi yoktur" mealinde olan ve hadis olarak nakledilen sözü, esas inanç haline getiren Hurûfilik, Fazlullah Hurûfî'nin aynı zamanda İsa olduğunu kabul etmiştir.⁵⁶

Fazlullah'ın öldürülmesi ile Hurûfilik çok sıkı bir takibe uğramıştır. 1427 yılında Hurûfilerden Ahmet Lor'un, Şahruh'a suikastından sonra Ahmet Lor derhal öldürülmüştür. Ahmet Lor'un üstünde bulunan anahtar, evinin bulunmasını sağlamış

---

⁴⁹Arıkoğlu, a.g.e., s.16

⁵⁰Arıkoğlu, a.g.e., s.16

⁵¹Melikoff, (1994). a.g.e., ss.186-187

⁵²Arıkoğlu, a.g.e., s.16

⁵³ İrene Melikoff.(1998). *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*. Turan A.(Çev). Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, s. 164-165

⁵⁴Arıkoğlu, a.g.e., s.18

⁵⁵Arıkoğlu, a.g.e., s.18

⁵⁶Arıkoğlu, a.g.e., s.18

takke dikmekle geçinen bir Hurûfî olduğu anlaşılmış. Dostlarından Mevlana Ma'ruf adlı bir hattat da tutulup hapsedilmiş, Ahmet Lor'la konuştukları anlaşılan birçok Hurûfî yakalanıp öldürülmüş, cesetleri yakılmıştır.⁵⁷

Bütün bu gelişmelerden sonra Fazlullah Hurûfî'nin kızı Mahdumzâde, 1427 de Tebriz'de Cihânşah'ın buyruğu üzerine 500 Hurûfî ile birlikte öldürüldü ve yakıldı.⁵⁸

İran'da tenkîle uğrayan Hurûfîler, Anadolu ve Rumeli'yi kendilerine bir sığınak görmüşler oralara hicret etmişlerdir. Hoca İshak, Fazlullah Hurûfî'nin öldürülmesinden sonra halifesi Aliyyu'l A'lâ'nın Anadolu'ya geçip Hacı Bektaş tekkesinde oturduğunu; Bektaşilere Hurûfîliği telkin ettiğini söyler.⁵⁹

XV. ve XVI. asırlarda Alevi-Bektaşilerin Anadolu ve Rumeli'de Safevilerin propagandasını yapmaları, İran Şahını meşru metbu' tanınmaları ona her fırsatta yardım etmeleri Osmanlı merkezi hükümetinin dikkatini çekmesinin ardında özellikle Alevîlere karşı Yavuz'la beraber şerâite aykırı hareketleri gerekçesi ile Hurûfîler de maruz kalmıştır.⁶⁰

Hurûfîlikle Bektaşilik iki ayrı akım olmalarına rağmen en çok ilinti ikisi arasında kurulur. Besim Atalay, "Bektaşilik bir tarikat iken Hurûfîlik ayrı bir din ve mezheptir" der. Gölpınarlı da Hurûfîlik'i kimi zaman bir din veya mezhep bazen de tarikat olarak tanımlar. XVI. yüzyıldan itibaren Bektaşilik ve Hurûfîlik birbirine o kadar karışmışlardır ki ayırt etmek güçleşmiştir. Söz gelimi Bektaşilikteki "noktatü'l-beyân" adıyla bilinen ve çok önemli kabul edilen dua, tamamen Hurûfî motiflerle örülmüştür.⁶¹

4.2.2. Zâhir-Bâtın

Bâtın: iç, gizli, derin, iç nihan, gizli âlem; zâhir: dış, görünen, bir şeyin dış yüzü ve görünen tarafı⁶² gibi manalara gelir.

---

⁵⁷Arıkoğlu, a.g.e., s.18

⁵⁸Melikoff, (1998). a.g.e., s.189.

⁵⁹Arıkoğlu, a.g.e., s.19

⁶⁰ Abdülbaki Gölpınarlı. (1983). *Mevlanada Sonra Mevlevilik*. İnkılap ve Aka Yayınevleri, İstanbul, s.269.

⁶¹ Besim Atalay. (1991). *Bektaşilik ve Edebiyatı*, 2. Baskı, Ant Yayınları, İstanbul, s.48.

⁶² Süleyman Uludağ. (2002). *Tasavuf Terimleri Sözlüğü*. Kabcacı Yayınları, İstanbul, s.79.

Bâtın kelimesinin masterını oluşturan batn ve butûn “gizli olmak; bilmek bir şeyin iç yüzüne ve bir kimsenin sırlarına vakıf olmak” manâlarına gelir. Batn veya butûnun karşıtı olan zuhûrun manaları içinde de “açık ve aşikâr olmak” ayrıca “muttali olmak” gibi anlamlar vardır.⁶³

Gölpınarlı'nın tanımlamasına göre Bâtıniye ve Bâtınilik, başta erken dönem aşırı Şîî fırkalar olmak üzere, yıldızları yeryüzünde tasarruf ve tedbir sahibi sayan Sâbîlikle eski Hint-İran-Yunan inançlarının karışımından oluşan ve İslam'ı bu inanç sistemlerine uyarlamaya çalışan anlayışların tümüdür.⁶⁴

Bâtınilik denilince ilk akla gelen şüphesiz bâtını te'vildir. Herhangi bir kelime veya söze, ait olduğu dilde karşılığı bulunmayan anlam ya da anlamlar yüklemeye tekabül eden Bâtını terimi, sadece bir dine veya fırkaya özgü bir hususiyet olmadığı gibi, salt kutsal metinlerle sınırlı bir olgu da değildir.⁶⁵

Philo, Eski ve Yeni Pisagorcuların tevârüz ettiği sayı gizemciliğine dayalı Hurûfî te'viller de üretmiştir. Örneğin bölünmezliğinden dolayı “bir” sayısının ilk illetin sureti ve hayatın yaratıcısı olduğunu; buna karşılık iki sayısının bölünebildiğini, dolayısıyla şerrin başlangıcını ve kötülüğün yoldaşı olduğunu ileri süren Philo'ya görebir sayısı Allah'ı; iki, varlığı; üç, bedeni; dört potansiyel bütünlüğü, beş sayısı ise duysal hayatı sembolize etmektedir. Philo'un şer'î hükümler konusundaki genel yaklaşımı da yine büyük ölçüde alegorizme dayanmaktadır. Şer'î hükümlerle ilgili naslardaki lâfzî anlamların karşısına ahlâki anlamları yerleştiren Philo, dini yaşantıdaki uygulamaları kulluk için gerekli olan ahlâki koşulların birer göstergesi olarak telakki etmiştir.⁶⁶

İslâm'da zâhir ve bâtın olmak üzere iki bilgi türünün olduğu görüşü ilk defa Şîîler tarafından ortaya atılmıştır. Hz. Ali henüz hayatta iken çevresinde toplanan bazı kişiler ondan başka hiç kimsenin bilmediği bir batın ilminden söz etmişlerdir. Fakat Hz. Ali bu iddiaları reddederek Allahın kendisine lutf ettiği zekâ ile naslardan çıkardığı bazı mânalar dışında herkesin bildiğinden farklı bir ilme sahip olmadığını belirtmiştir. Buna rağmen Şîîler Hz. Ali'nin başka insanların bilmediği bâtın ilmine sahip

---

⁶³Arıkoğlu, a.g.e., s.21

⁶⁴ Abdülbaki Gölpınarlı. (1997). *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiiilik*. Der Yayınları, İstanbul, s.136.

⁶⁵ Mustafa Öztürk. (2003). *Kur'an ve Aşırı Yorum: Tefsirde Bâtınilik ve Bâtını Te'vil Geleneği*. Kitabiyat Yayınları, Ankara, s.143.

⁶⁶Mustafa Öztürk, a.g.e., s.143.

bulunduğu, onun “ilim şehrinin kapısı” olduğu inancını sürdürmüşler ve kendisine ait olduğunu iddia ettikleri bazı sözler rivayet etmişlerdir.⁶⁷

Bâtınlığın İslam toplumlarına girişi konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Tarihsel süreci Hz.Muhammed (nüzul) dönemine kadar indirilir. Özellikle Huruf-u Mukataa üzerine Yahudilerin çeşitli teviller yaptıkları rivayetleri kaynaklarda yer alır.⁶⁸

Gâliyye sözlükte “haddi aşmak” manasına gelen gulûv kökünden çoğul anlamında bir nisbet olup “itidal çizgisini aşanlar” demek olur. Mezhepler tarihi ile ilgili eser yazan Sünnî ve Şîî müellifleri, Gâliyye terimini genellikle imâmet konusunda aşırı görüşler benimseyen ve Şîâ’ya bağlılık iddia eden gruplar için kullanmışlardır.⁶⁹

Gâliyye Hz. Ali merkezli olmakla birlikte onun yaşadığı Medine’de değil de daha çok, Yahudi, Hristiyan, Zerdüşî ve Gnostik menşeli kimselerden teşekkül eden Kûfe’de ortaya çıkmıştır. Kûfe’nin aynı zamanda, İskendriye kökenli Hermesçiliğin merkezi olduğu ve Gâliyyenin Kûfeli öncülerinin hermetik metinlere muttali oldukları unutulmamalıdır.⁷⁰

Bütün bu tespitlere rağmen nasları bâtinî tarzda yorumlama geleneği İslam dünyasında fırka veya mezhep düzeyinde Keysâniye⁷¹Şiasına mensup gruplar tarafından başlatılmıştır. Keysâniyenin, sırrî-bâtîni bilgi, te’vil, bâtin ve âfâk-enfus ilmi gibi nazariyelerin yanında dinî gerçekte bir insana itaatten ibaret olduğu; namaz, oruç, hac ve zekat gibi temel dinî vecibelerin bu anlayış doğrultusunda sembolik olarak yorumlanması gerektiği, bu unsurların bilgisinin Hz. Ali tarafından oğlu Muhammed b. Hanefiyye’ye öğretildiği belirtilmektedir.⁷²

Gâliyye’nin en önemli temsilcilerinden biri şüphesiz Beyâniyye fırkasının kurucusu Beyân b. Semân’dır. Savunduğu görüş ve iddiaların tümünü Kur’ân’ı gnostik, diğer bir deyiş ile bâtinî te’vili üzerine inşa eden Beyân b. Semân, bu anlayış temelinde ulûhiyetten bir parçasının Hz.Ali’ye hulûl ettiğini onun bu sayede gaybı bildiğini, bütün savaşları bu ilahi güç ile yaptığını Hayber Kalesi’nin kapısını bu ilahi güç ile söktüğünü ileri sürmüş ve ondaki ilahi gücü ‘Nur Ayeti’ olarak bilinen 24/Nur, 35. ayetten ilham alarak kandil oyuğu içindeki lamba şeklinde tavsif etmiştir. Yine o, Allah’ın nurdan bir

---

⁶⁷Süleyman Uludağ. (1992). “Bâtin İlmi”. *DİA*, c.V, İstanbul, s.188.

⁶⁸ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mustafa Öztürk, *Kuran ve Aşırı Yorum:Tefsirde Batınlık ve Bâtini Te’vil Geleneği*, Ankara, 2003,51-64.

⁶⁹Arıkoğlu, a.g.e., s.25.

⁷⁰Arıkoğlu, a.g.e., s.25

⁷¹Arıkoğlu, a.g.e., s.25

⁷²Arıkoğlu, a.g.e., s.25

adam olduğu ve yüzü dışında her uzvunun yok olacağına ilişkin düşüncesini, “onun yüzünden(zâtından) başka her şey yok olacaktır,⁷³yeryüzünde bulunan her şey fânidir; bâki olan yalnızca Rabbinin yüzüdür.⁷⁴ Mealindeki ayetlere dayandırılmıştır. ⁷⁵ Hz. Ali’deki ulûhiyetin oğullarından Hasan, Hüseyin ve Muhammed b. Hanefîyye’ye, daha sonra Ebu Haşim’e ve ondan da kendisine intikal ettiğini söyleyen Beyân b. Semân bu iddiasında “bu insanlara bir beyân (açıklama), müttakilere de bir yol gösterici öğüttür.”⁷⁶ ayetini delil göstermiş, Ebu Haşim’in Mehdi olarak yeryüzüne döneceğini, dünyadaki haksızlık ve adaletsizliği ortadan kaldıracağını savunmuştur.⁷⁷

Bu dönemde dikkat çeken bir başka isim Mugîre b. Sait el-İclî’dir. Mugîre b. Sait el-İclî (ö.119/737), ism-i azamı bildiği, ölüleri bu isimle dirilttiği gibi iddialarının yanı sıra Allah’ın nurdan bir adam olduğunu, tıpkı insan gibi organlarının bulunduğu ve hikmet fişkırın bir kalbinin olduğunu söylemiş; ayrıca Allah’a izafe ettiği organların alfabenin harflerine- Allah’ın bacağının elif harfine gözelerinin ayrı cinsiyet organlarının da harfine benzediği ileri sürmüştür.⁷⁸

Mugîre b. Sait el-İclî’nin ilm-i bâtın merkezli te’vil sistemi, bir başka aşırı Şîfî fırka olan Mansûriyenin kurucusu olan Ebu Mansur el-İclî tarafından benimsenmiştir. Ebu Mansur el-İclî, Allah’ın Hz. Muhammed’e tenzili, kendisine ise te’vili indirdiğini ileri sürmüştür tenzili zâhiri ilmi, te’vili bâtinî ilmi şeklinde açıklamıştır.⁷⁹

İsmâilî düşünceye göre, gönderilen kitap ve şeriatlar peygamberlere göre değişmesine rağmen bâtinî hususiyetler, kesinlikle değişmeyen aslî gerçeklerdir. Bu sebeple bâtın daima zâhirin üstündedir. ⁸⁰ Başka bir deyişle, dini nasların ve bu naslarda ortaya konulan emir ve yasakların zâhir ve bâtın olmak üzere iki yönü vardır. Zâhirî yön, Kur’ân’ın sözel anlamında ve bu anlamda ifadesini bulan namaz, oruç, zekât, hac ve cihat gibi şer’i ameli yükümlülüklerden oluşur. Bâtini yön ise hem Kur’ân’ın ve dini öğretilerin gerçek manalarını hemde bu manalara vakıf olmanın bilgisini ihtiva eder.⁸¹

---

⁷³ 28/Kasas:88.

⁷⁴ 55/Rahman:26-27.

⁷⁵ Arıkoğlu, a.g.e., s.26

⁷⁶ 3/Âl-i imrân:138

⁷⁷ Arıkoğlu, a.g.e., s.26

⁷⁸ Arıkoğlu, a.g.e., s.26

⁷⁹ Arıkoğlu, a.g.e., s.27

⁸⁰ Arıkoğlu, a.g.e., s.27

⁸¹ Arıkoğlu, a.g.e., s.28

İsmâîlilerin müstakil bir tefsirleri olmadığı gibi hadislere de çok önem vermedikleri görülür. Kimi hadisleri te'vil anlayışlarına göre uygun düştüğü için kullanmışlardır. Tefsir ise hikmetten tamamen yoksun bir ilimdir. Te'vil, perde arkasında saklı olan bâtinî bir ilimdir.⁸²

İsmâîlî düşünce sisteminde, sözel formunda zâhir-bâtın kelimelerin geçtiği 31/Lokman:20,57/Hadîd:3 ve 13. ayetler de ilm-i bâtınla özdeşleştirilen te'vilin Kur'ânî dayanakları arasında gösterilmiştir. Bâtını te'vilin meşruiyetine ilişkin öne sürülen bir diğer delil ise 'Kur'ân'da her şey vardır' tezidir. Bu tezin Kur'ân'daki dayanakları ise, "Biz o kitapda hiçbir şey eksik bırakmadık" ;⁸³ "Bu kitabı sana her şey için bir açıklama olarak indirdik"⁸⁴ mealindeki ayetlerdir. Hâlbuki bu ayetlerde geçen kitab kelimesi müfessirlerin hemen hepsinin ortak kanaatine göre, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'ân'a değil keyfiyeti meçhul olan "Levh-i Mahfuz'a" işaret etmektedir.⁸⁵

İsmâîlî düşüncede görülen bâtinî te'villerin birçok Sünnî mutasavvıflar tarafından da kullanıldığı görülmektedir. Mesela, Mevlânâ, Mesnevi'de şöyle demiştir: "Malum olsunki Kur'ân'ın zâhirî mânâsının yanında çeşitli düzeylerde bâtinî mânâlar vardır. Bu bâtinî mânâlarda üçüncü bir mânâ vardır ki, onun idrakinde akıllar hayrete düşüp takatsız kalır. Kur'ân'ın dördüncü bâtinî anlamı ise gizlidir. Onun yalnızca eşsiz ve emsalsiz olan Allah bilir. Yedinci bâtına kadar bu böyle sürer gider..."⁸⁶

Ebû Bekir Muhammed b. İshâk Kelâbâzî ile başlayan, tasavvufla Sünniliği uzlaştırma girişimleri Ebû Nasr Serrâc Tusi'nin el-Luma'sı ile devam etmiş, Abdükerîm el Küşeyri'nin er-Risale'si ile bu uzlaşma projesinin rötuşları yapılmış ve Gazali'nin İhyâ'sıyla nihayete ermiştir.⁸⁷

4.2.2.1. Zahir-bâtın ile ilgili ışk-nâme'den örnekler

Muhammed sallallahu 'aleyhi vesellem buyurmuşdur ki çur'ânda zâhir var bâtın var bâtınun dağı bātını var ta'yed-i batında varınca eger bir bātın bir bātından mümtaz olsaydı bātın olmasaydı bu yedi bātın ki var gerekdür (s.24)bir birine muğâlif ve muğâyir olsa naşş zâhir ve muğâlif olur (s.25)

---

⁸²Arıkoğlu, a.g.e., s.28.

⁸³ 6-En'âm:38.

⁸⁴ 16/Nahl:89.

⁸⁵Arıkoğlu, a.g.e., s.29.

⁸⁶Arıkoğlu, a.g.e., s.29

⁸⁷Arıkoğlu, a.g.e., s.30

Heft batın beyânına batn-i evvel on dört haţtdur ki on dört yerde qarâr dutmuşdur hâl ve muhâl yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz kelime-yi Muhammediyye muķâbilinde nûr-i ʻala nûr-ı ândan kinayedür batn-ı şânî zıkr olan on dört haţtuñ her biri çâr ʻunşurdan mürekkebdür her birinde yigirmi sekiz müşahede olunur batn-ı şâliş on dört haţt-ı istivâ on altı haţt müşahede olunur ki mûy-i serr ve ʻanfeķa birer iken ikişer olur Muhammed şallallahu ʻaleyhi vesellem mübarek saçını iki pare eyleyüb sünnet-i İbrâhîmdür didügi istivâdan kinâyedür واتبع ملة ابراهيم حنيفاً إن ربي على صراط مستقيم الم نشرح ان يأتي بالفتح وأشرققت الارض بنور ربها bu ayetlerden murâd istivâdur yedi satr Havvâyı sekiz itmeyince vech-i Âdem müşahede olmaz batn-ı râbi ʻ on altı haţt on yedi yerde qarâr tutdı ğayıddur ki hâl ve muhâl otuz iki olur otuz iki kelime-yi Âdem muķâbilinde batn-ı hâmis sekiz ʻenâşır-ı erbaâyaya darb idüb her sekizde otuz iki müşahede olunmaķdır nuţķ-ı Âdem muķâbilinde ki cemî ʻü el-sine-i muhtelifenüñ aşlıdur hurûc-ı mehdiyyede cemî ʻ-ı deliller ola didükleri bu ma ʻnâyıdadur batn-ı sâdis on altı aķ haţtur ki vechüñ iki tarafından zâhir olur evvela istivâ ile cephenün bir tarafı bir haţt ve kâş ile üst kirpik edâlîğı dağı bir haţt aşığı kirpiğı altı dağı bir haţdan cümle sekiz haţt olur vechüñ ol canibini aķ dağı bu h ʻ İsbâ üzere sekiz haţt ikisi on altı olur aķ haţ ve on altı da kara haţt otuz iki haţt olur otuz iki kelime-yi Âdem muķâbilinde batn-ı sâbi ʻ bu on altı aķ haţtuñ her sekizin ʻanaşıra darb itsüñ otuz iki olur her sekizde otuz iki müşahede olunmaķdır (s.27)

Gelelim kelâm-ı sâmit beyânına kelâm-ı Qurʻândur yigirmi sekiz harfden mürekkebdür evvel harf elifdür zâhiri elifüñ ma ʻnâsı kenar dimekdür bu taķdırce batn-ı evvel elifdür bat-ı şânî elifüñ melfüzıdır ki elif ʻibâretdürüç harfden elif ve lam ve fe dür elif Allahʻdandır ve lâm laţıfendür ve fe fazldandır batn-ı şâliş elifi ʻanaşıra darb itmekdür ʻâlem-i terkîde zuhûr cihetinden ki dudeden mürekkebdür meşelâ elif üç harfdur ʻanaşıra darb olsa on iki harf olur sâʻat-i leyl ve nehâr ânuñ ʻadedince vâķi ʻolmuşdur ve yıl ki on iki ider(s.28)

Batn-ı hâmis elif ki dört kez yigirmi sekiz ʻadeddür vech-i Âdemde meşûr olan yigirmi sekiz haţt ânuñ muķâbilindedür ʻanaşıra darp etsen dörtkez yigirmi sekiz mestur olan ve şelat onun mukabilinde vaz ʻ olunmuşdur şalat-ı hezer on yedi ve şalat-ı sefer on bir rekʻat yigirmi sekiz dür(s.28) rekʻat olur ve tavaf-ı beytüʻl-haram dağı yigirmi sekiz dür ve menâzil-i kamer dağı yigirmi sekiz dür bunlar dağı muķâbilindedür batn-ı sâdis elif ki h ʻ İsbâ-ı hamlde yüz onbirdür üç dağı melfuzısı yüz on dört olur Qurʻânüñ süreleri ânuñ ʻadedincdür batn-ı sâbi ʻ elif ki yüz on dört ʻadeddür yüzi ğayme-yi mî ʻadüñ tınâbı ʻadeddidür ki her cânibden elli tınâbı var(s.29)

4.2.3 Âdem Ve Havva

Âdem kelimesini iştikakı tartışmalıdır. Kelimenin Sümer dilindeki adamu (babam), Âsur-Babil dilindeki adamu (yapılmış, meydana getirilmiş, ortaya konulmuş; çocuk-genç) veya Sabîî dilindeki adam (kul) kelimesinden geldiği ileri sürülmüşdür.

dört olduğudur ki لا اله الا الله on dört kelimesi muḳābilinde vāki' olmuştur iki taraflı yigirmi sekiz kelime-yi ilahî muḳābilinde vesselam (s.14)

Bütün te'viller vech-i Âdem'e göre yapılmıştır. Âdem'in her iki vechinde on dörder satır bulunması vech kelimesinin ebced karşılığının on dört olması ile ilintilidir. Tüm hurûfî metinlerinde vech kavramı ön plana çıkar. Bunda Allah'ın insanı en güzel surette yaratmış olması ve miraç gecesinde Hz. Peygamber'in Allah'ı insan suretinde gördüğü rivayet edilen hadis etkili olmuştur. Benzer bir ifade eski antlaşmada da geçmektedir. "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu"⁹¹

İsmullah inb' isâṭ itsûn on dört hurûf olur bu tarîḳ ile elif lām lām elif he'yi vech-i Âdemde meşṭur olan on dört kitâbet-i ilâhî arasındadır قوله تعالى والطور وكتاب قوله تعالى والطور وكتاب قولہ تعالیٰ والطور وکتاب و hurûf-ı muḳaṭṭa'adan ki evâ'il-u sûre-yi Ḳur'ânda gelmişdür Âdemi müşahede itmekdür ve bu on dört kelimenün beş noktası var beş vakit namaz ânun arasında vāki' olmuştur ba'dehu لا اله الا الله daḫi ânun gibi on dört hurûfdur yigirmi sekiz hurûf olur murâd vech-i Âdemi müşahede itmekdür ان الله تعالى خلق ادم على صورة الرحمن ve heft kevkebe siyâreden ki maḫalliyle on dört olur ve seb'a semevâtdan ki heft haṭṭ-ı ümmiyye muḳābilinde vāki' olmuştur(s.19)

Ve Havvâ Âdemiñ şol canibinden ḫalk olmaḳ bu ma'nâ iledür ki ḫ' isâb-ı hamilde Âdem kırk altıdır on dördü kırk altıdan alsañ şıfat-ı Havvâdur otuz iki ḳalur otuz iki şıfat-ı Âdemdür ve nâḳışü'l-ḫilḳat oldığı çünki şol canibinden ḫalk olmuştur şol şâḡa nisbet nâḳışdur (s.38)

Ḥaḳḳ te'âlâ âdeme didi yâ âdem sakin ol cennetde zevceñle cennet ni'metlerinden yiyuñ içüñ illa bu şecere yaḳın olmañ olursañuz zâlimlerden olursañuz(s.49)

4.2.4. Kurân

Zâhiren görinen düda ve siyâhidür. ve kâtib ânı ehâdiş idüb şürete ḳor cevâb oldur ki evvela ol düda ve siyahı ki ve zab-ı ḫâḳ ve bād-ı ḫod maḫzar-ı kelimedür (s.23)

Eger Ḳur'ânı müşahede itdükse kelâm-ı mütekellimün 'aynî olur الكلام صفة المتكلم الكلام mukteżāsınca على اليقين قرآن حجة لك olur eger suret-i Ḳur'ânı okuyub kendi vücûduñda mektûb ve mestur müşahede itmedüñse حجة عليك olur (s.26)

⁹¹Arıkođlu, a.g.e., s.34

İnsan Kur'ân'ı kendi vücudunda görmeli ve okumalıdır. Kur'ân gerçekten mürekkepten oluşmaktadır. Kur'ânbatini yönden değerlendirildiğinde insan vücudunda yazılı olduğu görülür.⁹²

Qur'ân ki kelāmullahdur iki kısımdur biri kelām-ı şāmit ve biri kelām-ı nātiḳdur kelām-i şāmit evraḳda yazılandur ve kelām-ı natık vech-i Ādemdür (s.26)

4.2.5. Fâtiha

Kur'ân-ı Kerîm'in ilk suresidir. Fâtiha, “açmak, açıklığa kavuşturmak, sıkıntı ve meşakkati gidermek, başalam” anlamındaki feth kökeninde türemiş bir isim olup hâtimenin zıddı olarak bir şeyin evveli, baştarafı, başlangıcı, giriş manasında kullanılır. “Fâtihatü'l Kitâb” tamlamasının kısaltılmış şekli olan Fâtiha Kur'ân-ı Kerîm'in ilk suresi ve bir bakıma onun ön sözü olduğu için bu adı almıştır. Elhamd, Fâtiha suresinin Tûrçe'deki en meşhur adı olup çeşitli özelliklerini yansıtan başka isimleri de vardır: Ümmü'l Kur'ân, ümmü'l kitâb, kenz, kâfiye, es-seba'l mesânî, şükr, dua, şâfiye bu isimlerden bazılarıdır.⁹³

Fâtihatü'l-kitâb mü'eyyedür haṭṭ-ı vech-i Ḥavvâ muḳâbilinde yigirmi bir harfden mürekkebdür yigirmi sekiz harften ki Qur'ân andan mürekkebdür yedi harf fâtihatü'l-kitâbda gelmemüşdür yedi haṭṭ muḳâbilinde ki vech-i Ḥavvâda meşṭür degildür (s.37)

Ve ol ḥurūflar bunlardur خ-ذ-ش-ظ-ف-ث ج-ح-خ-ذ-ش-ظ-ف-ث yigirmi bir satır vech-i Ḥavvâ ki üç yedidür 'anâşıra darb itseñ her yedi haṭṭ yigirmi sekiz haṭṭ olur üç yigirmi sekiz müşahede olunur istivâ ile yedi sekiz idince otuz iki olur otuz iki nuṭḳ-ı Ḥaḳḳ muḳâbilinde ki 'ayn-ı zâtdur fi'l-ḥaḳḳîka nûr-i vâḥiddür nîkekîm şâhib-ı beyân buyurur otuz iki nûr-u ḥuda yek nûr buved in ki der mazhar-ı ḥod rā nümüd her çe beyni tû elif-i bî te şe est ğayr-ı vech-i Ḥaḳḳ te'âlâ hiç nîst ve fâtihatü'l-kitâb ki yigirmi bir harfden mürekkebdür on bir noḳtasıyla otuz iki ve olur otuz iki haṭṭ vech-i Ādem muḳâbilinde ve seb'ü'l-meşânî olduğu yedi âyetdür iki kerre nazil olmağla seb'ü'l-meşânî olurçe haṭṭ-ı vech-i Ādem muḳâbilinde ki iki kerre zühür ider yedi haṭṭ-ı ümmi ve yedi âb çeh ḥurūf-ı muḳaṭṭa'a muḳâbilindedür ki eva'il-i sürede gelmişdür ğayr-ı mükerrer on dördür zîkr olan ḥurūf bunlardur ن ق ح ط س ح م ق ن kelâm-i ilâhî bu on dört kelimedür ki vech-i Ādem andan feth olmuşdur otuz iki kelime-yi Ādem sırr-ı kelime-yi ḥâtemdür eger vech-i Ḥavvâdan yedi haṭṭ men' olmasaydı Ādemüñ veçinde otuz iki haṭṭ ki meşṭürdur (s.38)

⁹²Arikoğlu, a.g.e., s.37

⁹³Emin Işık. (1995). “Fatiha Suresi”. *DİA*, s.XII, İstanbul, ss.252-253

Fatiha'da yedi harf eksiktir. Yirmi bir harfle yazılmıştır. Havva vechinde yedi hat eksiktir. Aslında doğduklarında tüm insanlarda bulunmayan bu hatlar erkeklerde ilerleyen yaşlarda ortaya çıkar. Fatiha'ya ümmü'ül-kitab denilmesinin nedeni Havva'nın yani kadınların ümmi olmasından kaynaklanmaktadır.⁹⁴

4.2.6. Kelâm-Söz-Harf

Hurûfî te'villin temelini oluşturan unsurlardan biri de sözdür. Allah bütün yaratılmışları "kün" emriyle meydana getirmiştir. Her canlı cansız "kün"de mevcuttur. "Ol" öncelikle sestir. Ses daha sonra harfe dönüşür. Fazlullah Hurûfî'ninFisagorculardan etkilendiği ve onların ses-nokta olgusunu daha ileri düzeyde te'vil ettiği görülür. Allah'ın sözü iki türdür. Birincisi Kur'ân gibi yazılı olan yani kelâm-ı sabittir. İkincisi ise kelâm-ı nâtik yani insandır. Hurûflere göre söz, Allah'ın zatının ulu tecellisidir; aynı zamanda insanın yüzünde de görünür; sözcükler Allah'ın sırlarının açığa çıktığı yazı, en mükemmel haliyle Kur'ân haline gelir.⁹⁵

Qur'ân ki kelâmullahdur iki kısımdur biri kelâm-ı şâmit ve biri kelâm-ı nâtiğdur kelâm-i şâmit evrakda yazılandur ve kelâm-ı natik vech-i Âdemdür nitelikim hazret-i 'Ali kerem Allahu vechehu buyururانا كلام الله الناطق nice kim kelâm-ı nâtiğün heft batnun beyân idelüm soñra kelâm-ı şâmite geledüm ey t̄alib esrar-ı ilâhî ol kelâm-ı nâtiğün vechindeki vech-i Muhammed vech-i 'alidür yigirmi sekiz kitâbeti ilâhîyeyi oğu t̄a Âdemle münâsebetün ola andan soñra batn-ı sırrına eriş mişra'-i çâr müjgân ve du ebru ve müy-u ser yedi hağdur ki ümîddür iki hağğ 'arız ve iki müy beyn ve iki şârib ve bir 'anfeka yedi hağğdur ki abdur بعد البلوغ hâşıl idersin on dört hağğ olur on dört hurûf-ı muğatğa'a muğâbilinde ve bu on dört hağğtuñ on dört mağalli var hal ve muğal yigirmi sekiz kelime-yi Muhammediye muğâbilinde ki seb'ü'l-meşânî andan kinâyedür ولقد آتيناك سبعة من المثاني (s.26)

Benüm rahmetüm cümle eşyaya irişmüş rahmet otuz iki kelime-yi ilahîdür ki ismiyet cihetinden 'âleme irişmidür 'âlem ki kun lafzından mağlûğdur kun iki harfdür cemî'-i eşya hağğ-ı istivâ üzerine اوراق واشجار وحيوانات üzerine mağlûğdur ve mağhar-ı kelâmdurعلماء كل شئى ان رحمتي وسعت كل شئى ya'ni rahmetüm kelâmdur ki vus'atla cemî'-i eşyaya irişmişdür فأكتبها للذين يغني قريبا oldı ki cemî'-i eşyaya irişen rahmet ki kelâmdur.(s.41)

⁹⁴Arıkoğlu, a.g.e., s.38.

⁹⁵Arıkoğlu, a.g.e., s.38

Her kim ki ħurûf-ı muĸatta'ânın sırrına irişüb i'lâmını vücûdunda müşahede iderse ma'rifet-ı nefis ħâşıl idüb şâlih ve müttakî olur ان اولياؤه الا المتقون zümresinden olur ve arz kendüye irş ile intikâl ider ħurûf-ı muĸatta'âtuñ sırrına irişmiyen şâlih ve müttakî olmaz (s.42)

Bu 'Işık-nâmenüñ mühri الر ki zıkr ideñ künâyetdür on dört 'ilim vech-i Züleyĸadan ve vech-i Âdemden ve vech-i Ħavvâdan ve iki cihan şâhibi cemâllerününüñ veĸinden ânın sırrına ermeyen Yûsuf ve Züleyĸânın ħüsn ve cemâllerin müşahede idemez (s.7)

Ehl-i Ķur'ân şol vakit olursun ki hurufu mukattanın sırrına vakıf olasin hemen ki ehl-i Ķur'ân olduñ ehlullah olursuñ (s.65)

Bilindiği üzere Hurûfilere oldukça fazla kısaltma kullanmışlardır. Söz konusu kısaltmaların Yeni Eflâtunculuk ve Kabbalist etkilerin yanında hurûf-ı mukattaa ile ilintili olduğu düşünülebilir. Hurûflik bu örtülü kamuflaj yöntemden ötürü daha da gizli bir hal almıştır.¹⁰⁰

4.2.8. Fazlullah Hurûfi

Fazlullah Hurûfi'nin bilinen bir yaşam öyküsü bulunmamaktadır. Ancak özellikle müridlerinin Fazlullah'ı algılama biçimleri oldukça farklıdır. Fazlullah Mehdi ve İsa'dır. Onun Mehdi ve İsa olduğuna inanmayanlar kâfirdir. Fazlullah'ın İsa olduğunu ispatlayan hususlar şunlardır: Hz. Muhammed'in hicretinden sekiz yüz yıl geçmesi, bütün dillerin bir olması, Hz. Muhammed'in bayrağını taşıması ve onun soyundan gelmesi, otuz üç yaşında ehl-i te'vil olması, Horosan'dan zuhur etmesi... Hurûfilere göre Kur'ân'da geçen bütün Fazl kelimeleriyle Fazlullah Hurûfi'ye işaret edilmektedir. Evrenin üç temel dönemi bulunmaktadır: Peygamberlik (Nübüvvet), İmamlik (İmamet), Tanrılık (Ulûhiyet). Peygamberlik dönemi Âdem ile başlamış ve Hz. Muhammed'le son bulmuştur. İmamiyet Hz. Ali ile başlayarak Hz. Hasan'la son bulmuştur. Fazlullah ile Tanrılık dönemi başlamıştır. Tüm peygamberler ve onlara indirilen kitaplar Fazlullah Hurûfi'nin habercisidir. Fazlullah Hurûfi Musevîlerin beklediği "Mesih", Hristiyan ve Müslümanların gökten nuzül edeceğine inandıkları "İsa"dır. Burada değinilmesi gereken bir başka husus ise hulûl inancıdır. Bütün İmamiye Şiâsında bulunan bu inanç Hurûfilikte, Mesih, İsa olarak tezahür etmiştir.¹⁰¹

Ve Muĸammed 'aleyhissilâm cum'a günü zühûra geldi ki devr-i ĸamerdür ve 'arş cum'a günü yaradılmağdan murâd Âdemdür ki 'arş-ı ilahîdür ve Âdemden murâd fe ilahîdür ki cum'a günü zühûra gelmişdür (s.86)

¹⁰⁰Arıkođlu, a.g.e., s.40

¹⁰¹Arıkođlu, a.g.e., s. 42.

Müddet-i medîdden soñra 'İsâ 'aleyhisselâm vucûda geldi dedi senden evvel enbiyânuñ haber virdigi benüm halâyık iki fırka oldılar bir fırkası ikrâr getürdi peygamberligine ve bir fırkası ol haber virdükleri peygamber sen degilsün gerüde gelse gerekdür deyu inkâr itdiler ikrâr iden mü'min oldu inkâr iden kâfir oldu (s.11)

'İsâ ki şâhib-i te'vîl idi Muhammedün yolu üzere âsumândan geldi ve meyan-ı haqqâyık itdi cem'-i diller bir oldu 'âlem 'adl ile tıldı Muhammedin 'âlem getürdi didi ol Muhammedün didigi 'İsâ benim şâhibü'z-zamānum ve mehdियem yine halâyık iki fırka oldu bir fırkası taşdik eyledi, fırka-yı nâciye oldu bir fırkası tekzib eyledi ehl-i nâr oldu ve deccâl-i a'ver askerinden oldu الاعتقاد 'İsâ 'aleyhisselâm gökden iner dimeden murâd şâhib-ı te'vîl 'azze fadlehu idi ki 'âlem bātında zuhura geldi otuz üç yaşında inmeden murâd şâhib-ı te'vilde otuz üç yaşında 'ilm-i te'vîl keşf oldığıdır (s.12)

Ağ minareye iner dimeden murâd vücud-ı 'âlemdür السماء 'طولہ ستون ذرعا في السماء 'yigirmi sekiz ve otuz iki kelimededen kinâyetür ki altmış olur 'ilmi vücudda mevcüddür ve elleri melâ'ke katında olmadan murâd on dört hurûf-ı muqatta'adan kinâyetdür ki ellerinde isbât eyledi ve çara 'alemden murâd ki Hıorasân canibinden zühür itse gerekdür 'ilm-i te'vîl idi ki Hıorasân canibinden zühûr buldı ve رسول الله صل الله العلم 'قال رسول الله صل الله العلم 'bi-Hıorasân aşlı tenzil idi ki Mekke'den zühür itdi ve şemeresi tevil idi ki Hıorasândan zühûr itdi ve 'alemin elli şakkasından murâd yigirmi sekiz hurûf ki yigirmi iki noktasiyle elli olur ve Muhammed 'ilmi Qur'andır ki yigirmi sekiz hurûfdan mürekkebdür her kim bu yigirmi sekiz kelime-yi kendi vücudunda ve cemî'-i kâ'inâtda gösterse mehdî olur Muhammedün 'ilmin ol getürmüşdi ve 'alemi kaşt ve doldurmuştur ve 'adl ile tılmağdan murâd haţ-ı istivâ sırrını Âdemde ve hayevânda ve nebâtda ve cemâdada ve arzında ve semâda ve cemî'-i zirâ'atda gösterüb zühûr buldurmaştır ya'ni muţlak Haqq bilinmedügi zulem idü ki kâ'inâtı tıtmuş idi istivâ sırrı ki bilindi Haqq bātıldan seçildi 'âlem 'adl ile tıldı (s.13)

... eve dâhil olmağ sırrına irmekdür Mūsâ 'aleyhisselâm düzdügi haymenün ve Dâvud yapığı evün beytü'l-mağdisün ve Ka'benün sırrına fazl-ı yezdānuñ irişüb keşf itdi hayme-yi Mūsānuñ elli tınābuñ ve on bir şıqqānuñ eni ve uzununuñ 'adedini vücuduñda gösterdi ve Haqq te'âlā Mūsāya hitāb itdügi kıyāmetde haymeye nüzül idüb on biñ 'āleme hükmederüm hayme hod-ı fenā buldı nuzul etmekten murad sırrına irmekti zuhur fazlından işaretdir ki ol haymenin sırrını vücudunda gösterir ve otuz iki kelime ile on sekiz bin a'lemin hükm etti on sekiz biñ 'âlemün vücudı otuz iki kelimedendür otuz iki kelime-ye ıren on sekiz bin 'āleme hüküm ider vücudı sırrına ıren kurdan kopdı vücūda geldirmeyen 'adem mertebesinde oldu امير المؤمنين علي كرم الله وجهه 'emirü'l-mü'min'in 'Ali كرم الله وجهه 'den su'âl ettiler ki Allah nedür bize beyān eyle (s.32)

'Ali buyurdu نور يشرق من صبح الازل فيلوح على هياكل العدمات آثاره 'nur otuz iki kelimedür şubh-ı ezel zühür-ı fazlından kinâyedür heyâkil-i 'ademāt vücudın

bilmiyenlerdür otuz iki kelimenüñ haqîkatı hazret-i fazldan zâhir oldı'âlem 'adem mertebesinde iken otuz iki kelimenüñ sırrına irişüb zinde-yi câvidân oldıhazreti 'Ali kendi idi ki şüret-i fazldan göründi (s.33)

Resüli tevatda yızılmışdur bulan şâhib-i te'vîldür hayme-yi mî'âd sırrını keşf idüb Muhammed şallahu 'aleyhi otuz iki kelimesinden haber virdi ve bir yerde daği tevatda gelmişdür ki ümmü'l-kurrâ ki Ka'bedür bir resul-i ümmi gele rahmetüm sırrını ânüñ ümmetine zâhir eyliyem (s.41)

4.2.9. Peygamberler

Peygamberlerin isimleri genel olarak sadece bir bölümde geçmektedir. Kur'an'da geçen Peygamber isimleri yirmi sekize tekabül etmesi yönüyle ele alınırken, isimleri belirtilmeyen dört Peygamberden daha bahsedilerek otuz iki sayısına ulaşılır. Yusuf ve Züleyha kıssasına değinilir, birçok mesneviye konu olan bu kıssa Hurûfi te'vile göre yeniden yorumlanır. Işk-nâme'nin ilk babı bu konuya ayrılmıştır. Bunun sebebi muhtemelen kıssanın Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında oldukça sık ve birçok şair tarafından işlenmiş olmasındandır.¹⁰²

Ol yigirmi sekiz peygamber ki Qur'ânda cehri ile mezkûrdur bunlardır Âdem nûh şît İbrâhîm idrîs lût ishaq ismâ'il Ya'kûb Yûsuf Mûsâ Harûn şu'ayb dâvud süleymân yahyâ zekeriyyâ 'İsâ yûnus hüd Şâlih elyesa' eyyüb loqmân 'uzeyr (s.100)

Zü'l-küf İlyâs Muhammed 'aleyhissilâm ve dört peygamber ki sırta zîkr olmuşdur biri bu âyetdedür وقال النبي لهم ابيعث لنا ملكاً murâd şöyledür ve üçü Yâsin suresindedür اذ ارسلنا اليهم اثنين فكذبوهما فعززنا بثالث biri Şem'un ve biri Hızır ve biri Bâlûsdur (s.101)

4.2.9.1. Hz. Muhammed

Son önder Hz. Muhammed beş "ülü'l-azm" peygamberlerden biridir. Kendisine kutsal kitap Kur'an-ı Kerim verilmiştir.

¹⁰²Arıkoğlu, a.g.e., s.45

Hiz. Muhammed, Hiz. İbrahim'in oğlu İsmail'e nisbetle İsmâilîler diye anılan ve iki büyük Arap topluluğundan birini teşkil eden Adnânîler (Arab-ı müsta'ribe) mensuptur.¹⁰³

‘İsâ ‘aleyhisselâm dağı gitdükte didi إني ذاهب الا ابي وابيكم ليعث Feraqlit el-a'zamu ya'ni ben atam katına giderüm ve benden sonra seyre bir peygamber gelir ki ahir zaman peygamberi olur feraqalit lagati İncilün on dördüncü süresinde yuhannâ incilindeki aşlah incilidür ve bi-ittifak-i ‘ulemâ’ ve'l-mesâiyh rühü'l-kuşdür ve rühü'l-kuşdan murâd Muhammed ‘aleyhisselâmdur (s 11)

Tevratda yızılmışdur bulan şâhib-i te'vildür hayme-yi mî'âd sırrını keşf idüb Muhammed şallahu ‘aleyhi otuz iki kelimesinden haber virdi ve bir yerde dağı tevatda gelmişdür ki ümmü'l-kuşrâ ki Ka'bedür bir resul-i ümmi gele rahmetüm sırrını ânün ümmetine zâhir eyliyem (s 41)

Fazullah Hurûfi hem Tevat'ta hem de İncil'de Hiz. Muhammed'in daha sonraki dönemde Peygamberlikle şereflendirileneceğini bulan ve aşikâr eyleyen kişidir. Hiz. Muhammedin nasları Fazlullah Hurûfi'nin Mehdi olduğunu belgelemektedir.¹⁰⁴

4.2.9.2. Hiz. İsa

Hiz. İsâ Kur'an-ı Kerim'de İsâ, Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hiz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, “Allah'tan bir ruh ve kelime” olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir.¹⁰⁵

Kur'an-ı Kerim'e göre Hiz. İsâ resullerin en büyükleri olan beş “ülü'l-azm” peygamberlerden biridir. On beş surede doksan üç ayette ismi veya bir sıfatı ile zikredilmekte ağırlıklı olarak Âl-i İmrân, Maide ve Meryem surelerinde doğumunun müjdelenmesi, dünyaya gelişi, tebliği, mucizeleri, dünyevi hayatının sonu ve Allah katına yükselişiyle ilgili olarak bilgi verilmektedir.¹⁰⁶

‘İsâ ‘aleyhisselâm zühür itmeden enbiya gelüb haber virmişlerdi ki bir kız vücûda gelse gerekdür adı ‘Azer ola ve ol kız bir oğlan toğursa gerek oğlanün adı hazâyâ ola dirler ve ol oğlan peygamber olsa gerekdür müddet-i medidden sonra ‘İsâ ‘aleyhisselâm vücûda geldi dedi senden evvel enbiyânün haber virdiği benüm halâyık

¹⁰³ Ömer Faruk Harman. (2005). “ Muhammed”. *DİA*, c.xxx, İstanbul, s.408.

¹⁰⁴ Arıkoğlu, a.g.e., s.46

¹⁰⁵ Ömer Faruk Harman. (2006). “ İsâ”. *DİA*, c.XXXII, İstanbul, s.465.

¹⁰⁶ Ömer Faruk Harman. (2006). “ İsâ”. *DİA*, c.XXXII, İstanbul, s.469.

iki fırka oldılar bir fırkası ikrār getürdi peygamberliğine ve bir fırkası ol haber virdükleri peygamber sen degilsün gerüde gelse gerekdür deyu inkār itdiler ikrār iden mü'min oldı inkār iden kāfir oldı ve 'İsā 'aleyhisselām daği gitdükde didi إني ذاهب الا ابي و ابيكم ليبعث Feraqlit el-a'zamu ya'ni ben atam katına giderüm ve benden sonra seyre bir peygamber gelür ki āhir zaman peygamberi olur(S 11)

'İsā 'aleyhisselām gitdükde didi yine āhir zaman peygamberinün ümmeti şüretinde gelürüm livā'ü'l-ḥamd ki Muḥammed 'alemidür getürüb mehdi namında zuhūr iderüm ve Muḥammed kıblesine teveccüh idüb namaz kılurun ve şerī'atunḥ haḳıķisini ve Ḳur'ānuḥ ma'nāsını iş'ār iderem(s 11)

Altı yüz yıl geçdi āhir-zamān peygamberi Muḥammed Muṣṭafā ṣallallahu 'aleyhi vesellem zuhūra geldi devr-i kamerunḥ yüz yılı geçüb toḳuz yüz yılı ḳālmış idi 'İsā 'aleyhisselām haber virdiği faraqlit-i a'zam benüm ve 'İsā 'aleyhisselām benden sonra yine gelür ve kıbleme namaz kıılır ve kıble ve 'alem getürür (s 12)

4.2.9.3. Hz. Musa

Hz. Musa beş “ülü'l-azm” peygamberlerden biridir. Kedisine Tevrat verilmiştir.

Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslam'a göre büyük bir peygamber ve İsrailoğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir.¹⁰⁷

Hz. Musa Kur'ân-ı Kerîm'in otuz dört sûresinde 136 yerde zikredilmektedir ve Kur'ân ile sahih hadislerde geçmiş peygamberler arasında kendisinden en çok söz edilen peygamberdir.¹⁰⁸

Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi vesellem tevradda nice bulunur çün zāhir ismi gelmedi cevāb budur ki Mūsā 'aleyhisselām haber virmişdür ki Allah te'ālā āsumānı ve zemini ve cümle eşyayı altı günde yaratdı bu güvāhdür Muḥammedün zūhurına zirā altı günün sā'ati yetmiş ikidür ve Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi vesellem yigirmi sekiz kelime şāhibidür yigirmi sekiz kelime-yi inb' isāṭ etsek yetmiş iki olur bu veḳhile Mūsā 'aleyhisselām Muḥammedün vucūdundan haber vermiş olur (s 30)

Allah, bütün evreni, zemini ve eşyayı altı günde yaratmış ve yedinci gün dinlenmiştir. Yedi rakamının te'vilinde önplana çıkmasının en önemli nedenlerinden biri de budur.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ömer Faruk Harman. (2006). “ Mūsâ”. *DİA*, c.XXXI, s.207.

¹⁰⁸ Ömer Faruk Harman. (2006). “ Mūsâ”. *DİA*, c.XXXI, s.210.

¹⁰⁹ Arıkoğlu, a.g.e., s. 47.

Musā ʾaleyhisselām gerçe yigirmi iki kelime ile mütekellim idi amma vücūdunda yigirmi sekiz ve otuz iki kelimīnūñ iʾlāmı müşahede itmişti ki vücūdi ānuñ üzerine maḥlūḳ idi فان استقر مكانه فسوف تراني eger yahūd tevatr sırrını añlıyalar idi elbette Muḥammede imān getürüridi ve Ḥaḳḳ teʾlā Mūsā peygambere emr eyledi ki bir ḥayme peyda eyle ki ol (s 26)ḥaymenūñ on bir şıḳḳası ola her şıḳḳa dört arşun ola ve uzunı yigirmi sekiz arşun ola ve her cānibinde elli tınāb yigirmi sekiz kelime-yi muḥamediyreden kināyedür ki yigirmi sekiz kelimenūñ yigirmi iki noḳtası var elli olur (s 32)

Allah, Hz.Musa'ya aslında her şeyin sözden, "kūn" den ibaretten olduğunu bildirmiştir. Allahın rahmeti kelamıdır ve tüm eşyaya irişmiştir. Bu Hurūfi te'vile kaynaklık etmiştir. Hz. Muhammed'in daha sonraki bir dönemde geleceğini Allah Hz. Musa'ya bildirmiştir bunu ortaya çıkaran Fazlullah Hurūfi'dir. ¹¹⁰

Muḥammed şallahu vesellem Ḥaḳḳ teʾālā ile āsumānda söyleşdi ve Musa ʾaleyhisselām turda söyleşdi ikisinden daḥi murād vücūd-i Ādemdür ve kelāmı āsumāndan gelmek bu maʾnāyadur nice ḫāḡ cemiʾ-i mevāzih-ı arzdan yücedür ḥilḳat-ı Ādem ʾaleyhisselām daḥi cümleden mürtefaādur والطور وكتاب مسطور في رق منشور ḫūr şıfat-ı vücūd-ı Ādemdür (S 40)

Tevratda gelmişdür ki benüm rahmetüm cümle eşyaya irişmiş rahmet otuz iki kelime-yi ilahīdür ki ismiyet cihetinden ʾāleme irişmidür ʾālem ki kun lafzından maḥlūḳdur kun iki ḫarfdür cemiʾ-ı eşya ḫaḫḫ-ı istivā üzerine اوراق واشجار وحيوانات üzerine maḥlūḳdur ve maḫzar-ı kelāmdur علم كل شئ رحمتي وسعت كل شيء yaʾni rahmetüm kelāmdur ki vusʾatla cemiʾ-ı eşyaya irişmişdür (s 41)

4.2.10. Miraç

Hız. Muhammedin miraç hadisesi eserde geniş bir şekilde yer almaktadır. ¹¹¹

(Hız.Muhammed) yatmış iken ʾālem-i ḫāʾbda Cebrāʾil ʾaleyhisselām geldi Muḥammedūñ baḫnını ḫaḫḫ-ı istivā üzere yardı ḳalb-ı şerifin çıkarub bir altun ḫās içinde āb-ı zemzemle yayḳadı imān ve ḫikmetle ḫoldurdu ve maḫalline ḳodı soñra bir burāḳ getürdi... miʾrāc emrin buyurub burāḳa bindürdi hemāndem bir ādımda Mekkeʾden beytüʾl-maḳdise irişdirdi andan āsumāna çıkardı evvelki ḳāt göge irişdiler ... Cebrāʾil ʾaleyhisselām önüne düşüb Ādem ʾaleyhisselām ḳātında iletirdi .... andan ikinci ḳāt göge gitdiler ... Cebrāʾil öñe düşüb Yaḫyā peygamberle ʾİsā peygamberi gösterdi anlara daḥi selām virdi selāmın olub ḫoş geldüñ bizim şālih ḳarındāşımız didiler andan geçüb

¹¹⁰Arıkoğlu, a.g.e., s.48.

¹¹¹Arıkoğlu, a.g.e., s.49.

üçüncü kat göge vardılar Yūsuf peygamberi gördiler dördüncü kat gögde idrīs peygamberi gördiler beşinci kat gögde Harūn peygamberi gördiler altıncı kat gögde Mūsā peygamberi gördiler (s.15)

Āndan geçüb yedinci kat göge irdiler İbrāhīm peygamberi gördiler Cebrā'īl 'aleyhisselām didi bu atañdur ve'l-hāşıl her birine buluşub selām virdükde merhabā hoş geldüñ deyu ta'zīm ve tekrīm itdiler murād üzere eflākı seyredüb sidretü'l-müntehāya ilettdi Muḥammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem gördi ki dört ırmağ aqar Cebrā'īle sordı ki bu ne ırmaqlardur Cebrā'īl didi ki ol iki ırmağ nehrān-ı batñandur cennet ırmaqlarıdır bu iki nehrān zāhirāndur biri nīl ve biri firātdur āndan beytū'l-ma'mūra gitdiler Cebrā'īl üç kadeh getürdi Muḥammedmustafa şallallahu 'aleyhi vesellemüñ önüne qodı biri 'asel ve biri ḥamr ve biri leben pes lebeni içdi ve ānları gerü Cebrā'īle virdi Cebrā'īl didi fıtrat-ı ihtiyār itdüñ ki sen daḡi ümmetüñ daḡi ānuñ üzereneyiz ya'ni ibtidā'-yi ḡılqatde yedi kitāb-i ilāhī sūt ile zuhūra gelür āndan soñra gönde elli vaqıt namaz farz oldı (s.16)

Hız. Muhammed miraç gecesi dört nehir görmüştür. Bunlardan murat Arap alfabesinde olmayan ve Farça'da bulunan dört harftir. Aynı gece peygambere üç kadeh getirilir. Bunlardan içi sūt dolu olanını tercih eder bu tercih insanlar doğduktan sonra yüzlerinde çıkan hatlara delalettir.¹¹²

Cebrā'īl 'aleyhisselām imamet idüb beş vaqıt namazı ḡazret-i Muḥammedle kıldı ve namazı üç kısım eyledi şalat-i ḡadr ve şalat-i sefer ve şalat-i cum'a şalat-ı ḡadr on yedi rek'at kıldı şalat-ı seferi on birer rek'at kıldı şalat-ı cum'ayı on beş rek'at kıldı bir muqteżā-yı ḡikmet-i ilāhī amma öyle bilmek gerek ki cümle mükāşefāt-ı mi'rāc ḡazret-i Muḥammede seyir 'āleminde olmuşdur ceḡd idüb esrarına irişmek gerek eger su'āl olsa ki Muḥammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem Ādemi evvelki gögde gördiğine ve 'İsā ile Yaḡyāyı ikincide ve Yūsufi üçüncide ve idrīsī dördüncide ve Hārūnı beşincide ve Mūsāyı altıncıda ve İbrāhīmi yedincide gördiğine sebep nedür cevāb ez-rüy-ı te'vīl oldur ki evvelki kat gök qamere mensübdur ve Muḥammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem qameri iki şaqq eyledi 'ālem-i mükāşefede ānuñ te'vīli Ādem idi ya'ni veçhinde ḡaḡı-ı istivā sırrın (s.17) gösterdi(s.18)

Bir kişi Ādeme irişmeyince kendi nefsinı bilmez ve nefsinı bilmeyen ḡakdur seni bilmez ikinci kat gög utarıdte mensübdur ve utarid'e zü'l-ciheteyndür sa'dla sa'd ve naḡsla naḡsdur celal ve cemal mażharıdır Yaḡyā dā'im aḡlardı celale mażhar idi ve 'İsā dā'im gülmekle cemale mażhar idi ikinci kat gögde olduklarınıñ münasebeti budur ve üçüncü kat gög zühreye mensübdur ve zühre ḡüsn ve cemale mażhardür Yūsuf 'aleyhisselām daḡi şāḡib-ı ḡüsndür üçüncü kat gögde olduḡunuñ münasebeti budur dördüncü kat gög şemse mensübdur ve şemsuñ menāzili felekü'l-burūca üçyüz altmış

¹¹²Arıkoḡlu, a.g.e., s.49.

derecedür derece ve menāzili idrīs taḫsīm itmüştür dördüncü kât gögde oldığınuñ münasebeti budur ve beşinci kât gög meriḥa mensübdur ve cem'-i ḥilāfet meriḥa müte'alliḳdür Hārūn 'aleyhisselām daḫi ḥalīfe-yi Mūsādur beşinci kât gögde olduğunun münasebeti budur altıncı kat gög müşretiye mensübdur ve müşteri kevkib-i şeri'atdur ve Mūsā 'aleyhisselām vāzı'-ı şeri'atdur altıncı kât gögde oldığınuñ münasebeti budur ve yedinci kât gög zuḫale mensübdur ve zuḫal pīrlere müte'alliḳdür İbrāhīm 'aleyhisselām daḫi pīr idi yedinci kât gögde oldığınuñ münasebeti budur cemī'-i Ḳur'ānda ve eḫādīşde gelen aḫbār şaḫīḫdür amma te'viline irişüb bilmek (s.18)

Hazret-i muhammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem sidretü'l-müntehāya varub dört nehir gördi iki zāhir iki bāḫın sidretü'l-müntehādan murād vücūd-ı Ādemdür ve ol dört nehirden murād iki birūn kitābetiyle iki maḫallidür ve elli vaḳit namaz ki farz olmuştur... yigirmi sekiz kelimenüñ yigirmi iki noḳtası vardır ve ḫarf elli olur murād vech-i Ādemdür ve Ādemi müşahede itmekdür ve elli vaḳit beş vaḳte ḫarār itdüğü ismullah 'adedincdür ki ismullah beş ḫurūfdur ve bundan daḫi murād vech-i Ādemi müşahede itmekdür (s.19)

4.2.11. Namaz

Hurūfi te'vil geleneğinde genellikle farz namazlarının rekāt sayıları ön plana çıkar. Salat-ı hazerde kılınana on yedi rekāt namaz, salat-ı seferde kılınan on bir rekāt ve cumada kılına on beş rekāt te'vil edilir. Söz konusu namazların rekātleri toplamı yirmi sekiz ve otuz iki rakamlarını vermektedir.¹¹³

Āndan soñra gönde elli vaḳit namaz farz oldu muḫammed muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem mi'rīcdan dönüb yine gitdüğü yoldan geldi ḫazret-i müsaya uğraduḳda su'āl itdi ki yā muḫammed ḫaḳdan saña ne emredildi didi elli vaḳit namaz müsā didi senüñ ümmetüñ za'ifdür.ḫaḳat getürmezler senden evvel bin ḫalāyıḳı tecrübe eylemişüm benī isrā'īl ḫavmine eşedd-i mu'ācele itdüm olmadı gerü dönüb taḫfif itse muḫammed muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem dönüb taḫfif itdü onu baḫışlandı müsāya geldükdü yine döndü du'a ki bu daḫi çoḳdur ve'l-ḫāşıl muḫammed muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem beş kerre gitdi ve geldi tā beşde ḫarār itdi müsā döndürmek istedi muḫammed muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem utandum didi rabbümden beş vaḳte rāzıyım didi. andansoñra cānib-i ḫaḳdan nidā geldi ki *امضيت فريضتي حقت* 'an 'ibādī cebrā'īl 'aleyhisselām imamet idüb beş vaḳit namazı ḫazret-i muḫammedle ḫıldı ve namazı üç kısım eyledi. şalat-ı ḫadr ve şalat-ı sefer ve şalat-ı cum'a. şalat-ı ḫadr on yedi rek'at kıldı. şalat-ı seferi on birer rek'at kıldı şalat-ı cum'ayı on beş rek'at kıldı (s.16-17)

¹¹³Arıkoḫlu, a.g.e., s.50 .

(Hurûfilere göre) Kâ'be Âdem'in başı ve yüzü makamıdır, dolayısıyla Hacer-ü'l esved Âdem'in yüzündeki 7 ümmî hattın misali olarak kabul edilir. Bu hatlar ilk zuhur eden hatlar olduğundan, tavafa da 7 ümmî hattın misali olarak Hacer-ü'l esved' en başlanır. Âdem ve Havva'nın yüzünde 28 hat zahir olduğundan, toplam 28 şavt (tur) olan tavaflara Hacer-ü'l esved'den başlanır. Bir tavafta 7 şavt vardır ve her şavtta Hacer-ü'l esved'e dönüp selam verilir. (Muhabetnâme-i İlâhî, cd 19,26,61,083; İşknâme, cd 30277, 30327; Vahdetnâme-i İlâhî, cd 30219; Câvidânnâme Şerhi, cd 29567)¹¹⁷

Mekke şehrinde Mescid-i Haram'ın ortasında bulunan Kâ'be yaklaşık 1,5 m. genişliğindeki temeller üzerine inşa edilmiştir.¹¹⁸

Kâ'be'nin ilk defa ne zaman ve kimin tarafından yapıldığı hususunda ihtilâf vardır. (Kur'ân-ı Kerim'deki bazı ayetlerde) Kâ'be'nin Hz. İbrahim'den önce de var olduğunu, ancak yıkılıp uzun zaman içinde yerinin kaybolduğu ve İbrahim tarafından bulunarak yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Hz. İbrahim'den önce kimin tarafından inşa edildiği hususunda Kur'ân'da herhangi bir bilgi yoktur.¹¹⁹

İslami kaynaklara göre haccın Hz. Âdem dönemine kadar uzanan bir geçmişi vardır.¹²⁰

Hz. Şit'in peygamberliği sırasında onardığı Kâ'be, Nuh tufanının arkasından uzunca bir süre kumlar altında kalmış ve nihayet Hz. İbrahim ile oğlu İsmâil tarafından eski temelleri bulunarak yeniden inşa edilmiştir. “ ... bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber beytin temellerini yükseltirken...” (el-Bakara 2/127) meâlindeki ayet bu inşaata işaret etmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın Hz. İbrahim'e “insanlar arasında haccı ilan et ki gerek yaya olarak gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde kendilerine ait bir takım yararları yakından görmeleri, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine belli günlerde Allah'ın ismini anmaları (kurban kesmeleri) için sana (Kâ'be'ye)gelsinler. Artık ondan hem kendiniz yiyin hem de yoksula, fakire yedinir; sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve o eski evi tavaf etsinler” (el-Hac 22/27-29)emrini vermesinden, insanları hac yapmak üzere Mekke'ye davet eden ilk peygamberin İbrâhim olduğu anlaşılmaktadır. Hz. İbrahim haccın menâsikini tesbit ederek Kâ'be'nin her yıl ziyaret edilmesini sağlamış ve oğlu

---

¹¹⁷Usluer, a.g.e., s.512.

¹¹⁸Ünal, a.g.e., s. 14.

¹¹⁹ Ünal, a.g.e., s.14.

¹²⁰ Abdülkerim Özeydin. (1996). “ İslamda Hac”. *DİA*, c.XIV, İstanbul, s.386.

Hız İsmail'i orada bırakarak Filistin'e dönmüştür; o tarihten sonra gelen peygamberler ve ümmetleri de Kâ'be'yi ziyaret etmişlerdir.¹²¹

Haccın bir zâhiri bir de bâtını vardır, ki o bilinmeyince insan Kâ'be'ye de girmiş olsa ondan uzak kalmıştır. Kâ'be'nin, tavafın ve haccın erkânlarının bilinmesi de Âdem veçhinin bilinmesinden geçer. Nitekim ayette “Allah selamet yurduna (darü's-selâm) çağırıyor ve dilediğini de doğru yola hidayet ediyor”[Yûnus 10:25] denmiştir. Burada darü's-selâm vech-i Âdem'dir. Çünkü oraya girenler, yani onun sırrına ulaşanlar, kelimelerinin hikmetlerini bilenler, ayetin beyanı ile sabit olmuştur, ki emin olurlar: “oraya giren güvene erer.”[ÂL-İ İMRÂN 3:97] Ayrıca selam Allah'ın isimlerindedir, dolayısıyla darü's-selâm Allah'ın evi demektir ve hadiste de müminin kalbinin Allah'ın evi olduğu söylenmiştir. Buradaki mümin marife gelmiştir ve bununla kastedilen Âdem'dir. [Câvidânnâme-i Sağîr, cd 58; İşknâme, cd 30283-4] Darü's-selâm aslında cennettir. Ancak o cennete ulaşmak, hac ve tavafın Âdem'in suretine yönelmenin hakikatine ulaşmakla mümkündür. [Muhabbetnâme-i İlahî, cd 29]¹²²

Hurûfilere göre, bir kimsenin hacı olması, sadece farz olarak sayılan rükünleri yerine getirmesi demek değildir. Hacı olmanın manası, bu rükünlerin sırlarına vakıf olmaktır. Bu da görüleceği gibi tüm hac ibadetlerinin 28 ve 32 ilahi kelime üzerine bina edilmiş olduğunu bilmektir. Çünkü hacca gitmekle amaçlanan şey, bu sırların bilinmesi ve anlaşılmasıdır. [Vahdetnâme-i İlahî, cd 30224] Dolayısıyla hacca gitmeden de bu sırlara vakıf olan kişi, halkın nazarında hacı olmamış olsa bile Hakk'ın nazarında gerçek hacı olmuştur. [İşknâme, cd 30328]¹²³

Eserde hac ile ilgili pek çok yerde genişçe açıklamalarda bulunulmuştur.

Tavâf-ı Ka'beden murâd vech-i Âdem müşahede olunmaktadır ki yedi beşer va'ki olmuştur yedi kudüm yedi veda'sünnettir yedi has ve yedi hac ve yedi 'umre farzdır yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz haqq sevağ ve beyâz Âdem mukabilinde ve bâdehu devri kamerden ve şemsden daği murad vechi Âdem müşahede olunmaktadır .(s.21)

Beytü'l-mağdis mağâm-ı zuhr-i âdemdür. Ve Ka'be mağâm-ı vech-i âdemdür (s.32)

Beytullah âdemüñ vechi ve cebhesi mevzi'i iken ismini Ka'be kodılar hikmet-i ilahî budur ki kinâyetdür âdemüñ ka'bından mağâm-ı vech-e Ka'be ismin komak âdeme ta'zîmdür (s.77)

---

¹²¹Özaydın, a.g.m.,s.386.

¹²²Usluer, a.g.e., ss.505-506.

¹²³Usluer, a.g.e., s.505.

Ka'be nedür ve Ka'beye dâhil olacak maħalde iki ihram giymekden murād nedür ve Ka'beye dâhil olduħda evvel ħacerü'l-esvede yüz sürüb andan tavāfa başlamak ve tavāfi yedişer eylemek ki yedi ħudüm ve yedi veda' on dört olur sünnet ola yedi ħac ve yedi 'umre ki on dört olur farz ola ve küh-i 'arafata çışmak ki Ādem ve Ĥavvā bir birini ol tãġda buldılar andan beyne'l-'aleminden sür'atle geçmek ve günde yigirmi bir tař atub şeytānı recm itmek ve bař trař idüb tüyün nākıs itmek ve koyun kurban itmek ve haca-ül esved ak iken beni ademin günahları anı kara itmek ve iki gözi iki ħulaġı aġzı dili olub söylemek ve ortasında aġ ħař olmak ve Ĥaġġ te'ālā 'ahidnāme aña tabřırmaġ ve kıyāmetde 'ahidnāme-yi zuhūra getirmek bu cümleden murād nedür her kim bu esrarı bilür ise Ka'beye varub itdigi ħacdan behre-mend olur eger bilmezse itdigi ħarc ve cekdügi zaġmet kendüye ħalür evvela Ka'be vech-i Ādemdür ħāne-yi ħudā oldığı vücüd-i Ādeme muġābil oldığındandır vesselam oldığı bu veçhiledür ve aña dâhil olan emīn olur *ومن دخل كان آمناً* ve Ĥaġġ te'ālā mü'min ħalbinde ma'lüm oldu ki Ka'beden murād vech-i Ādemdür vech-i Ādeme teveccüh itmekdür (s35) ħacerü'l-esvedün ki heft ħařı Ādemün miřālidür ħulaġı gözi ve burnı ve aġzı oldığı ki *لهما عينان يبصر بها ولسان ينطق به* heft sūrāġ vech-i Ādemden kināyedür ve ortasında aġ ħař oldığı ħařı-ı istivādan kināyetdür ki Ādemün yedi saşrı üstüvayla sekiz olur ve aşında aġ olub benī Ādemün ħařları ānı ħara itdügi *بنی آدم فسودته خطاياى بنی آدم نزل الحجر الاسود من الجنة فهو اشد بياضاً من اللبن فسودته خطاياى بنی آدم* benī Ādem ħacerü'l-esved ki benī Ādemün heft saşrunun sırrına irmeyüb istivāyla yedi sekiz itmeyen ħayvān mertebesindedür ki ħayvānün ħařı yekpāredür veçhini ħible eylemişdür yüzi zālām-ı cehlinden ħara olmuşdur 'ilmiyet cihetinde kevnden rüşen iken sırrına irmemekle ħař idüb yüzün ħara eyler ve kıyāmetde yarılıb Ĥaġġun 'ahidnāmesi zuhūra geldi ki yarılmak yine istivādan kināyedür Ĥaġġun 'ahdidür vech-i istivā ile yedi ħař sekiz olur 'anāřıra darb itseñ sekizi otuz iki olur otuz iki kelime-yi ilāhī muġābilinde bir kiři ki nuşkunun ve ħařūtinun sırrına irmese 'ahdine tırmuş olur *الست بربكم قالوا بلى* dan murād budur vech-i Ādemün heft ħařı miřāli olmaġla ħařı-ı Ādemdür her yedi tavāfda ħacerü'l-esvede selām virüb yüz sürüb tavāfa başlarlar heft tavāf ħudüm ve veda' ki on dört olur sünnetdürce ħařı-ı beyāz Ādem muġābilindedür heft tavāf ħac ve heft 'umre on dörd olur farzdurce ħařı-ı řevād vech-i Ādem muġābilindedür ki vech-i Ādemde ce ħař meşürdür (s.36)

Küh-ı 'arafātadan murād vech-i Ādem ve Ĥavvādur ve buluşmak biri birinün veçhinde yigirmi sekiz ve otuz iki saşı-ı ilāhī oġuyub nefislerine yol bulmaġdur (s.37)

Her gün yigirmi bir tař atmak üç günedek ki altmış üç olur iřāredür yigirmi bir saşı vech-i Ĥavvādan ānün muġābilinde üç gün şeytānı recm itmekdür şeytān ki kelime-yi ħabışedir Ādemden ve Ĥavvādan ħaberdār oldu ħuřū-ı vech-i Ĥavvā muġābilinde üç günedek her gün yigirmi bir tař atmak kelime-yi ħabışe-yi vücüddan atmaġdur (s.37)

Haccuñuzı ve 'umreñüzi tamam edā idün yedi tavāf yedi hac yedi haṭṭ-ı ümmiyye muḳābilindedür ki āna rahminden bile gelür çār müjgān dū ebru ve mūy-i ser ki yedi haṭ olur ve yedi tavaf-ı 'umre yedi haṭ ümm muḳābilindedür ki ba'de'l-bulūg zuhūra gelür iki haṭ 'arız ve iki haṭ beyni ve iki şārib ve bir enfeḳa yedi haṭ olur on dört haṭ oldı ki farzıdır on dört satır sevād-ı vech-i Ādem muḳābilinde ve yedi tavāf-ı vedā' ki on dört olur sünnetdür on dört haṭ-ı beyāz vech-i Ādem muḳābilindedür ki hāl u maḫal yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz tavaf yigirmi sekiz haṭ-ı vech-i Ādem muḳābilindedür ve yigirmi sekiz haṭ-ı vech-i Ādem yigirmi sekiz kelime-yi ilahī muḳābilindedür yigirmi sekiz tavāfda yigirmi sekiz kez ḫacerü'l-esvedı öpmek gerekdür şol vechile ki yedi haṭ-ı ümmiyye ki aşıldur ānuñ muḳābilindedür tavāf ḫacerü'l-esvedden ibtidā itdüklere daḫi zıkr olan heft haṭṭıñ mişāli oldıgındandır ḫazret-i resul buyurmuşdur ki *يا لها عينان يبصر بها لسان ينطق به* 'ni kıyāmetde iki gözi ola göre ve iki dili ola söylye kināyetdür heft sūrāḫ vech-i Ādemden ve kıyāmetde iki şakḳ olub Ḥaḳḳuñ 'ahidnāmesi zuhura geldiği kināyetdür istivādan 'ahidnāme ki otuz iki haṭṭ-ı ilāhīdür istivāyla yigirmi sekiz iken otuz iki olur (s.71)

Ser ile enfaḳa birer iken ikişer olur ve kūh-ı 'arafāta varmaḳdan murād ki Ādem ve ḫavvā bir birine ol kūhda buluşmuşlardur kināyetdür vücūd-ı Ādemden ve ḫavvādan ki otuz iki kelime-yi ilahī muḳābilinde otuz iki satır-ı bir birinūñ vechinde müşahede itmişlerdür ve beyne'l-'alemeynden geçmek kināyetdür haṭṭ-ı istivādan ki istivā sırrına irişmege sür'at itmekdür ki ḫaḳ istivāyla bilinür bāş tüyini gidermek Ka'be mevzū'ı re's oldıgına işāretdür ya'ni Ka'be ki maḳām-ı vech ve re's-i Ādemdür ol maḳāmda kişi kendüyi nāḳış bilmek gerekdür *كل شيء هالك الا وجهه* muḳtezāsınca vech yanında her şey 'adem mertebesindedür ve mināya gelüb üç güne dek her gün şeyṭāna üç yerde yedişer tāş atmaḳ kināyetdür yigirmi bir satır-ı vech-i ḫavvādan ki üç kerre yedi yigirmi bir olur ya'ni ḫuṭūṭ-ı vech-i ḫavvāyı bilmek şeyṭān mertebesidür her gün üç def'a yedi haṭṭ muḳābilinde yedi kelime veḫiyle kendüden atub ol mertebeden kurtulmaḳdur ve minaya evvel geldiği gün daḫi yedi tāş atmaḳ gerekdür bu üç yigirmi birden mā'adā idi haṭ-ı ümmiyye muḳābilinde çünki şeyṭān bu yedi haṭṭıñ sırrına irişmedi racmi vācib oldı üç yigirmi bir altmış üç olur yedi daḫi yetmiş olur yigirmi sekiz kelime-yi muhammediye mukabilindedür ki inbisatı yetmiş ikidür kelime-i kün adedince iki kelime-i kaf ve nunun mesturudur mesturdan ḡayri yetmiş ḳalır her kişi ki ḫacca vara bu sırrullahdan bī-ḫaber ola Ḥaḳḳ ḳatında ḫacı olub ḫaḳ ḳatında olmya Ka'be-i ḫaḳīḳi Ādemdür Ādeme irmeyen 'indillāḫ ḫacı olmaz (s.72)

Ka'be'ye Beytullah denilmesi ve meleklerin secde etmeleri Ādem ve Muhammed'in vechinin Ka'be topraklarından yaratılmasından dolayıdır. Bir kişi

Ka'be'ye yönelip secde ettiği zaman aslında kendi vechine secde etmiştir. Çünkü vechi Ka'be topraklarından yaratılmıştır.¹²⁴

4.2.13. Ezan

Ezanda kullanılan kelimeler çeşitli şekillerde birleştirilerek vech-i Âdem'e ulaşılır. Ezanların okunmasının ve içinde bulunan kelimelerde amaç vech-i Âdem'e ulaşmaktır.¹²⁵

Evvela şabâh ezâni on yedi kelimedür ve dört vaktüñ ezâni on beşer kilemedür on yedi ile on beş otuz iki olur hutuṭ-ı vech-i Âdem me'alindeki istivâ ile otuz iki olur ve beş vaktüñ ikâmeti on birer kelimedür şabâh ezâniyle ki on yedi kelimedür cem' itsüñ yigirmi sekiz olur (s.20)

4.2.14. Abdest

Abdest alınırken yıkanan bölgeler yirmi sekiz ve otuziki rakamlarına ulaşmak için te'vil edilir.¹²⁶

Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem üç yunmağı sünnet ḳodı vechi ve ile ve ayağı yayḳayub başa mesh etmeği Ḥaḳḳ te'âlâ farz itdi ağzu burnı yayḳayub ḳulâğa mesh etmeği Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem dâhil idüb sünnet itdi evvela el ve yüz ve ayağ yuyḳanmaḳ ki farzdur iki el yigirmi sekiz maḫşaldur dört kaâbla otuz iki olur ve yüzde daḫi istivâ ile otuz iki ḫaṭṭ mestürdur otuz iki kelimenüñ i'lâmı vâḳi' olmuşdur ve başa mesh itmek istivâ sırrını bildürmekdür ve sünnet ve farz olan maḫallerüñ üçer üçer yayḳanması maḫal-ı mesh ile yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz kelime-yi ilâhî muḳâbilinde bu cümleden murâd vech-i Âdem müşahede olunmaḳdur (s.20)

4.2.15. Burçlar-Ay-Güneş

Yıldızlar ve burçlarla ilgili telakkiler genellikle yirmi sekiz ve otuziki rakamlarına ulaşmak gayesi iledir.¹²⁷

---

¹²⁴Arıkoğlu, a.g.e., s.54.

¹²⁵Arıkoğlu, a.g.e., s.54.

¹²⁶Arıkoğlu, a.g.e., s.55.

olduklarının münasebeti budur ve üçüncü kat göğ zühreye mensûbdur ve zuhre hüsn ve cemale mazhardür Yûsuf 'aleyhisselâm daği şahib-ı hüsndür üçüncü kat göğde olduğunu münasebeti budur dördüncü kat göğ şemse mensûbdur ve şemsuñ menâzili felekü'l-burûca üçyüz altmış derecedür derece ve menâzili idrîs taķsîm itmüşdür dördüncü kat göğde olduğunu münasebeti budur ve beşinci kat göğ meriħa mensûbdur ve cem'-i hilâfet meriħa müte'allikdür Hârûn 'aleyhisselâm daği halife-yi Mûsâdur beşinci kat göğde olduğunun münasebeti budur altıncı kat göğ müşretiye mensûbdur ve müşteri kevkeb-i şeri'atdur ve Mûsâ 'aleyhisselâm vâzî'-ı şeri'atdur altıncı kat göğde olduğunu münasebeti budur ve yedinci kat göğ zuħale mensûdur ve zuħal pîrlere müte'allikdür İbrâhîm 'aleyhisselâm daği pîr idi yedinci kat göğde olduğunu münasebeti budur cemî'-i Qur'ânda ve eħâdişde gelen aħbâr şahihdür (s.18)

4.2.16. Hat-Vech

Hurûfi te'vilde ön plana çıkan en önemli unsur vech-i Âdem'dir. Vech kelimesinin ebced hesabı ile on dörde tekabül etmesi ve Ka'be topraklarından yaratılmış olması Bâtînî te'vil açısından oldukça önemlidir. Yeryüzü ve Âdem'in Ka'be topraklarından yaratılması zeminin aslının Âdem olduğu gösterir. Yeryüzünde yapılan tüm mescidler Ka'be'ye yönelir. Dolayısıyla dünyadaki tüm insanlar aslında kendilerine yönelirler.¹²⁹

Hurûfilerin çok sık gönderme yaptıkları ve hesaplarında yararlandıkları istiva hattı, bazı varlıklarda gözle görülür şekilde, bazılarında da gözle görülmediği halde tasavvurda mutlaka bulunan dikey bir çizgidir ve geçtiği şeyi ortadan iki eşit parçaya böler. Fazlullah, “ zahir âlemde, uykuda, hayalde, tasavvurda her ne varsa hepsi istiva hattıyla bölünmüştür. İstiva hattı olmayan hiçbir şey tasavvur ve hayal bile edilemez” der. [Muhabbetnâme-i İlâhî, cd 16]¹³⁰

İstiva hattının tüm bu önemi, 32 harfin insandaki zuhurunu göstermesinden kaynaklanır. Çünkü insandaki 7 ümmî veya ebî hat ancak istiva hattıyla 8 olur. Örneğin 7 ümmî hat (saç, iki kaş, dört kirpik) üzerinden istiva hattı geçtiğinde sadece saç hattı ikiye bölünüp 8 hat ortaya çıkar. Bu 8 hattın her biri 4'er unsurdan oluştuğu için 32 ilahi kelimenin alameti olarak 32 hat olur. Diğer bir örnek, istiva hattı geçtikten sonra yüzün sağ yarısında 8 ak hat, sol yarısında da 8 ak hat oluşur. Bir taraftaki ak hatları 4 unsurla çarptığımızda aynı şekilde 32 hatta ulaşırız. [Işknâme, cd 30267] Yüzde, 2 göz, 2 kulak, 2 burun ve bir ağız olmak üzere 7 duyu organı vardır. Bunlardan dilin altındaki

¹²⁹Arıkođlu, a.g.e., s. 57.

¹³⁰Usluer, a.g.e., s.286.

istiva hattı hesaba katılırsa 8 olurlar; 4 unsurdan oluştukları için 32 ilahi kelime hizasınca 32 olurlar.[Câvidânnâme-i Sağîr, cd 14; Muhabbetnâme-i İlahî , cd 018]¹³¹

İnsan vücudunun en faziletli ve en üstün uzvu yüzüdür. Çünkü zâhir ve bâtın tüm duyu organları yüzde bulunur. İnsanın diğer canlılardan ayıran “konuşma” özelliği de yüzdedir. Bunlardan daha da önemlisi ilahi kelimelerin kâmilin zuhur ettiği yer yüzüdür.¹³²

Yüzde bulunan duyu organlarının taksimi, 2 göz,2 kulak,2 burun ve 1 ağız olmak üzere 7’ dir. Her biri 4’er unsurdan oluşması hasabıyla 28 ilahi kelimeye işaret eder. Dilin altındaki istiva hattı hesaba katılırsa 8 kısım ortaya çıkar ve 4 unsur üzerinden hesaplandığında 32 ilahi kelime hizasında 32 alamet elde edilir. [Cavidannâme-i Sağîr, cd 39; Şerh-i Pencâh Beyt-i Arşnâme, cd 30032]¹³³

On yedi şalat-ı hâdr bu on yedi muhkemât ’adedinden vaz’ olunmuştur ve on bir rek’at şalat-ı seferdür on bir hüruf müteşâbihât-ı ’adedince vaz’ olunmuştur ب ت ث ج خ ی گ ز ح ط ظ غ یğirmi sekiz kelime olur ve yigirmi sekiz rek’at şalat ve on kelime-yi müteşâbihât dört kelime-yi ’acemiye ilhâk eylesek ki ب- تش-جپ چ ز añadur on beş kelime olur şalat-ı cum’a ki on beşdür bu on beş kelime arasında vaz’ olunmuştur on yedi rek’at şalat-ı hâdr ile on bir rek’at şalat-ı sefer yigirmi sekiz rek’at olur yigirmi sekiz kelime-yi Muhammediyye muqâbilindedür ve on yedi hâdr ile on beş şalat-ı cum’a otuz iki rek’at olur kelime-yi Ādemiye muqâbilindedür ve otuz iki rek’at namazda otuz iki kez seb’ü’l-meşânî ki fâtihatü’l-kitâbdur(s.6)

Ve okunmak gerekdür Züleyhâ vechinde hatt-ı istivâ ile kamerüñ on dört gicesi gibi lâ’ih ve tâbândur ol Züleyhâ vechinde ki huṭûṭı oḡu ki fâtihadur, ümmü’l-kitâbdur ba’de zan Yûsuf hatt-ı hâline müteveccih ol ki ’aşîḡ-ı ḡakîkî olasuñ habîb-i ilâhîden ene emhalaḡun ḡiṭâbını işit ve bu ’İşḡ-nâmenüñ mühri الر ki zîkr ideñ künâyetdür on dört ’ilim vech-i Züleyhâdan ve vech-i Ādemden ve vech-i Ḥavvâdan ve iki cihan şâḡibi cemâllerününüñ vechinden ânuñ sırrına ermeyen Yûsuf ve Züleyhânuñ ḡüsn ve cemâllerin müşâhede idemez (s.7)

Namazda yirmi sekizdefa Fatiha okunmasının sebebi vechi ademin hatları adedince olmasından dolaydır.

¹³¹Usluer, a.g.e., ss.277-278.

¹³²Usluer, a.g.e., ss. 277-278.

¹³³Usluer, a.g.e., s. 278.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. MATERYAL VE METOT

5.1. MATERYAL (İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI)

Türkiye’de ve Yurt dışındaki pek çok kütüphanede nüshası bulunan Işk-nâme’nin esas aldığımız nüshası Halil İbrahim Yakar’ın Özel Kütüphanesinden alınmıştır. Talik hatla kaleme alınmış, bir giriş otuz iki bölümden oluşmaktadır. Bu nüsha meşin ciltli ve altmış üç varaktan oluşmuştur.

Sonradan eklendiği anlaşılan sayfa numaraları her varağın A yüzündeki sağ üst köşesinde B yüzünde sayfa numaraları sol üst köşede yazılmıştır. Metnin telif tarihi hicretin 833 (miladi 1430) yılında şevval ayında şeklinde ifade edilmiştir.

Kemâl-nâme-yi Al-i ‘Abâ adlı metinde aynı özellikleri göstermekle birlikte müellifi Kemal Hüseyinî’dir.

5.2. TRANSKRİPSİYON METODU

Metin transkripsiyonu yapılırken aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmuştur.

a) Eser, Eski Anadolu Türkçesi’nin dil özelliklerini taşımakta olduğundan yazılış ve imla sisteminde bu husus göz önünde bulundurulmuştur.

b) Metindeki özel isimler büyük harfle başlamış, özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmıştır.

c) Arapça ve Farsça ifadeler okunduğu gibi yazılmıştır.

d) Metinde okunamayan bölümlerin yanına (?) işareti konulmuştur.

5.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti

ء	,
ا	a,e
آ	ā
ب	b
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ث	ṯ
ص	ṣ
ض	ḍ, ḏ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	q
ک	k, g, ḡ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ū, ü, o, ö
ه	h, a, e
ی	y, i, ī, ī

الباب الثاني – في معرفة لواء الحمد (İkinci bāb: Liva'il hamd ma'rifeti hakkında),

الباب الثالث – في المعراج وما يتعلق بها (Üçüncü bāb: Miraç ve miraçla ilgili meseleler hakkında),

الباب الرابع – في قدم القرآن (Dördüncü bāb: Kur'ân'ın ezeliği (kadimliği) hakkında),

الباب الخامس – في تطبيق وجه ادم على سبعة ابطن (Beşinci bāb: Hz. Âdem'in yüzünün yedi batnının uygulanması hakkında),

الباب السادس – في سر خلق السموات في ستة ايام وفي سر ميعاد ودابة الارض (Altıncı bāb: Gökyüzünün (semanın) yedi günde yaratılmasının, yeryüzündeki canlıların yaratılmasının ve vaât gününün sırrı hakkında),

الباب السابع – في حقيقة المنكر (Yedinci bāb: Münkerin hakikati hakkında),

الباب الثامن – في كيفية دابة الارض (Sekizinci bāb: Dabbetü'l-arz'ın keyfiyeti hakkında),

الباب التاسع – في كيفية حجر الاسود (Dokuzuncu bāb: Hacerü'l-esved'in keyfiyeti hakkında),

الباب العاشر – في حقيقة الرحمة التقوى (Onuncu bāb: Takva rahmeti hakikati hakkında),

الباب الحادي عشر – في ميراث الارض (On birinci bāb: Yeryüzünün nimetleri hakkında),

الباب الثاني عشر – في تعظيم بيت العتيق وفي كيفية التبريكم قالوا بلى (On ikinci bāb: Beytül-Atik'in (Kâbe) tazimi ve “ elestü bi rabbikum kâlu belâ” (Ben sizin rabbiniz değilmiyim? Dediler ki: evet) hakkında),

الباب الثالث عشر – في امة وسطا (On üçüncü bāb: Vasat ümmetin keyfiyeti hakkında),

الباب الرابع عشر – في سر صلوة الوسطى (On dördüncü bāb: Orta namazın keyfiyeti hakkında),

الباب الخامس عشر – ولا تقربوا هذه الشجرة (On beşinci bāb: “ Bu ağaca yaklaşmayın” (ayet) hakkında),

الباب السادس عشر – في حقيقة الامانات (On altıncı bāb: Nüh'un gemisi hakkında),

الباب الثامن عشر – في حقيقة بسم الله الرحمن الرحيم (On yedinci bāb: Emanetin hakikati hakkında),

الباب التاسع عشر – في سر الحج والعمرة وحجر الاسود (On sekizinci bāb: Basmelenin hakikati hakkında),

الباب العشرون – في كشف الساق (On dokuzuncu bāb: Haccın, Umrenin ve Hacerül-Esvedin sırrı hakkında),

الباب الحادي عشرون – في توحيد الحروف (Yirminci bāb: Baldırı açmak hakkında),

الباب الثاني عشرون- في السجدة على الساق (Yirmi birinci bāb: Harflerin tevhidi hakkında),

الباب الثالث عشرون – في سر طلوع الشمس ومغربها (Yirmi ikinci bāb: Ayakta secde etmek hakkında),

الباب الرابع عشرون – في كيفي المهدي (Yirmi üçüncü bāb: Güneşin doğuşu ve batışı sırrı hakkında),

الباب الخامس عشرون (Yirmi dördüncü bāb: Mehdi'nin keyfiyeti hakkında),

Sayfa 5

الباب الخامس عشرون – في بيان زمان المهدي والمسيح (Yirmi beşinci bāb: Mehdi ve mesih'in zamanının beyânı hakkında),

الباب السادس عشرون – في حقيقة يوم الذي يخرج المهدي يكون الناس عند خروجه على دين واحد ويؤمن (Yirmi altıncı bāb: Mehdi'nin çıkması ve insanların mehdi'nin çıkması anında tek din üzere olması, ehl-i cennete ve kitapların hepsine inanması hakkında),

الباب السابع والعشرون – خلق ادم تفصيلي في قول المسيح والحوارين (Yirmi yedinci bāb: Mesih'in ve havarilerinin sözlerinde Âdem'in yaratılmasının fazileti hakkında),

الباب الثامن والعشرون – في حقيقة كنز الكعبة (Yirmi sekizinci bāb: Kâbe hazinesinin hakikati hakkında),

الباب التاسع عشرون – في احاطة اسم الاعظم (Yirmi dokuzuncu bāb: İsm-i azamın ihatası hakkında),

(Otuzuncu bāb: Allah'ın ru'yesi (görülmesi) الباب الثلاثون - في رؤية الله سبحانه وتعالى hakkında),

(Otuz birinci bāb: Havva rahmi hakkında), الباب الحادي والثلاثون - في رحم الحوا

الباب الثاني والثلاثون – في حقيقة امير المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه قد اختصر الأبواب على Otuz ikinci bāb: Hz. Ali hakkında), وثلاثون بعدد اثني وثلاثون كلمة تامة اذلية ابدية اثني

el-bābü'l-evvel fi'l-'aşki ve'l-muḥabbet الباب الاول في العشق والمحبة

بسم الله الرحمن الرحيم الر تلك آيات الكتاب المبين إن

انزلناه قرآناً عربياً لعلكم تعقلون نحن نقص عليك احسن القصص بما اوحينا اليك هذا القرآن وان كنت من قبله لمن الغافلين اذ قال يوسف لأبيه يا ابي اني رايت احد عشر كوكباً والشمس والقمر رأيتهم لي ساجدين قال يا بني لا تقصص رؤياك على اخوتك فيكيدوا لك كيذا ان الشيطان للانسان عدو مبين وكذلك يجتبيك ربك ويعلمك من تأويل الأحاديث

هداك الله طريق الحق والصواب ey tālib esrār-ı kelime-yi ilahî ve ḥaqqāyik-ı nāmütenāhî Yūsuf kışşasınıñ evvelindeki kelime ki

Sayfa 6

السرّين dur ḥurūf-ı muḥaṭṭa'adan kināyetdür on dört kelimededen evvel الـ الف لام را bilmek gerek ba'dehu Yūsufuñ ve Züleyhānuñ ḥüsn ve cemālin müşāhede idüb ḥuṭūṭlarına irişmek gerek ki ānuñ 'ilmidür eger - ق ن ح طس ح ق ن - ḥurūf-i muḥaṭṭa'adur ki on dört kelimedür üç kelime daḥi zımnındadır on yedi ḥurūf olur ve zımnında olan üç ḥarf bunlardır-و- dan د ve ن dan و olunub ḡayr-ı mükerrer on yedi ḥurūf muḥkemāt olur on yedi şalat-ı ḥadr bu on yedi muḥkemāt 'adedinden vaż' olunmuşdur ve on bir rek'at şalat-ı seferdür on bir ḥurūf müteşābihāt-ı 'adedince vaż' olunmuşdur یغیرمی سکز ب ت ث ج خ ذ ز ش ض ظ غ kelime olur ve yigirmi sekiz rek'at şalat ve on kelime-yi müteşābihāt dört kelime-yi 'acemiye ilḥāḡ eylesek ki تش-چپ چ ز -añadur on beş kelime olur şalat-ı cum'a ki on beşdür bu on beş kelime arasında vaż' olunmuşdur on yedi rek'at şalat-ı ḥadr ile on bir rek'at şalat-ı sefer yigirmi sekiz rek'at olur yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammediyye muḡābilindedür ve on yedi ḥadr ile on beş şalat-ı cum'a otuz iki

rek'at olur kelime-yi Ādemiye muḳābilindedür ve otuz iki rek'at namazda otuz iki kez seb'ü'l-meşānī ki fātiḫatü'l-kitābdur

Sayfa 7

ve oḳunmaḳ gerekdür Züleyḫā vechinde ḫatt-ı istivā ile ḫamerüñ on dört gicesi gibi lâ'ih ve tābāndur ol Züleyḫā vechinde ki ḫuṭūṭı oḳu ki fātiḫadur, ümmü'l-kitābdur ba'de zan Yūsuf ḫatt-ı ḫāline müteveccih ol ki 'āşıḳ-ı ḫakīkī olasuñ ḫabīb-i ilāhīden ene emhalaḫun ḫiṭābını işit ve bu 'Işḳ-nāmenüñ mühri الر ki zıkr ideñ künāyetdür on dört 'ilim vech-i Züleyḫādan ve vech-i Ādemden ve vech-i Ḥavvādan ve iki cihan şāḫibi cemāllerünün vechinden ānuñ sırrına ermeyen Yūsuf ve Züleyḫānuñ ḫüsn ve cemāllerin müşāhede idemez

نحن نقص عليك احسن القصص بما اوحينادن اذ قال يوسف لأبيه يا اباي اني رأيت احد عشر كوكباً والشمس
و القمر رأيتهم لي ساجدين Yūsuf 'aleyhi's-selām ki vāḳı'asından gördi kendiye on bir yıldız ve ay ve gün secde eyledi çünkü Yūsuf'un cemalinde otuz iki ḫatt-ı meşṭūr idi āfitāb ve māhitāb ve siyādeler yüzünde meşṭūr degildür ve mezkūrlar gezüb merkez-i ḫāki ṭavāf itdükleri ol ḫüsn ve cemal 'aşkundandır dā'imā bu ḫüsn-i cemale secde itmekdedürler amma irişmezler, nihayet perveriş cihetinden ol ḫüsn-i cemalden olurlar zīrā vücdları otuz iki kelimedendür ki Yūsuf ve şāḫib-ı cemāllerüñ vechindeki ḫuṭūṭ ānuñ 'adedincendür zihī ḫüsn-i cemal ve on bir yıldızdan murād on bir ḫardaşları idi ki 'āḳibet Yūsufa tābi' olub secde itdiler 'ālem-i bāṭında on bir yıldız şüretinde görindiler

Sayfa 8

āfitāb ve māhitāb anası ve babası ile on üç olur ve Yūsuf la on dört olur on dört ḫuṭūṭ muḳābilinde ya'ni her kim kendüyi Yūsuf gibi sırr-ı kāmile teslim eylese ol 'ālemde āfitāb ve māhitāb ve seyyarāt şüretinde gele ki ānlar kelime-yi kün'dür mevcūd olmuşlardur لا تقصص رويك على اخوتك فيكيديو لك كيداً ان الشيطان للانسان عدو مبين Ya'ḳūb Yūsufa didi ki düşüñi ḫarındaşlarıña dime ki saña mekr iderler şeyṭān insānuñ düşmanıdır secde itmek ḫabūl itmedi ḫarındaşları işitseler ki on bir yıldız āfitāb ve

māhitāb Yūsufa secde itdiler lā-budde ḥased iderler nice ki itdiler egerçi Ya'qūb Yūsufuñ ḥaṭṭ-ı ḥāline ve ḥüsn ve cemaline ferīfet olduğundan qarındaşlarına deyivermedi amma çunki Yūsufa muḥabbetin ziyade gördiler yürekleri götürmedi Yūsufa ḳaşd itdiler eger sā'il su'āl itse ki Yūsufa qarındaşları ḳaşd itdiler اخاف ان يأكله الذئب didigünden murādındur cevāb oldur ki qarındaşları çun Yūsufuñ vecihindeki ḥuṭūṭı oḳumadılar ḥüsn u cemālünden bī-ḥaber oldılar ve Yūsufa ḳaşd itdiler ol mertebede zı'b oldılar ki zı'b ḥuṭūṭ-i ilahiyeden bī-ḥaberdür yırtıcı ve bi-raḥmdur وعلم ادم الاسماء كلها من تأويل الأحاديث وكذلك وكذلك يجتبيك ربك ويعلمك didi rabbuke eḥādīsi te'vīlini saña ögredür eḥādīş didügi ve علم ادم الاسماء كلها hükmiyle otuz iki kelimedür ki Yūsufuñ ḥuṭūṭı ve cemali ol 'aded üzerine maḥlūḳdür ḥazret-i eḥādīş

Sayfa 9

ol ḥuṭūṭı aña göstermedi من عرف نفسه فقد عرف ربه muḳtezāsınca ma'rifet-ı nefis ḥāşıl itdi ol vaḳtile mışıra düşdi mışır 'azizlerinden biri 'aziz Yūsufa nigerān olub şatun aldı ve 'azizüñ Züleyḥā nām ḥātunı Yūsufa 'aşıḳ oldı ve Yūsuf daḥi Züleyḥāya 'aşıḳ oldı arواح جنود مجند فما تعارف ايتلف وماتناكر olmuşdur sol cihetden ki Yūsufuñ ve Züleyḥānuñ cemalleri otuz iki kelime muḳābilindedür birbirine 'aşıḳ ve nigerān oldılar ikisinüñ daḥi muḥabbeti otuz iki kelimeye vāḳi' olmuşdur منها اختلف ارواح otuz iki kelime müzāhirde görünmüşdür her kişi kim bu kelimenüñ i'lāmını ki cünūd-ı muḥabbetdedür ya'nī süvār olmuşdur sipāhīdür müzāhirde müşahede itse ḥazret-i 'izzetle ülfet ider müşahede itmeyüb inkār idüb muḥālefet ider ba'dehu ol ḥüsn ki otuz iki kelime bi'l-ḳuvveti ānuñ zātında mevcüddur naḳḳāş-ı ezzel yed-i ḳudretle Yūsufuñ ve Züleyḥānuñ veçhinde a'lāmını gösterdi mışır avretleri şol ḥāletde ki Züleyḥā-yı Yūsufuñ 'aşḳından men' iderlerdi gördükde elma yerken ellerin elma şunub toḡradılar ve anda didiler ḥāşā Allahu bu beşer degildür hep insaf itdiler kerim-i melekdür قطع ايديهن وقلن حاشا الله ما هذا بشراً ان هذا الا ملك كريم diyeler Züleyḥānuñ sözi çıḳmış eger rabbüñ burhānun görmeseydi 'aşıḳ olmazdı لولا ان رأى برهان ربه pes meyl-ı ṭabī'at irade olmuş oldı Züleyḥā 'aşıḳ-ı ḥaḳḳīḳī oldı zīrā burhan berheneden müştāḳdur

ben atam katına giderüm ve benden soñra seyre bir peygamber gelür ki āhîr zaman peygamberi olur feraqalîṭ lagati İncilüñ on dördünci süresinde yuhannā incilindeki aşlah incilidür ve bi-ittifāk-i ʿulemāʿ veʿl-mesāyih rūhüʿl-ḳudsür ve rūhüʿl-ḳudsdan murād Muḫammed ʿaleyhisselāmdur رسالات عز الدين عامرى البصرى يسمى فيها المصطفى بالفار قليط الاعظم ومنها رسالات شيخ شرف الدين خوارزمي ويذكر فيها هكذا كما هو مذكور في كتبهم منهم رسالات عز الدين عامرى البصرى يسمى فيها المصطفى بالفار قليط الاعظم ومنها رسالات شيخ شرف الدين خوارزمي ويذكر فيها هكذا كما هو مذكور في كتبهم منهم rʿisālāt-ı şeyḫ Şerefüddin ḫarizmî ve yuzeḳire fiḫā hakezā ve ʿİsā ʿaleyhisselām gitdükde didi yine āhîr zaman peygamberinüñ ümmeti şüretinde gelürüm livāʿüʿl-ḫamd ki Muḫammed ʿalemidür getürüb mehdi namında zuhūr iderüm ve Muḫammed ḳıblesine teveccüh idüb namaz ḳılurun ve şerīʿatüñ ḫaḳḳisini ve Ḳurʿānuñ maʿnāsını işʿar iderem ʿİsā

Sayfa 12

ʿaleyhisselāmdan soñra altı yüz yıl geçdi āhîr-zamān peygamberi Muḫammed Muştafā şallallahu ʿaleyhi vesellem zuhūra geldi devr-i ḳameruñ yüz yılı geçüb toḳuz yüz yılı ḳālmış idi ʿİsā ʿaleyhisselām ḫaber virdiḡi faraklîṭ-i aʿzam benüm ve ʿİsā ʿaleyhisselām benden soñra yine gelür ve ḳibleme namaz ḳılır ve ḳible ve ʿalem getürür ki ol ʿalemin elli şeqamı var ve uzunı biñ yıllık yol deñlüdür ve ḳabzası aḳ kumaşdandır ve başı kızıl yāḳutdandır ve üç zāviyesi vardır maşrıḳda ve bir zaviyesi maḡribde ve bir zaviyesi vasaṭ-ı dünyāda olsa gerekdür ve zāviyelerüñ birine لا اله الا الله محمد رسول الله بسم الله الرحمن الرحيم ve birinde fātihatüʿl-kitāb ve birisinde لا اله الا الله yazılmışdur ve ol ʿalemler ile yetmiş biñ ʿalemler daḡı gelür yine ḫalāyık iki fırḳa oldılar bir fırḳası taşdıḳ itdi, müʿmin oldı ve bir fırḳası tekzîb itdi ki sen degilsüñ ol gerüde gelse gerekdür deyu kāfir oldılar ve Muḫammed ʿaleyhisselām ki dünyādan naḳl itdiseñ iki yüz yıldan soñra ʿİsā ki şāḫib-i teʿvîl idi Muḫammedüñ yolu üzere āsumāndan geldi ve meyan-ı ḫaḳḳāyik itdi cemʿ-i diller bir oldı ʿālem ʿadl ile ṭoldı Muḫammediñ ʿalem getürdi didi ol Muḫammedün didiḡi ʿİsā benim şāḫibüʿz-zamānum ve mehdियem yine ḫalāyık iki fırḳa oldı bir fırḳası taşdıḳ eyledi, fırḳa-yı nāciye oldı bir fırḳası tekzîb eyledi ehl-i nār oldı ve deccāl-i aʿver askerinden oldı ʿazze fadlehu idi ki ʿālem bāṭında zuhura geldi otuz üç yaşında inmeden murād şāḫib-ı teʿvîlde otuz üç yaşında ʿilm-i teʿvîl keşf oldıḡıdur

Sayfa 13

ağ minareye iner dimeden murād vücūd-ı 'ālemdür طوله ستون ذرعا في السماء yigirmi sekiz ve otuz iki kelimededen kināyetür ki altmış olur 'ilmi vücūdda mevcūddur ve elleri melā'ke katında olmadan murād on dört hürūf-ı muḳaṭṭa'adan kināyetdür ki ellerinde isbāt eyledi ve ḳara 'alemden murād ki Ḥorasān canibinden zuhūr itse gerekdür 'ilm-i te'vīl idi ki Ḥorasān canibinden zūhūr buldı ve قال رسول الله صل الله العلم ve شجرة اصلها بمكة وثمرها bi-Ḥorasān aşlı tenzil idi ki Mekke'den zuhūr itdi ve şemeresi tevil idi ki Ḥorasāndan zuhūr itdi ve 'alemin elli şaḳḳasından murād yigirmi sekiz hürūf ki yigirmi iki noḳtasiyle elli olur ve Muḥammed 'ilmi Ḳur'āndur ki yigirmi sekiz hürūfdan mürekkebdür her kim bu yigirmi sekiz kelime-yi kendi vücūdunda ve cemī'-i kā'inātda gösterse mehdi olur Muḥammedūn 'ilmin ol getürmüşdi ve 'alemi ḳaşṭ ve doldurmuştu ve 'adl ile ṭolmaḳdan murād ḥaṭṭ-ı istivā sırrını Ādemde ve ḥayevānda ve nebātda ve cemādadda ve arzında ve semāda ve cemī'-i zirā'atda gösterüb zuhūr buldurmaḳtır ya'ni muṭlaḳ Ḥaḳḳ bilinmedügi zulem idü ki kā'inātı ṭutmuş idi istivā sırrı ki bilindi Ḥaḳḳ bātıldan seçildi 'ālem 'adl ile ṭoldı ve 'alemlerin başı kıızıl yāḳūtdan olur dimeden murād ya'ni cemī'ā-i yāḳūtlara feyz viren āsumāndur 'ulvīdir pes āsumān bi'l-ḳuvve yāḳūtdur ve üç zāviyesinūn biri meşriḳda olduğından murād magrib Ādemūn şāḡ cānibidür ve meşriḳ şol cānibdür Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem şaçını iki bölük eyleyüb her birini bir canibine şaldı ve canibinde

Sayfa 14

bir zāviye eyledi bir zāviyesi vasaṭ-ı dūnyā olmadan murād Ḥavvānuñ zāviyesi ḥaṭṭ-ı istivāda vāḳi' olduğundan ve zāviyesinūn birine بسم الله الرحمن الرحيم yazılmadan murād budur ki بسم الله gayr-i mükerrer on ḥarfdür dört noḳtasiyle yine gayr-i mükerrer ola on dört olur elif baṭnında fe ve nūn baṭnında ve vāv olunub on dört kelimeye ilḥāḳ eylesün on altı olur vech-i Ādemūn bir ṭarafında istivā ile on altı kitābet-i ilahī ānın 'adedince vāḳi' olduğudur ve bir zaviyesinde fātiḥatü'l-kitāb yazılmadan murād fātiḥatü'l-kitāb yigirmi bir hürūfdan mürekkebdür vech-i Ḥavvāda yigirmi bir satır mestur olduğudur ve bir zaviyesinde لا اله الا الله محمد رسول الله meşṭūr olmadan murād لا اله الا الله on dört kelimedür محمد رسول الله on dört kelimedür vech-i Ādemūn her

tarafında hāl ve muḥal on dört olduğudur ki لا اله الا الله on dört kelimesi muḳābilinde vāki' olmuşdur iki tarafı yigirmi sekiz kelime-yi ilahī muḳābilinde vesselam

الباب الثالث في المعراج el bab-us'salis fi'l mirac

و ما يتعلق بها شهد الله انه لا اله الا هو الملكة واولو العلم قائماً بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم ان الدين عند الله الاسلام

ey tālibün esrar-ı ilāhī meṣābīḥde mi'rāc-ı şerīf hakkında bir ḥadīş-i şerīf vardur bu maẓmūnla bir gice ḥaṭīm içinde hicr-i ismā'īl

Sayfa 15

üzerinde muẓṭaci'en yatmış iken 'ālem-i ḥā'bdā Cebrā'īl 'aleyhisselām geldi Muḥammedün batnını ḥaṭṭ-ı istivā üzere yardı ḳalb-ı şerīfin çıkarub bir altun tās içinde āb-ı zemzemle yayḳadı imān ve ḥikmetle taldurdu ve maḥalline ḳodı soñra bir burāḳ getürdi kūçük eşekden büyük ādam suretinde bār-ı te'ālādan mi'rāc emrin buyurub burāḳa bindürdi hemāndem bir ādımda Mekke'den beytü'l-maḳdisē irişdirdi andan āsumāna çıkarıdı evvelki ḳāt göge irişdiler Cebrā'īl ḥāzine nida eyledi āvāz geldi ki kimsin Cebrā'īl kendi ḥaberin ve Muḥammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem ḥaberin virdi yine āvāz geldi ānuñçün mi geldün gitmiş idün Cebrā'īl didi belā ḥāzin gelüb ḳapuyı açdı merḥabā ḥoş geldün deyu Muḥammed şallallahu 'aleyhi veselleme ta'zīm itdi ve cemī'-i melā'ike tā'zīm idüb Cebrā'īl 'aleyhisselām önüne düşüb Ādem 'aleyhisselām ḳātında iletdi dedi yā Muḥammed bu atañdur selām vir Muḥammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem selām virdi selāmın olub ḥoş keldün ey benüm salih oğlum didi andan ikinci ḳat göge gitdiler anda daḥi bu tarīḳle ḳapuyı açdurub dāḥil oldılar Cebrā'īl öñe düşüb Yaḥyā peygamberle 'İsā peygamberi gösterdi anlara daḥi selām virdi selāmın olub ḥoş geldün bizim şālih ḳarındāşımız didiler andan geçüb üçüncü ḳat göge vardılar Yūsuf peygamberi gördiler dördüncü ḳat gögde idrīs peygamberi gördiler beşinci ḳat gögde Harūn peygamberi gördiler altıncı ḳat gögde Mūsā peygamberi gördiler aḡlar

Sayfa 16

Cebrā'îl 'aleyhisselām eyitdi ağlamaya bā'îş nedür Mūsā didi bā'îş budur ki benden soñra bir peygamber gele ānuñ ümmeti benüm ümmetümden artuğ cennete gireler āndan geçüb yedinci kat göge irdiler İbrāhîm peygamberi gördiler Cebrā'îl 'aleyhisselām didi bu atañdur ve'l-hāşıl her birine buluşub selām virdükde merħabā hoş geldüñ deyu ta'zîm ve tekrîm itdiler murād üzere eflākı seyredüb sidretü'l-müntehāya ilettdi Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem gördi ki dört ırmağ akar Cebrā'île sordı ki bu ne ırmaqlardur Cebrā'îl didi ki ol iki ırmağ nehrān-ı batñāndur cennet ırmaqlarıdur bu iki nehrān zāhirāndur biri nîl ve biri firātdur āndan beytü'l-ma'mūra gitdiler Cebrā'îl üç kadeh getürdi Muħammed Mustafa şallallahu 'aleyhi vesellemuñ öñüne kodı biri 'asel ve biri ħamr ve biri leben pes lebni içdi ve ānları gerü Cebrā'île virdi Cebrā'îl didi fıtrat-ı ihtiyār itdüñ ki sen daħi ümmetüñ daħi ānuñ üzerineyiz ya'ni ibtidā'-yi ħilkatde yedi kitāb-i ilāhî sût ile zuhūra gelür āndan soñra gönde elli vaķit namaz farz oldı Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem mi'rîcdan dönüb yine gitdüğü yoldan geldi ħazret-i Mūsaya uğraduğda su'āl itdi ki yā Muħammed Ĥaķķdan saña ne emredildi didi elli vaķit namaz Mūsā didi senüñ ümmetüñ za'ifdür

Sayfa 17

tāķat getürmezler senden evvel bin ħalāyıkı tecrübe eylemişüm benî İsrā'îl kavmine eşedd-i mu'ācele itdüm olmadı gerü dönüb taħfif itse Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem dönüb taħfif itdü onu bağışlandı Mūsaya geldükde yine döndü du'ā ki bu daħi çokdur ve'l-hāşıl Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem beş kerre gitdi ve geldi tā beşde karar itdi Mūsā döndürmek istedi Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem utandum didi rabbümden beş vaķte rāzıyım didi andan soñra cānib-i Ĥaķķdan nidā geldi ki امضيت فريضتي وحققت عن عبادي Cebrā'îl 'aleyhisselām imamet idüb beş vaķit namazı ħazret-i Muħammedle kıldı ve namazı üç kısım eyledi şalat-i ħadr ve şalat-i sefer ve şalat-i cum'a şalat-ı ħadr on yedi rek'at kıldı şalat-ı seferi on birer rek'at kıldı şalat-ı cum'ayı on beş rek'at kıldı bir muķtezā-yı ħikmet-i ilāhî amma öyle bilmek gerek ki cümle mükāşefāt-ı mi'rāc ħazret-i Muħammede seyir 'āleminde olmuşdur cehd idüb esrarına irişmek gerek eger su'āl olsa ki Muħammed Muştafā şallallahu 'aleyhi vesellem Ādemi evvelki

gögde gördigine ve 'İsā ile Yaḥyāyı ikincide ve Yūsufü üçüncide ve İdrīsi dördüncüde ve Hārūnı beşincide ve Mūsāyı altıncıda ve İbrāhimi yedincide gördigine sebep nedür cevāb ez-rūy-ı te'vīl oldur ki evvelki at gök amere mensūbdur ve Muḥammed Muṣṭafā allallahu 'aleyhi vesellem ameri iki a eyledi 'ālem-i mükāşefede ānuñ te'vīli Ādem idi ya'ni veçhinde at-ı istivā sırrın

Sayfa 18

gösterdi Ādemi birinci at gögde gördüğünün münasebeti oldurur ve ber-vechile daḥi münasebeti budur ki evvel bir kişi Ādeme irişmeyince kendi nefsinı bilmez ve nefsinı bilmeyen akdur seni bilmez ikinci at gög utaridte mensūbdur ve utarid'e zü'l-ciheteyndür sa'dla sa'd ve naḥsla naḥsdur celal ve cemal mażharīdür Yaḥyā dā'im aqlardı celale mażhar idi ve 'İsā dā'im gülmekle cemale mażhar idi ikinci at gögde olduklarınuñ münasebeti budur ve üçüncü at gög zühreye mensūbdur ve zuhre ḥüsn ve cemāle mażhardür Yūsuf 'aleyhisselām daḥi şāḥib-ı ḥüsndür üçüncü at gögde olduğunıñ münasebeti budur dördüncü at gög şemse mensūbdur ve şemsuñ menāzili felekü'l-burūca üç yüz altmış derecedür derece ve menāzili idrīs tasım itmüşdür dördüncü at gögde olduğunıñ münasebeti budur ve beşinci at gög meriḥa mensūbdur ve cem'-i ḥilāfet meriḥa müte'allıkdür Hārūn 'aleyhisselām daḥi ḥalife-yi Mūsādur beşinci at gögde olduğunun münasebeti budur altıncı kat gög müşretiye mensūbdur ve müşteri kevkeb-i şeri'atdur ve Mūsā 'aleyhisselām vāzı'-ı şeri'atdur altıncı at gögde olduğunıñ münasebeti budur ve yedinci at gög zuḥale mensūdur ve zuḥal pırlere müte'allıkdür İbrāhım 'aleyhisselām daḥi pır idi yedinci at gögde olduğunıñ münasebeti budur cemī'-i ur'ānda ve eḥādışde gelen aḥbār şāḥīhdür amma te'vīline irişüb bilmek

Sayfa 19

gerekdür *ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم* ḥazret-i Muhammed Muṣṭafā allallahu 'aleyhi vesellem sidretü'l-müntehāya varub dört nehir gördi iki zāhir iki bāḥın sidretü'l-müntehādan murād vücūd-ı Ādemdür ve ol dört nehirden murād iki birün kitābetiyle iki maḥallidür ve elli vaıt namaz ki farz olmuşdur ber-mūcib-ı farz *على خمس صلوة في كل ليل و ليلة* yigirmi sekiz kelimenüñ yigirmi iki notası vardır ve

harf elli olur murād vech-i Ādemdür ve Ādemi müşahede itmekdür ve elli vaqit beş vaqte qarār itdügi ismullah 'adedincedür ki ismullah beş hurūfdur ve bundan daħi murād vech-i Ādemi müşahede itmekdür zīrā ismullah inb' isāṭ itsūñ on dört hurūf olur bu tarīķ ile elif lām lām elif he'yi vech-i Ādemde mestūr olan on dört kitābet-i ilāhī arasındadır قوله تعالى والطور وكتاب مسطور في رق منشور ve hurūf-ı muqatṭa'adan ki evā'il-u sūre-yi Qur'ānda gelmişdür Ādemi müşahede itmekdür ve bu on dört kelimenüñ beş nokṭası var beş vaqit namaz ānuñ arasında vāķi' olmuşdur ba'dehu لا اله الا الله daħi ānuñ gibi on dört hurūfdur yigirmi sekiz hurūf olur murād vech-i Ādemi müşahede itmekdür ان الله تعالى خلق ادم على صورت الرحمن ve heft kevkebe siyāreden ki maħalliyle on dört olur ve seb'a semevātdan ki heft ḥaṭṭ-ı ümmiyye muqābilinde vāķi' olmuşdur

Sayfa 20

ve on iki burcdan ki yedi kevkeb ile toķuz felege yigirmi sekiz olur vech-i Ādemi müşahede itmekdür eflākı gāh yedi ve gāh toķuz tutāruz ki murād ḥāşıl ola بعده كله لم بعده كنهان الاذن مثني مثني والاقامت فردا فردا esrarına evvela şabāḥ ezānı on yedi kelimedür ve dört vaḳtūñ ezānı on beşer kilemedür on yedi ile on beş otuz iki olur ḥutuṭ-ı vech-i Ādem me'alindeki istivā ile otuz iki olur ve beş vaḳtūñ iķāmeti on birer kelimedür şabāḥ ezāniyle ki on yedi kelimedür cem' itsūñ yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz ḥaṭṭ-ı vech-i Ādem muqābilinde قوله تعالى ويا ايها الذين امنوا اذا قمتم الى الصلوة فاغسلوا وجوهكم وايديكم ورجلكم الى الكعبين buyurdı 'aded itmedi Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem üç yunmağı sünnet ḳodı vechi ve ile ve ayağı yayḳayub başa mesh etmeğı Ḥaḳḳ te'ālā farz itdi ağızu burnı yayḳayub ḳulāğa mesh etmeğı Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem dāḥil idüb sünnet itdi evvela el ve yüz ve ayağ yuyḳanmaḳ ki farzdur iki el yigirmi sekiz mafşaldur dört kaābla otuz iki olur ve yüzde daħi istivā ile otuz iki ḥaṭṭ mestürdur otuz iki kelimenüñ i'lāmı vāķi' olmuşdur ve başa mesh itmek istivā sırrını bildürmekdür ve sünnet ve farz olan maħallerüñ üçer üçer yayḳanması maħal-ı mesh ile yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz kelime-yi ilāhī muqābilinde bu cümleden murād vech-i Ādem müşahede olunmaḳdur ki رأيت ربي في ليلة

Sayfa 21

المعراج emred kıtaṭ Muḥammed ṣallallahu ʿaleyhi vesellem Ḥaḳḳ teʿālā emred ṣūretinde müṣahede eyledi ki emru ḳabūl itdügi heft ḥaṭṭı müṣahede etmektür ki lebenden murād süddür ibtidā-yı fıtratda heft ḥaṭṭ süd ile zuhūra gelür هي الفطرة التي لاتبدیل يا ʿni kitāb-ı ilāhī üzerinedür cemīʿ-i eṣya انت عليها وفطرة الله التي فطر الناس عليها ve ṭavāf-ı Kaʿbeden murād vech-i Ādem müṣahede olunmaḳdur ki yedi beṣer vaʿki olmuṣdur yedi ḳudūm yedi vedaʿsünnettir yedi has ve yedi hac ve yedi ʿumre farzdır yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz ḥaṭṭ sevaṭ ve beyāz Ādem mukabilinde ve bādehu devri kamerden ve ṣemşden daḡi murad vechi Ādem müṣahede olunmaḳdur ki menāzil-i ḳamer yigirmi sekiz dur والقمر قدرناه منازل on dört gün artar on dört gün eksilür yigirmi sekiz ḥaṭṭ-ı sevād ve beyāz muḳābilinde ve ṣemşüñ üç yüz altmış derecesi vardur ki altı kez yigirmi sekiz ve altı kez otuz iki olur Ādemüñ üstuhvānı ve postı ve sekri ve ṭamarı muḳābilindedür bu ḥadīṣ-i ṣerīf mucibince ki ان في الانسان عشرة وستون مفصلا üç yüz altmış olduḡına şübhe yoḳdur her biri ʿanāṣıra darb olunsa üç yüz altmış āteṣ ve üç yüz altmış āb ve üç yüz altmış ḥāk olur her üç yüz altmış altıkez yigirmi sekiz ve altıkez otuz iki olur bu taḳdīrce altıkez otuz iki āteṣ altıkez otuz iki āb altıkez otuz iki ḥāk ve altıkez otuz iki bād olur Ādemüñ nuṭḳı ve ḥılḳati müḳābilinde ki طوله ستون ey ṭālibun esrar-ı ilāhī ve ceḥd idüb

Sayfa 22

vücūdun sırrına ireḡör elüñdeki ve ayaḡuñdaki maḑşalları ve vechüñdeki ḥuṭūṭı ve vucudundaki üstuhvānı ve tevābiʿini yigirmi sekiz ve otuz iki kelimeʿyi ilāhī muḳābilinde taḳṣim idüb iʿdādānı zabṭ et bāṣından ayaḡa kelāmullah olub sücūd-ı enbiya ve evliya olduḡuñ bil ve Muḥammedüñ ṣeriʿatı sırrına iriṣüb kendi vücūdūnda قوله تعالینقال رسول الله صل الله عليه وسلم عارف بالله işbāt eyle ta ʿni nefsinı ya ʿni nefsinı ḡafle معرضونحاسبوا قبل ان تحاسبوا واوزنوها قبل أن توازنوا ḥesāb eyle ḥesābuñ olunmazdan evvel vezn eyle aʿmāluñ vezn olunmazdan evvel baʿdehu enbiyaullah ki ʿālem-i ḡaybdan ʿālem-i ṣehadete gelmişlerdür yüz yigirmi dört biñdür üç kez yigirmi sekiz biñdür ve bir kez yigirmi sekiz biñ olur bundan murād Ādem ʿaleyhisselāmuñ dörd ṣāḡib-ı kitābuñ nuṭuḳlarıdır ki Mūsā ve ʿİsā ve

Dāvud ve Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi vesellemdür Ādem 'aleyhisselām otuz iki kelime şāhibidür ve Mūsā 'aleyhisselām yigirmi iki kelime şāhibidür tevrat yigirmi iki kelimededen mürekkebdür 'İsā 'aleyhisselām yigirmi dört kelime şāhibidür İncil yigirmi dört kelimededen mürekkebdür ve muhammed ṣallallahu 'aleyhi vesellem yigirmi sekiz kelime şāhibidür furqān yigirmi sekiz kelimededen mürekkebdür cümlesi yüz yigirmi dörd kelime olur ve her kelime ğayn mertebesindedür biñ olur ki otuz iki kelime bir nūr-ı vāḥiddür otuz iki biñ olur ve Ḥaḳḳ te'ālā peygambere kelime dimişdür ki كَلِمَةَ الْقَاهَا إِلَى مَرِيَمِ yüz yigirmi dört biñ- derkenar-ve Dāvūd 'aleyhisselām on sekiz kelime şāhibidür zebūr on sekiz kelimededen mürekkebdür

Sayfa 23

peygamberden murād budur dünyāya gelüb giden enbiya yigirmi sekizdür ki isimleri cehrile Qur'ānda mezkūrdur yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammediye muḳābilindedür dört peygamber sırr ile zikir olmuşdur پ چ ذغ muḳābilinde cümlesi otuz iki peygamber olur eger bunlardan ğayri peygamber olaydı esmaları Qur'ānda mezkūr olur idi nitekim otuz iki peygamber zikr olmuşdur kimi cehrile ve kimi sırr ile öyle bil ki cümle aḥbār te'vile mevḳūfdur ba'dehu kelime-yi Ādeme muḳābıḳ olduğuçün Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi vesellem خاتم النبيين بعده dedi zīrā kelime-yi ḥātem ki yigirmi sekiz dur lām elifle ki ğayr-ı mükerrer dört ḥurūfdur otuz iki olur lām elif Muḥammede zikr olan dört kelime-yi 'acemiye muḳābilinde virildi ki kelime-yi ḥātem kelime-yi Ādeme 'adedde muḳābıḳ ola Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi vesellem بعده كلمة ادمه didügi bu cihetledür ve ḥātemü'n-nebiyyin olduğu bu vecihledür قال عليه السلام قال الله تعالى ما كان محمد ابا احد من رجالكم ولكن رسول الله وخاتم النبيين

el-bābü'r-rābi ' fi ḳademi'l-Ḳur'ān

قال رسول الله صل الله عليه وسلم القرآن كلام الله غير مخلوق من قال مخلوق فاقتلوه فانه كافر بالله العظيم eger sā'il su'āl itse ki kelām-i ilāhī yigirmi sekiz kelimedür ve dört kelime-yi 'acemiye ile otuz iki olur ne veḳhile ğayr-ı maḥlūḳ olur zāhiren görinen dūda ve siyāhīdür ve kātib ānī ehādiṣ idüb şūrete ḳor cevāb oldur ki evvela ol dūda ve siyahı ki ve zab-ı ḥāk ve bād-ı ḥod mazḥar-ı kelimedür ve derdiyle munḥarik ola elbette āndan kelime zūr ider ve kātib yazdığı otuz iki kelime ki şekl-i mu'ayyinesi vardı

'âlem nâ-suttur ol otuz iki kelimenüñ maẓharıdır ki ğayr-ı mer'î ve maḥsûsdur hey'at

Sayfa 24

ve şekilden mûberradur 'âlem-i la-hûtdur meşelâ kelime ki telaffuzdandır ğayr-i mer'idür hemîn ki kitabete geldi şekil ve şüret ḥâşıl ider ve dūde ve siyahı bi'l-kuvve kelime-yi ilâhîdür ve ism-i ḥodı 'ayn-i musemmâdur ve kelime-yi ğayr-i mer'î ve maḥsusdur ğayr-ı maḥlûk olmak lâzım gelür meşelâ sa'il su'al eylese ki bu arḳ içinde aḳan nedür mucîb dise gerekdür ki budur sâ'il dise ki ben saña ismin şormam bu isimle mevşûf olan zât nedür mucîb dise gerekdür ki laṭîfdür ve şeffafdur ve ḥayât-baḥşdur ve sâ'il dise gerekdür ki ben bunuñ şıfâtın su'al itmem ol nesne ki bu şıfatı ona ıtlâk ider nedür mucîb elbette 'âciz olur cevâbında bâkî 'anâşırı buña göre kıyâs ile pes ism-i 'ayn-ı müsemmâ oldı Qur'an mürekkebdür zâhiren dūde ve siyâhiden ve dūde ve siyâhî çâr-ı 'unşurdan insân daḫi mürekkebdür çâr-ı ṭabi'den ol kimse ki der Qur'an kadîm degildür zâhiren bilmez ki dūde ve siyâhînüñ ḥaḳîḳati kelimedür Allahuñ ism-i zâtıdır elif ve lām ve lām ve elif ve he dūr eger kadîm olmasa ḥazret-i 'izzet İني انا الله didügi şâdık olmazdı الاعتقاد من ذلك باله نعوذ زيرā zikir olan ḥurûf ki ismullahdur zâhiren dūde ve siyahiden mürekkebdür يوم تبدل الأرض غير الأرض muḳtezâsınca o kelimenüñ bedelidür ki gayr-ı mer'idür 'âlem-i lâhûtdur 'âlem-i nasûtdur zâhirdür 'âlem-i lâhût bâtındur عنوان الظاهر الباطن fehvasınca nâ-sutu lâhûtdan ve hem taşavvur ve taḥayyülle ayırmaḳ olmaz Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem buyurmuşdur ki Qur'anda zâhir var bâṭın var bâṭınuñ daḫi bâṭını var ta 'yed-i baṭna varınca eger bir bâṭın bir bâṭından mümtaz olsaydı baṭın olmasaydı bu yedi bâṭın ki var gerekdür

Sayfa 25

bir birine muḥâlif ve muġâyir olsa naşş zâhir ve muḥâlif olur عندنا قوله تعالى لو كان من عندنا غير الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً lâzım oldı zâhir-ı Qur'anuñ bâṭın-ı Qur'an ilmi ola ki kadîmdür ve şâḫib-ı şeri 'at daḫi işbu mektûb kelâmullahi ve kitâbullahi deyu لايمسها لا مابين الدينيتين كلام haberin dimişdür ve ḥazret-i 'ali keremAllahu vechehu daḫi

الله dimişdür pes Qur'an işbu mektüb olandur eger kimse işbu mektüb olan kelāmullah degildür ve hazret-i resülün didügi haqıkatı degildür mecāzıdır dese ya'ni düde ve siyahiden mürekkebe olan kelāmullah degildür nihayet kelāmullah delālet ider dese qadım oldıgına inkār itse şeri'at-ı Muhammedide vācibü'l-ıkatlı olur قوله تعالى هو الأول والأخر والظاهر والباطن وهو بكل شيء عليم zahir didügi zāhir-i Qur'āndur ve bātin didügi bātin-ı Qur'āndur eger mecmūā-i eşyada kelime-yi ilāhī bu şıfatla ve bu şüretle olmasa محيط انه بكل شيء محيط didügi taḥkik olmaz şüret-i Qur'ān dünyā güzıyle görenler zāhiren düde ve siyahı görürler ma'nā güzıyle görenler otuz iki kelime-yi ilāhīyi ğayr-i mer'i ve ğayr-i maḥsūs görürler vücūd-ı Ādem ki çār 'enāşırdan mürekkebdür eti ve sukūkı ve tamarı ve qanı ve kılları ve cemī'-i a'zāsı otuz iki kelime-yi ilāhī 'adedince maḥlūḳdur وعلم ادم الاسماء كلها muḳtezāsınca ve 'alleme melā'ikedür ve sücüd idecek vaḳit bir maḳāma teveccüh ider ki Ādemün vechi maḳāmıdır eger ḥayāt-ı ḥālde ve eger memātda ve her şüret-i kelime-yi ilāhī arasında maḥlūḳdur جف القلم بما هو كائن كائن ilm-i qadımdür ملك لم يزل ولا يزال otuz iki kelime-yi ilāhīden taşrası yoḳdur hazreti 'izzet راجعون ان الله وانا اليه راجعون didügi hemān ol kelimedür ki lafz gelmişdür muḳaddimen zıkr itdügümüz gibidür cemī'-i eşya kelime-yi kün den mevcūddur ve ism-i 'ayn-ı müsemmadur bu veçhile insān 'ayn-ı kelimedür müsemma-yı Ādem ve Ḥavvā -Derkenar- انا جعلناك خليفة في الارض didigü

Sayfa 26

ism-i Ādem ve Ḥavvā 'adedince maḥlūḳdur Ādem iki elifdür medd ile bir dāl ve bir mīm cümlesi kırk altı olur vech-i Ādemde otuz iki satır ve vech-i Ādemde on dört satır ikisi kırk altı olur ve ḥadīş-ı şerifdür ki وحجة عليك القرآن حجة لك eger Qur'anı müşahede itdükse kelām-ı mütekellimün 'aynı olur الكلام صفة المتكلم على نعوذ بالله وفضله نستعين والسلام على من اتبع الهدى وحجة عليك olur eger suret-i Qur'anı okuyub kendi vücūdında mektüb ve mestur müşahede itmedünse نعوذ بالله وفضله نستعين والسلام على من اتبع الهدى وحجة عليك olur

العاب el-bābü'l-ḥāmis ṭatbīḳ-i vech-i Ādem 'alā seb'ati'l-baṭni

Qur'an ki قال رسول الله صل الله عليه وسلم إن للقرآن ظهراً وبطناً الى سبعة ابطن وقال kelāmullahdur iki kısımdu bir kelām-ı şāmit ve bir kelām-ı nāṭıḳdur kelām-ı şāmit evraḳda yazılındur ve kelām-ı natık vech-i Ādemdür nitekim hazret-i 'Ali kerem

Allahu vechehu buyurur اننا كلام الله الناطق nice kim kelām-ı nāṭıķuñ heft baṭnun beyān idelüm soñra kelām-ı şāmıte geledüm ey ṭālib esrar-ı ilāhī ol kelām-ı nāṭıķuñ vechindeki vech-i Muḥammed vech-i 'Alidür yigirmi sekiz kitābeti ilāhīyeyi oķu tā Ādemle münāsebetüñ ola andan soñra baṭn-ı sırrına eriş mışra'-ı çār müjgān ve du-ebrū ve müy-ı ser yedi ḥaṭḫdur ki ümıddür iki ḥaṭḫ 'arız ve iki müy beyn ve iki şārib ve bir 'anfeka yedi ḥaṭḫdur ki ābdur بعد البلوغ ḥāşıl idersin on dört ḥaṭḫ olur on dört ḥurūf-ı muķaṭṭa'a muķābilinde ve bu on dört ḥaṭḫuñ on dört maḥalli var ḥal ve muḥal yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammediye muķābilinde ki seb'ü'l-meşānī andan kināyedür ولقد آتيناك سبعا من المثاني

Sayfa 27

heft batın beyānına baṭn-i evvel on dört ḥaṭḫdur ki on dört yerde ḳarār dutmuşdur ḥāl ve muḥal yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammediye muķābilinde nūr-i 'ala nūr-ı āndan kinayedür baṭn-ı şānī zıkr olan on dört ḥaṭḫuñ her biri çār 'unşurdan mürekkebdür her birinde yigirmi sekiz müşahede olunur baṭn-ı şāliş on dört ḥaṭḫ-ı istivā on altı ḥaṭḫ müşahede olunur ki müy-i serr ve 'anfeka birer iken ikişer olur Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem mübarek saçını iki pare eyleyüb sünnet-i İbrāhımdür didügi istivādan kināyedir واتبع ملة ابراهيم حنيفاً إن ربي على صراط مستقيم الم نشرح لك صدرك عسى الله ان يأتي بالفتح وأشرقت الارض bu ayetlerden murād istivādur yedi satır Ḥavvāyı sekiz itmeyince vech-i Ādem müşahede olmaz baṭn-ı rābi' on altı ḥaṭḫ on yedi yerde ḳarār ṭutdı ğayıddur ki ḥāl ve muḥal otuz iki olur otuz iki kelime-yi Ādem muķābilinde baṭn-ı ḥāmis sekiz 'enāşır-ı erbaāya darb idüb her sekizde otuz iki müşahede olunmaķdır nuṭķ-ı Ādem muķābilinde ki cemī'ü el-sine-i muḥtelifenüñ aşlıdur ḥurūc-ı mehdiyyede cemī'-i deliller ola didükleri bu ma'nāyladur baṭn-ı sādıs on altı aķ ḥaṭḫtur ki vechüñ iki ṭarafından zāhir olur evvela istivā ile cephenün bir ṭarafı bir ḥaṭḫ ve ḳāş ile üst kirpik edālığı daḫi bir ḥaṭḫ aşāğı kirpiği altı daḫi bir ḥaṭḫdan cümle sekiz ḥaṭḫ olur vechüñ ol canibini aķ daḫi bu ḥ'İsāb üzere sekiz ḥaṭḫ ikisi on altı olur aķ ḥaṭḫ ve on altı da ḳara ḥaṭḫ otuz iki ḥaṭḫ olur otuz iki kelime-yi Ādem muķābilinde baṭn-ı sābi' bu on altı aķ ḥaṭḫuñ her sekizin 'anaşıra darb itsüñ otuz iki olur her sekizde otuz iki müşahede olunmaķdur وجعلنا الليل والنهار آيتين فمحونا

Sayfa 28

آية الليل وجعلنا اية النهار مبصرة لتبتغوا فضلاً من ربكم ولتعلموا عدد السنين والحساب وكل شيء فصلناه
kelām-ı nāṭıķun yedi baṭnın beyān eyledük şāmit ki gelem kelām-ı sāmit
beyānına kelām-ı Qurʾāndur yigirmi sekiz ḥarfden mürekkebdür evvel ḥarf elifdür
zāhiri elifüñ maʾnāsı kenar dimekdür bu taķdırce baṭn-ı evvel elifdür baṭ-ı şānı elifüñ
melfūzıdır ki elif ʾibāretdür üç ḥarfden elif ve lam ve fe dür elif Allahʾdandır ve lām
laṭıfendür ve fe faẓıldandır baṭn-ı şāliş elifi ʾanāşıra darb itmekdür ʾālem-i terkide
zuhūr cihetinden ki düdeden mürekkebdür meşelā elif üç ḥarfdur ʾanāşıra darb olsa
on iki ḥarf olur sāʾat-i leyl ve nehār ānuñ ʾadedince vāķiʾolmuşdur ve yıl ki on iki
ider ānuñ ʾadedince maḥlūķdur تبارك الذي جعل في السماء بروجاً أن عدة الشهور عند الله اثني عشر
Musa ʾaleyhisselām daḥi ʾaşāsın ṭaşa vurduķda on iki arķ aķdı ānuñ
ʾadedince قوله تعالى فقلنا اضرب بعصاك الحجر فاتفجرت منه اثنتي عشرة عينا قد علم كل اناس مشربهم
batn-ı rābi elif ki üç ḥarfdur hisāb-ı ḥamlde yüz on iki olur bir mektūbisi ile ki dört
kez yigirmi sekiz ola vech-i Ādami ve vech-i Muḥammediye müşahede itmekdür
baṭn-ı ḥāmis elif ki dört kez yigirmi sekiz ʾadeddür vech-i Ādemde meşūr olan
yigirmi sekiz ḥaṭṭ ānuñ muķābilindedür ʾanāşıra darb etsen dört kez yigirmi sekiz
mestūr olan ve şalat onun mukabilinde vazʾ olunmuşdur şalat-ı ḥāzer on yedi ve
şalat-ı sefer on bir rekʾat yigirmi sekiz dür

Sayfa 29

rekʾat olur ve ṭavaf-ı beytüʾl-ḥaram daḥi yigirmi sekiz dür ve menāzil-i ḳamer daḥi
yigirmi sekiz dür bunlar daḥi muķābilindedür baṭn-ı sādīs elif ki hisāb-ı ḥamlde yüz
onbirdür üç daḥi melfuzısı yüz on dört olur Qurʾānuñ sūreleri ānuñ ʾadedincdür
baṭn-ı sābiʾ elif ki yüz on dört ʾadeddür yüzi ḥayme-yi mīʾādüñ ṭnābı ʾadeddidür ki
her cānibden elli ṭnābı var والقلم وما يسطرون ن vüçü-d-i Ādemden kināyedür ve on
dördü daḥi vech-i Ādemden kināyedür ki veçinde on dört suṭūr meşūrdur yigirmi
sekiz ḥarfıñ birisi mütezammındur yigirmi yedi ḥarfine yedi baṭnı bir ḥarfine beyān
itdük ki elifdür bāķı ḥarfleri daḥi buña göre ḳıyāş ile her ḥarfında yedi baṭnı
mümkindür العارف ويكفيه الاشارة والذي يفهم البشارة bu manʾnādur احد حرف واحد

السادس el-bābüʾl sādīs

mecmu'u سر خلق السموات والارض في سنة ايام اني اسلمت وجهي تبارك اسم ربك ذا الجلال والاکرام
eşya ve semāvāt ve melāike-i tairü seyyāre cümlesi merkez-i hākde dā'imā
sücüddadurlar ve sücüdlerine bā'ış vech-i Ādemdir الرحمن على صورة الرب
ki Hāḳḳ te'ālā Ādemi kendi şüreti üzere yaratdı ve şüret-i raḥmānda yaratdı ve şeb-i mi'rācda
ḥāzret-i 'aleyhisselām daḥi bārī te'ālā ḥāzretini şüret-i Ādemde emred şifatında
gördi في ليلة المعراج هو رأيت ربي ليلة المعراج في şüreti emred kıtaḥ ki emredüñ veçinde yedi satır
meşürdü yigirmi sekiz ve otuz iki kelimenüñ 'ilmidür zāt-ı ḳadīmdür fi'l-ḥāḳḳiḳa bir
nurdur ki ta'addüd-u meḥāricden peyda olur شئى وسعت كل شئى كتب على نفسه الرحمن رحمتي وسعت كل شئى
Hāḳḳ te'ālā kendi nefsi üzere raḥmet yazdı raḥmet otuz iki satır vech-i Ādemden
kinayedür ki

Sayfa 30

veçinde meşürdür والارض وسع كرسية السموات والأرض kursī bir ma'nāda otuz iki dendan
Ādemdür ve bir ma'nāda kitāb-i ilāhīdür ki şifat-ı emreddür yigirmi sekiz ve otuz iki
kelimenüñ 'ilmidür semevātuñ ve arzuñ ve mecmū'-i eşyānuñ zūhūrı otuz iki
kelimedendür pes bu ma'nā ile yer ve gök ve eşya kürsī ḥāḳḳındadır kursī Hāḳḳta
şıḡmış olur ḳavlulu te'ālā الذين يتبعون الرسول النبي الأمي الذي يجدون مكتوباً عندهم في التوراة
والأنجيل eger sā'ili su'āl eylese ki Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem Tavradda
nice bulunur çün zāḥir ismi gelmedi cevāb budur ki Mūsā 'aleyhisselām ḥaber
virmişdür ki Allah te'ālā āsumānı ve zemīni ve cümle eşyāyı altı günde yaratdı bu
güvāhdür Muḥammedüñ zūhurına zīrā altı günüñ sā'ati yetmiş ikidür ve Muḥammed
şallallahu 'aleyhi vesellem yigirmi sekiz kelime şāḥibidür yigirmi sekiz kelime-yi
inb'isāḥ etsek yetmiş iki olur bu vechile Mūsā 'aleyhisselām Muḥammedüñ
vücūdundan ḥaber vermiş olur ki yirmi iki kelime şāḥibidür yahūda şembe günü
istirāḥat gūnidür derler dāḥil-ı ḥisāb etmezler ليكن كل يوم هو في شأن müktażāsınca
ḳulları muḥālifdür yedi günüñ sā'atı üç kez yigirmi sekiz sā'at olur dest pā ve vech
muḳābilindeki yigirmi sekiz kelimenüñ i'lāmı bu 'uzuvda zāḥirdür sā'at nisbetle
dāḥil etsek altı kerre yigirmi sekiz olur şeş cihet muḳābilindeki her cihet yigirmi
sekiz muḳābilindedür ان الله علم الساعة الذي يجدون مكتوباً عندهم في التوراة
'aleyhisselām gerçe yigirmi iki kelime ile mütekellim idi amma vücūdunda yigirmi
sekiz ve otuz iki keliminüñ i'lāmı müşahede itmişdi ki vücūdi ānuñ üzerine maḥlūḳ
idi قوله تعالى فإن استقر مكانه فسوف تراني eger yahūd tevatr sırrını añlıyalar idi elbette

Muhammede imān getürüridi ve Haqq te'lā Mūsā peygambere emr eyledi ki bir hayme peyda eyle ki ol

Sayfa 31

haymenüñ on bir şıkkası ola her şıkka dört arşun ola ve uzunı yigirmi sekiz arşun ola ve her cānibinde elli tınāb yigirmi sekiz kelime-yi muhammediyyeden kināyedür ki yigirmi sekiz kelimenüñ yigirmi iki noqtası var elli olur ve Ādemüñ bir tarafında olan elinde ve ayağında yigirmi sekiz mafaşşal var on parmağla otuz iki olur ve on tırnağıyla kırk sekiz olur eliñ ve ayağın ayalariyla elli olur ol cānibde dañi hemçān ellişer tınāb bundan kināyedür ve elli harf ve noqta-yı Muhammedī muqābilindedür ve iki elle yüz olur Muhammedüñ yigirmi sekiz kelimesiyle inb' isāṭ itsek yetmiş iki olur yigirmi sekiz kelimesi esmā ve yetmiş iki müsemmadur esmā ve müsemma yüz olur على صورت القاف ق والقرآن المجيد ve on bir şıkka sefer namazı muqābilindedür ki Muhammed sallallahu 'aleyhi vesellem sefer namazını on birer rek'at važ' itdi on bir kelime-yi müteşābihāt muqābilinde ve her şıkkanuñ üzerini yigirmi sekiz arşun olmak ya'ni her kelime kendi zātına yigirmi sekiz kelimedenden ve on dört arşun olmak dört kelime-yi 'acemīye muqābilindedür ya'ni hayme kināyedür yigirmi sekiz kelime-yi Muhammediyyeden ve otuz iki kelime-yi Ādemden ve vucudlarında hayme ki tamām oldı Musāya ki halkı ol haymeye teveccüh ider ki bu hayme hayme-yi mī'āddur rüz-i kıyāmetde ben bu haymede kāzī olub da'vā su'āl itsem gerekdür Mūsā 'aleyhisselām el-vaḥı anda qodı mübārek yüzünü haymeye dutub ḥazret-i 'izzete persitiş eyledi ve hayme hayme-i mī'ād olub maqām-ı ḥaşr bu ma'nāyla olduki maqām-ı zuhūrdur cemī'-i noqta-yi benī Ādem zuhūrda cem' olmuşdur ve yahūda beytü'l-maqdisi teveccüh itmeyince namazı ve perestişi durust degildür ki beytü'l-maqdis maqām-ı zuhūrdur ve Mūsānuñ kıblesidür ve Muhammed şallallahu 'aleyhi vesellem dañi ol beytü'l-maqdisi teveccüh itdi soñra ki فول وجهك شطر المسجد الحرام āyeti nāzil oldı mübārek

Sayfa 32

vechüñ Ka'beye tutub idindi beytü'l-maqdis maqām-ı zuhr-i Ādemdür ve Ka'be maqām-ı vech-i Ādemdür zuhūrda yigirmi sekiz ve otuz iki kelime i'lāmı zuhūr olmayub vecihde oldıg çün Muhammed şallallahu 'aleyhi vesellem Ka'beye ki vech-

i Ādemdür teveccüh itdi yahūd şöyle zannetdiler ki Muḥammed şallallahu 'aleyhi vesellem kıbleyi taḥrīf itdi maḳām-ı veche teveccüh itdügin bilmediler eger bilelerdi imān getürürlerdi ba'dehu Mūsā 'aleyhisselām dünyādan gidüb ve ol ḥayme mürür-i zamān ile fenā olub Dāvud peygamber şallallahu 'aleyhi vesellem geldi Ḥaḳḳ te'ālā dāvuda emretti ki ḥayme-yi Mūsā mişālī üzere ol mevzi'de bir eyu yap ve yapıḳda öyle yap ki taşu taş üzere ḳuduḳda avāzını çıkmasun kināyetdür vücūd-i Ādemden ve taşdan āvāz gelmek kināyetdür taḥmīden ya'ni Ḥaḳḳ te'ālā vücūd-i Ādemi taḥmīr itdükde şadā zuhūr olmaz idi evi temām idüb ḥaḳḳdan emir oldı ki ḥaḳḳı da'vet eyle eve girsünler ve eve dāḥil olmaḳ sırrına irmekdür Mūsā 'aleyhisselām düzdigi ḥaymenüñ ve Dāvud yapıḳı evüñ beytü'l-maḳdisüñ ve Ka'benüñ sırrına fazl-ı yezdānuñ irişüb keşf itdi ḥayme-yi Mūsānuñ elli tınābuñ ve on bir şıḳḳanuñ eni ve uzununuñ 'adedini vücūdunda gösterdi ve Ḥaḳḳ te'ālā Mūsāya ḥitāb itdigi kıyāmetde ḥaymeye nüzül idüb on biñ 'āleme ḥükmederüm ḥayme ḥod-ı fenā buldı nuzul etmekten murad sırrına irmekti zuhur fazlından işaretdir ki ol haymenin sırrını vücudunda gösterir ve otuz iki kelime ile on sekiz bin a'lemin hükm etti on sekiz biñ 'ālemüñ vücūdı otuz iki kelimedendür otuz iki kelime-ye ıren on sekiz bin 'āleme ḥükmi der vücūdı sırrına ıren kurdan ḳopdı vücūda geldiirmeyen 'adem mertebesinde oldı امیر المؤمنین علي كرم الله وجهه emirü'l-mü'minān 'Ali كرم الله وجهه den su'āl ettiler ki Allah nedür bize beyān eyle

Sayfa 33

'Ali buyurdu نور يشرق من صبح الازل فيلوح على هياكل العدمات آثاره 'Ali buyurdu şubḥ-ı ezēl zuhūr-ı fazlından kināyetdür heyākil-i 'ademāt vücūdın bilmiyenlerdür otuz iki kelimenüñ ḥaḳīḳatı ḥazret-i fazldan zāhir oldı 'ālem 'adem mertebesinde iken otuz iki kelimenüñ sırrına irişüb zinde-yi cāvidān oldıḥazreti 'Ali kendi idi ki şüret-i fazldangöründi ان الله بعث علياً سراً وبعث معي جهرأ zīrā fi'l-i muzār'den istiḳbāle خلق الله الخلق في ظلمات رش من نوره فمن اصابه من ذلك النور اهتدى ومن اخطاه ظل وقال ع işāretdür otuz iki kelimenüñ i'lāmını vücūdunda muḫāla'a ve müşahede idenler ol nūrı ḳabül idüb 'ālem-i taḳlīdāt-ı zulmāniyeden ḥalaş oldılar وجوه يومئذ عليها غبرة ترهقا فترة اولئك هم الكفرة ان كتاب الابرار لفي عليين ehlinden olub kitābların 'aliyyine ergördüler vücūdunda muḫāla'a itmiyenler ان كتاب الفجار لفي سجين ehlinden olub kitābların siccine yergördüler ve'l-ḥāşıl

esmā'ü'l-ilahiyeye yol bulmayanlar müsemmaya virmezler ve müsemmaya yol bulmayanlar hâzret-i Hâkka yol bulmazlar nitekim hâzret-i şâhib-i te'vîl buyurmuşdur her ki esmâr-endâze-yi puser ez müsemmâ buved ü-râ haber-i insân odur ki esmā'ü'l-ilahiyeye yol bula ve's-selâm

el-bābü's-sābi' fi haqīqati's-sekri الباب السابع في حقيقة السكر

buyurur ki halet-i valla تقربوا الصلوة وانتم سكارى حتى تعلموا ماتقولون بسم الله الرحمن الرحيم sekrde namaza qarīb olmakta dediğinizi bilesiniz ya'ni gaflet-i sekretinden ki cehilder eyleyüb nuṭṭuñuz sırrına irmeyince kıldığıñuz namaz bî-fāyidedür kavluhu te'ālā menşūrā hâzret-i resul mi'râc idüb didi ümmetimüñ mi'râcı namâzdur

الصلوة

Sayfa 34

namazuñ sırrına iren mi'râc itmiş olurya'ni cenab-ı Hâkka 'urüc ider her kim aldığı abdestüñ ve kıldığı namāzuñ ve itdüğü tesbîhüñ sırrına irişdi ki şalat-ı hâzer on yedi ve şalat-ı sefer on bir ve şalat-ı cum'a on beşdür cenab-ı Hâkka bî-tereddüd 'urüc idüb kıldığı namāzuñ fā'idesin bulur ve her kim bu ta'yîn olan a'dāduñ sırrına irmedi kıldığı namazdan bî-behre olub اولئك كالانعام بل هم اضل فافهم ان كنت تفهم zümresinden olub

el-bābü's-şāmīni fikeyfiyyeti dābbetü'l-arzi الباب الثامن في كيفية دابة الارض

بسم الله الرحمن الرحيم اذا وقع القول عليهم اخرجنا لهم دابة الارض تكلمهم ومامن دابة الا هو آخذ بناصيتها ان ربي على صراط مستقيم فيؤخذ بالنواصي والاقدام وما من دابة على الارض الا على الله رزقها ولو يؤاخذ ey tālib esrar-ı ilāhī ve haqḳāyīḳ-ı nā-mütānāhī bilgil ki Hâkḳ te'ālā dābbeyi nice yerde kur'ānda zikir itmişdür menḳüldür ki dābbetü'l-arz ḥurüc itdükde Mūsānuñ 'aşası ve Süleymānuñ ḥātemiyîn bile getürüb gele ve 'aşānı ḥalkuñ eline başub mü'mini kāfirden cüdā eyliye ve haqīqatda ḥarem yerinden yarılıb çıka Ka'bedür Ka'be ki makam-ı re'isdir baş daḥi beden-i Ademin aslıdır evvela dabbe Ademden kināyedür ve yarıldığı ḥaṭṭ-ı istivādan kināyedür واذا وقع القول عليهم otuz iki kelime otuz iki kelimedür şöyledür otuz iki kelime ve sırr-ı kelimünüñ i'lāmını vucūduñda göstermekdür ve Mūsānuñ 'aşasın ḥalkuñ alnına başdığı 'aşā istivādan kināyedür alnına başdığı sırrın keşf itmekdür her kişi ki ḥaṭṭ-ı istivāyı idrāk

itdi kelime-yi nūrānī olub veçhinde yigirmi sekiz ve otuz iki satır yazıldı كانه ke ennehu bilinmedin ʿālem-i kuvvetde qalmıř idi bilmekle fi ʿle gelmedi ve her kiři ki idrak itmedi kelime-yi zūlmānī olub yūzi qara

Sayfa 35

oldı مثل كلمة طيبة كشجرة طيبة ومثل كلمة خبيثة كشجرة خبيثة اخبثت طيبة didügi nūrānī ve ḥabīse-yi zūlmānīdür vesselam

الباب التاسع في اسرار الحج el-bābü't-tasi' fi esrāri'l-ḥac ya'ni tokuzuncı bāb

ey tālib-i esrar-ı ilāhidiñle imdi Ka'be esrarını evvela Ka'be nedür ve Ka'beye dāḥil olacak maḥalde iki ihram giymekden murād nedür ve Ka'beye dāḥil olduqda evvel ḥacerü'l-esvede yüz sürüb andan ṭavāfa başlamak ve ṭavāfi yedişer eylemek ki yedi kudüm ve yedi veda' on dört olur sünnet ola yedi ḥac ve yedi 'umre ki on dört olur farz ola ve kūh-i 'arafata çıqmaq ki Ādem ve Ḥavvā bir birini ol ṭāğda buldılar andan beyne'l-'ālemānden sür'atle geçmek ve günde yigirmi bir tař atub şeyṭānı recm itmek ve baş trař idüb tūyün nākıs itmek ve koyun kurban itmek ve hacer-ül esved ak iken beni ademin günahları anı kara itmek ve iki gözi iki qulağı ağız dili olub söylemek ve ortasında aq ḥaṭ olmak ve Ḥaqq te'ālā 'ahidnāme aña tabşırmaq ve kıyāmetde 'ahidnāme-yi zūhūra getirmek bu cümleden murād nedür her kim bu esrarı bilür ise Ka'beye varub itdigi ḥacdan behre-mend olur eger bilmezse itdügi ḥarc ve cekdügi zaḥmet kendüye qalur evvela Ka'be vech-i Ādemdür ḥāne-yi ḥudā oldığü vücūd-ı Ādeme muqābil oldığındandır vesselam oldığü bu veçhiledür ve aña dāḥil olan emān olur قلب المؤمن ومن دخل كان امنأ dāḥil olmaq sırrına irdmekdür sırrına ki irdi emān olur ve Ḥaqq te'ālā mü'min qalbinde ma'lüm oldı ki Ka'beden murād vech-i Ādemdür vech-i Ādeme teveccüh itmekdür ve iki iḥrām giymek biri yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammediyye ve biri otuz iki kelime-yi Ādem muqābilindedür ki yigirmi sekiz satır ve otuz iki satır ve otuz iki kelime muqābilinde vech-i Ādemde meřtūrdur bir ḥilqatdür ki Ādeme virilmişdir ve iḥrām

Sayfa 36

sözünle dikilmediği ḥuṭūṭ vech-i Ādemden kinaye qalem-i kudretle yazılmıřdur sözünle dikilmiřdür vech-i Ādemden ve Ḥavvādan müte'ākib zūhūra gelmiřdür وجاء

ربك والملك صفأ صفأ her kişi kim sırr-ı kelime-yi ilāhiyeye tālib ola bir ton giye ki dest-i ḥayyāt-ı beşer ānı dikmiye ve ḥacerü'l-esvedüñ ki heft ḥaṭṭı Ādemüñ mişālidür küläği gözi ve burnı ve ağızı oldığı ki لهما عينان يبصر بها ولسان ينطق به heft sūrāḥ vech-i Ādemden kināyedür ve ortasında aḳ ḥaṭṭ oldığı ḥaṭṭ-ı istivādan kināyetdür ki Ādemüñ yedi satırı üstüvayla sekiz olur ve aślında aḳ olub benī Ādemüñ ḥaṭları ānı ḳara itdügi نزل الحجر الاسود من الجنة فهو اشد بياضاً من اللبن فسودته خطاياى بني ادم benī Ādem ḥacerü'l-esved ki benī Ādemüñ heft satırunun sırrına irmeyüb istivāyla yedi sekiz itmeyen ḥayvān mertebesindedür ki ḥayvānuñ ḥaṭṭı yekpāredür veçhini ḳible eylemişdür yüzi ḳalām-ı cehlinden ḳara olmuşdur 'ilmiyet cihettinde kevnden rūşen iken sırrına irmemekle ḥaṭā idüb yüzün ḳara eyler ve ḳiyāmetde yarılıb Ḥaḳḳuñ 'ahidnāmesi zuhūra geldi ki yarılmak yine istivādan kinayedür Ḥaḳḳuñ 'ahdidür vech-i istivā ile yedi ḥaṭṭ sekiz olur 'anāşıra darb itseñ sekizi otuz iki olur otuz iki kelime-yi ilāhī muḳābilinde bir kişi ki nuṭḳunuñ ve ḥaṭūṭunuñ sırrına irmese 'ahdine ṭurmuş olur الست بربكم قالوا بلى dan murād budur vech-i Ādemüñ heft ḥaṭṭı mişāli olmağla ḥaṭṭ-ı Ādemdür her yedi ṭavāfda ḥacerü'l-esvede selām virüb yüz sürüb ṭavāfa başlarlar heft ṭavāf ḳudüm ve vedā' ki on dōrt olur sünnetdürce ḥaṭṭ-ı beyāz Ādem muḳābilindedür heft ṭavāf ḥac ve heft 'umre on dōrd olur farzduṛce ḥaṭ-ı şevād vech-i Ādem muḳābilindedür ki vech-i Ādemde ce ḥaṭṭ mestürdür çe maḥalliyile

Sayfa 37

ki ḥaṭṭ-ı beyāz dur ḥāl ve meḥāl yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz ṭavāf yigirmi sekiz ḥaṭṭ-ı Ādem muḳābilinde vaz' olunmuşdur ve Ādem ile Ḥavvā bir birine göre 'arafatda buluşdılar küh-ı 'arafātdan murād vech-i Ādem ve Ḥavvādur ve buluşmaḳ biri birinüñ veçhinde yigirmi sekiz ve otuz iki satır-ı ilāhī oḳuyub nefislerine yol bulmaḳdur ve Ādem cennetden çıḳmaḳ ki vecihlerinüñ sırrından ḥaberdār değıller idi cennetden çıḳmışlar idi وعلم آدم الاسماء كلها وإذا افضتم من عرفات iki meyil arasından ki aña beyne'l-'alemeyn dirler sur'atle geçmek işāretdür istivādan ki Ādemüñ veçhinde çe ḥaṭṭ-ı şāzidet itmekle sür'at gerekdür ve ol istivā ile şāzide olur müy-ı ser ve 'anfeka her biri iki olur istivāya ermeyen 'ārif-i nefis olmaz zīrā vech-i Ādemde sırr-ı ḥaṭṭ otuz iki kelime-yi ilāhī 'ilmidür yigirmi sekiz iken istivā ile otuz iki olur ve her gün yigirmi bir ṭaş atmaḳ üç günedek ki altmış üç olur işāretdür yigirmi bir satır vech-i Ḥavvādan

ānuñ muḳābilinde üç gün şeyṭānı recm itmekdür şeyṭān ki kelime-yi ḥabīsedir Ādemden ve Ḥavvādan ḥaberdār oldu ḥuṭūṭ-ı vech-i Ḥavvā muḳābilinde üç gūnedek her gün yigirmi bir taş atmaḳ kelime-yi ḥabīse-yi vücūddan atmaḳdur vech-i Ḥavvāda yedi ḥaṭṭ āḳı mūy-ı ser ve devāyir ve çār müjgāndur yedi daḥi maḥal-ı ḥāl ve muḥāl ce ve yedi daḥi Ādem ḥaṭṭunuñ maḥalli ki ḥaṭṭ-ı 'ārf ve iki mūy ve iki šārib ve bir 'anfeḳa dest-i ḳudret vech-i Ḥavvāda yazmamışmıdır ki Ādem Ḥavvādan fark ola أم الكتاب يعمو الله مايشاء ويثبت وعنده أم الكتاب yigirmi bir olur fātiḥatü'l-kitāb mü'eyyettür ḥaṭṭ-ı vech-i Ḥavvā muḳābilinde yigirmi bir ḥarfden mürekkebdür yigirmi sekiz ḥarften ki Ḳur'ān andan mürekkebdür yedi ḥarf fātiḥatü'l-kitābda gelmemüşdür yedi ḥaṭṭ muḳābilinde ki vech-i Ḥavvāda meşṭūr degildür

Sayfa 38

ve ol ḥurūflar bunlardır خ-ذ-ش-ظ-ف-ث yigirmi bir satır vech-i Ḥavvā ki üç yedidür 'anāşıra darb itseñ her yedi ḥaṭṭ yigirmi sekiz ḥaṭṭ olur üç yigirmi sekiz müşahede olunur istivā ile yedi sekiz idince otuz iki olur otuz iki nuṭḳ-ı Ḥaḳḳ muḳābilinde ki 'ayn-ı zātdur fi'l-ḥaḳḳīḳa nūr-i vāḥiddür nıkekim šāḥib-ı beyān buyurur otuz iki nūr-u ḥuda yek nūr buved in ki der mazḥar-ı ḥod rā nümūd her çe beyni tū elif-i bī te še est ğayr-ı vech-i Ḥaḳḳ te'ālā hiç nıst ve fātiḥatü'l-kitāb ki yigirmi bir ḥarfden mürekkebdür on bir noḳtasıyla otuz iki ve olur otuz iki ḥaṭṭ vech-i Ādem muḳābilinde ve seb'ü'l-meşānī oldığı yedi āyettür iki kerre nazil olmaḳla seb'ü'l-meşānī olurçe ḥaṭṭ-ı vech-i Ādem muḳābilinde ki iki kerre zuḥūr ider yedi ḥaṭṭ-ı ümmi ve yedi āb çeh ḥurūf-ı muḳaṭṭa'a muḳābilindedür ki eva'il-i sürede gelmişdür ğayr-ı mükerrer on dördür zıkr olan ḥurūf bunlardır الر كهيعص طس حم ق ن aşl-ı kelām-i ilāḥī bu on dört kelimedür ki vech-i Ādem andan fetḥ olmuşdur otuz iki kelime-yi Ādem sırr-ı kelime-yi ḥātemdür eger vech-i Ḥavvādan yedi ḥaṭṭ men' olmasaydı Ādemuñ veçinde otuz iki ḥaṭṭ ki meşṭürdur ma'lūm olub ikisinüñ bile ḥüsn ve cemali zāhir olmazdı cemī'-i enbiyā'-ullah bu sırra muṭṭali' olmuşlardır bir sebil-i mukāşefe kelām-ı šāmiti kelām-ı nāṭıḳa tebdil itmek şeyṭān mertebesidür ve Ḥavvā Ādemiñ şol canibinden ḥalḳ olmaḳ bu ma'nā iledür ki ḥ' isāb-ı hamlde Ādem kırḳ altıdır on dördü kırḳ altıdan alsañ şıfat-ı Ḥavvādur otuz iki ḳalır otuz iki şıfat-ı Ādemdür ve nāḳışü'l-ḥilḳat oldığı çünki şol canibinden ḥalḳ olmuşdur şol şāḡa nisbet

söyleşdi ve Musa 'aleyhisselām turda söyleşdi ikisinden dağı murād vücūd-i Ādemdür ve kelāmı āsumāndan gelmek bu ma'nāyladur nice t̄āğ cemi'-i mevāzih-ı arızdan yücedür hil̄kat-ı Ādem 'aleyhisselām dağı cümleden mürtefaādur والطور وكتاب
 مالمشهدتهم في رق منشور
 meştürdür nazār eyle gör ki şarqdan ve ğarbdan Ādem zağmet çeküb Ka'beye müteveccih olur ki zāhirde hac eyleye ve hađıķatda ĥod idilen hacdan behre bulmaz hemān çekdigi zağmet kendüye alır bundan kıyās itmek gerekdür ki esrar-ı ilāhiyeye yol bulub Ka'be-yı tađķıka ki Ādemdür irişmek ne mertebedü ĥakdān her nefesde biñ hac itmek az degildür الحمد لله الذي هدانا لهذا Ādem ki yigirmi sekizdur otuz iki mağaller dağı yigirmi sekiz ve otuz ikidür ve ĥāl ve mađāl her biri mürekkebdür çār 'anāşırdan her yedide yigirmi sekiz ve her sekizde otuz iki müşahede olunur yigirmi sekiz ise yigirmi sekiz kelime ĥātem muķābilinde otuz iki ise otuz iki kelime Ādem muķābilindedür bu sırları ve bu ĥ'İsāpları Ādeme secde itmeyen divler ve şeytālār bilmeyüb hil̄kat sırrına irişmediler avlehu te'ālā ماشهدتهم
 مالمشهدتهم في رق منشور
 her kişī ki hil̄kat-ı Ādeme yol bulub ĥađt-ı istivāy oıya ol kişī şıfat-ı ilahiye ile muttaşif ola mebbe' ve me'āda yol alta ve cennete dāđil ola ve her kişī kim hil̄kat-ı Ādeme yol eylemeyüb ĥađt-ı istivāyı veçhinde oumaya mā'ruñ ve ĥayevānuñ istivāsını dāđil olub kendüvi şıfat-ı esfelde müşahede eyliye اضل هم firasından ola bel hum eżal şol firadur ki nuđķ ve şüret-i kendüye Ādemden mırāşdur ki nuđķını bilmiye ve ĥađtını oumıya kör ola bunda kör olan anda dağı kör olur سببلا اعمى وهو في الاخرة اعمى و هو في هذه اعمى

Sayfa 41

والسلام على من اتبع الهدى

el-bābü'l-'āşir fi ĥađıķati'r-rağme

بسم الله الرحمن الرحيم

ان رحمتي وسعت كل شىء فساكتبها للذين يتقون ويؤتون الزكوة والذين هم بآياتنا يوقنون الذين يتبعون الرسول النبىالامى الذي يجدونه مكتوبا عندهم في التوربة ولقد جئناهم بكتاب فصلناه على علم هدى ورحمة للمؤمنين Ĥađķ te'ālā Ĥur'āna rağmet dimüşdür ve tevatda gelmişdür ki benüm rağmetüm cümle eşyaya irişmüş rağmet otuz iki kelime-yi ilahidür ki ismiyet cihetinden 'āleme

ان في الجنة سوقاً لا فيها شراء ولا بيع الا احسن الصور من الرجال والنساء فاذا شترى الرجل ﷻ ان في الجنة سوقاً لا فيها شراء ولا بيع الا احسن الصور من الرجال والنساء فاذا شترى الرجل ﷻ

ya'nī uçmağda bir bazār vardır ki ānda bey' ve şirā yokdur şatılan hüsñ ve cemāldür murād 'ilm-i ilāhīdür Ādem ki aḥsen-i şūrete 'āşık olur ol şūret ḥuṭūṭ-i ilāhīnūñ mazharı ve Qur'ānı vāki' olmuşdur ānuñçün 'āşık olan yemeği ve içmeği nām ve nengi terk ider ve ol ḥuṭūṭ yigirmi sekiz ve otuz iki kelimenūñ i'lāmıdır şıfat-ı qādīm mülkün lem yezel velā yezeldur من عشق وکتم وعف ومات فهو شهيد her kim 'āşık olsa 'aşkı gizlese perhizkār olsa 'aşk içinde ölse şehīd olur 'āşıklardan kalem teklif mürtefaḥdurşol şartıyle ki nefsanı olmıya

الباب الثالث عشر في كيفية امة وسطا 'aşere fi keyfiyyeti ümmet ve sıṭ

Allahu وكذلك جعلناكم امة وسطاً لتكونوا شهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيداً te'ālā kavluhu te'ālā ümmet-i Muḥammede ki ḥātemü'l-enbiyādur ümmet vasat didi vasat iki ma'nāya gelür bir ḥıyār ma'nāsına ki vasatü's-şey'i ḥıyerü's-şey'i ve bir daḥi orta ma'nāsına vasat arz-ı Ka'bedür ki maḳām-ı vech-i Ādemdür ol maḳāmuñ sırrına ümmet-i Muḥammed irişdi ve istivā sırrına daḥi ümmet-i Muḥammed irişüb ḥilḳat-ı Ādeme yol buldı istivā hep ortada vāki' olmuşdur İbrāhīm aleyhisselām saçını iki pare eyledi Muḥammed aleyhisselām daḥi gelüb dedem sünnetidür deyu iki pare eyleyüb istivā sırrın gösterdi cemī'-i eşya istivā üzerine maḥlūḳdur ان الله فالى الحب سیررına daḥi Muḥammed aleyhisselām ümmeti irişdi ānuñçün ümmet-i vasat aldu cem'i eşya kaf ve nun arasında maḥlūḳdur evvel Ādemin başı kilabeti ḥaṭṭ-ı istivā ile bir iken iki kef ve nūn arasındadır iki kirpik yukarı ve iki kirpik derkenar: on üçüncü bab

Sayfa 46

aşağı her biri kef ve nūn arasındadır ve iki 'ārız-ı ḥaṭṭı kef ve nūn arasındadır iki şārib kef ve nūn arasındadır aşağı dudāk ḥaṭṭ-ı a'nfekadur bir iken istivā ile iki olur kef ve nūn arasındadır ve'l-ḥāşıl hububāt ve evrākān ve eşcār ki iki şaḳḳdur sebab otuz iki kelimenin zuhurudur انما امره اذا اراد شيئاً ان يقول له كن فيكون cem'i eşya ki kelime-yi künden mevcüddur ḥaṭṭ-ı istivāsını geçmek bir ḥaṭṭ-ı kef muḳābilinde ve bir ḥaṭṭ-ı nūn muḳābilindedür bi-lā ziyāde ve noḳşān kavluhu te'ālā ان السموات والارض ان السموات والارض te'ālā ya'nī yer ve gök bir birine yapışmış idi bir birinden ayırdık işarettir heft ḥaṭṭ-ı beyzadan ki hal ve mahal ce olur sırrı keşf olmadı

yapışmış idi hemin ki keşf oldu bir birinden ayrıldı yedi gökden murād yedi ḥaṭṭ-ı sevād ve yedi ḳāt yerden murād yedi beyāzıdır ki sevāduñ maḥallidür ve Ḥaḳḳ te'ālā kef ve nun mukabilinde zevc yaratmışdır istiva ile her şey bir iken iki olur her şey iki iki kısmet edesün kef ve nūnuñ 'ilmidür ki menşe'-i cemī'-i mevcūdātdur ve her biri kendi zātında otuz iki kelime mütezammindür pes ma'nada otuz iki kelimedür ve kāf ve nūnuñ ki iki kelimedür ikisinün 'ilmiyeti birdir mesela ba kitabeti ile istiva iki olur ilmiyette tefāvütleri yokdur iki ebru ve sā'ir ḥuṭūṭ aña göre ve dendān ki bir birine muḳābil olmuşdur her iki diş iki kelime izasındadır 'ilemiyetde tefāvütleri yokdur ما ترى في خلق الرحمن من تفاوت enbiya gelüb teblīğ ve risalet ittiler ki eflakın ve burucun ve seyيارatın ve Ādem-i vechi istivāsına hilkatinin ḥaṭṭ-ı irişmediler ümmet-i Muḥammed irişdi cümlesinün üzerine şāhid oldılar şāhib-ı te'vīl buyurmuşdur hiç ümmet der cihan zīr-i sırr ne-yāft geşt-i şeytān

Sayfa 47

her ki zīn dīn sır be-tāfet ümmet-i Muḥammed enbeyā'ü's-sebīldür enbiy'ü's-sebīl ḥaṭṭ-ı istivā sırrına irişenlerdür

el-bābü rābi'ü's-sebīli fi ḥaḳḳat-ı şalati'l-vuṣṭā

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ حافظوا على الصلوة الوسطى ve şalat-i vuṣṭāda müfessirin iḥtilāf itdiler ba'zısı şalat-ı 'aşr ve ba'zısı fecrdür didi ve her biri delil daḫi getürdi 'aḳlı muḳtezāsınca murād yerin anlamadı eger anlayalardı iḥtilāf olmazdı zīrā iḥtilāf gayr-i Ḥaḳḳdadur Ḥaḳḳ ḳatında iḥtilāf yokdur ḳavluhu te'ālā الله لو كان من عند غير الله من فسر كثيرا من فسر كثيرا لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً kendi re'yleriyle tefsir itdiler 'ale'l-'amā kāfir oldılar hemen hikayet-i fildir bir şehir varmış halkı hep ā'ma imiş işidürlermiş ki fīl dirler bir nesne vardur dā'imā ararlar nāgāh bir kārbān gelüb şehirlerine ḳonmuş ki yanında fīl var a'mālar fīl ḫaberin alub gelmişler görmesine seyr bundadır ki gözleri yok iken fīli görmek isterler ve fīli görmeğe gelen şehriñ ulularındır fīli görüb şehir ḫalḳına ḫaber virseler gerekdür biri el uzatdı eli fīlün ḫortumuna ṭoḳundu vardı ḳavmine ḫaber virdi ki fīl didükleri çomak imiş ve delil daḫi getürdiler ḳavmini inandırdı biri daḫi el uzatdı eli fīlün ḳulāğına doḳundu vardı ḳavmine didi ki fīl didükleri ḳalḳān imiş ol daḫi delil getürüb ḳavmini inandırdı biri daḫi el uzatdı eli fīlün ayağına ṭoḳundu vardı ḳavmine ḫaber virdi ki fīl didükleri

direk imiş ol daği delil getürüb kavmini inandurdı ol ki çomak taşavvur itdi delili bu imiş ki iki leşker bir biriyle ceng itdükde fili önlerince sürdüler fil varub haşm leşkerini şandırub bu delil ile çomakdur didi ve evvelki kalkān

Sayfa 48

taşavvur itdi delili bu idi ki cenge gitdükde iki leşker birbiriyle döğüşse fili önlerinde tutarlar bu delil ile kalkāndur didi ve ol ki taht taşavvur itdi delil bu idi ki cenge gitdükde üzerinde otururlar bu delil ile tahtdur didi ve ol ki direk taşavvur itdi delil bu idi ki sefere gitdükde yüklerini üzerine ururlar zaħmet çekmez bu delil ile direkdür didi ne delil ikāmet itdiler ise filüñ taħķikine iremediler وهو عليهم عمى اولئك zümresinden oldılar herkes fil taħķikine iremedi kavmine i'tiķād virmiş iken nāgāh birisinüñ gözi açılıb gördi ki fil işitdügi gibi degildür çağırub didi ey kavmum Allah te'ālā benüm gözümü açdı fil işitdügünüz gibi degildür ol kavim iki fırķa oldılar bir fırķası taşdıķ itdi bir fırķası itmedi evvelki taşdıķ idüb āgāh oldı nereye gitdi ise şāg ve sālīm geldi ve ol ki a'māya uydı gider iken bir uçuruma rast gelüb hem kendi ve hem rehberi pāre pāre oldı ey tālīb esrar-ı ilāhī şöyle bil ki şalat-ı vusṭādan murād şalat-ı cum'adur zīrā şalat üç kısımdu bir şalat-ı hāzer ve bir şalat-ı sefer ve bir şalat-ı cum'a ki hāzer seferüñ ortasındadur hafta ki yedi gündür altı günü her gün on yedi rek'at kılnur ve bir günü cum'a gūnidür on beş rek'at kılnur on beşi ile on yedi otuz iki olur otuz iki kelām-ı ilahi mukabilinde ki vech-i Ādem müşahade olunur salat-ı vusta te'kid salat-ı cum'a içindir ķāle 'alehisselām جائني حبرائيل وفي كفه مرات بيضاء فقال ني يامحمد هذه الجمعة يعرضه عليك ربك ليكون لك عيداً ولاملك
bir kişi kim ayine baksa ve vechini tamam görüb cum'a ānuñçün adniye dinüldügi otuz iki ki tamam gösterdi ve güneş zevale irmeyüb istivāda iken namaz kıлмақ cā'iz degildür meger cum'a namazı ola قال عليه السلام نهى عن صلوة نصف النهار حتى نزول الشمس الا يوم الجمعة والسلم على من اتبع الهدى

Sayfa 49

العشيرة في كيفية نهى الشجرة el-bābü'l-ḥāmisi 'aşer fi keyfiyyeti nehyi's-şecere

ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين بسم الله الرحمن الرحيم Ḥaḳḳ te'ālā Ādeme didi yā Ādem sakın ol cennetde zevceñle cennet ni'metlerinden yiyuñ içüñ illa bu şecere yakın olmañ olursañuz zālimlerden olursañuz ehli- fazl atında ki muḥaḳḳaḳduredille ve berāhīn at'ıyle ol şecer ki Ḥaḳḳ te'ālā Ādemi yaḳīn olmaḳdan men' itdi muḥālefet ma'nāsınadur ve kelām-ı 'arab'da daḫi şecer muḥālefet ma'nāsınadur ya'nī ḥaḳḳ te'ālā Ādeme didi cennetde zevceñle yi iç şeyṭāna uyma uyduḡu emr-i Ḥaḳḳa muḥālefet oldı zīrā şeyṭān didi ki ey Ādem sen me'mūr olduñ ekl ve şurbe ki cennetden ıḳmayasın amma bir maḳām daḫi vardur ki senüñ maḳāmuñdan a'lādur ve ol maḳām-ı melā'ike maḳāmıdur ve melā'ike ekl ve şurbden müstaḡnīdür eger ferman-berdārılıḳ idüb yir içerseñ melek maḳāmına irişmezsin ve eger yiyüb içmezseñ ol maḳāma irişürsüñ ve süse idüb Ādemi ekl ve şurbe sevḳ itdi Ādem bilmedügi adem maḳāmı melek maḳāmından a'lādur sandı ki Ādem ekl ve şürble cennetde muḥallet olur ان تكونا ملكين او تكونا من الخالدين الا zāhir müfessirleri dirler ki ol şecer yā gendüm yā incir şeceridür حيث شئتما وكلا منها رغداً āyetinden bī ḥaberdürler her anda delerseñüz yiñ içüñ didigünden soñra buḡdadan incirden nice men' itmiş olur ve anlarda ne ḥaşāyis vardur yimekle Ḥaḳḳa 'āşī ola ve yimemekle cennetden ıḳmıya وماخلقتاهم جسداً لا يأكلون الطعام وماكانوا خالدين Ḥaḳḳ te'ālā ben cesedi yaratmadum illa yemek içmek için yaratdum ve yiyüb içmek cennete duḡul ider didükden soñra incirden ve buḡdadan yememek Ḥaḳḳa muḥālifdür çünki ānları yemekle 'āşī eyledi niçün tevbesi abul olduktan soñra yedi bā vücūduña yine cennete va'de olmuşdur 'āşīḳān-ı fazl-ı feyyāz atında ki ehl-i taḫḳīḳdürler şecer muḥālefet ma'nāsınadur ki 'adem ekl şurb dur ve 'indillahi ekl ve şurb yekdür 'ademi ekl şurbden derkenar: on beşinci bab

Sayfa 50

belki 'ālem-i ḥilḳatde āndan bālāter maḳām yoḡdur Ādem ki mescūd-i melā'ikedür ve seyyidü'l-beşerdür ekl ve şurbden emr olundı ve şeyṭān ki kelime-yi ḥabīşe ve idrākāt-ı ḥabīşedür Ādeme lāyık de'il idrākātı ḥabīşe oldu يآدم هل ادلكم على شجرة الخلد eger ehl-i zāhir diseler ki elbette şecerdür cennet ma'nāsınadur ve andan

murād buġdā ve incirdür müfessirlerimiz böyle tefsir itmüşlerdür cevāb budur ki وكلا
 didükden soñra buġdā ve incir ne vecihle taḥṣiṣ olunur bilüñ ki biz
 mu'arīza-yı kelāmullah itmezüz ol tā'ife ki kelām-ı ḳadīmi tefsir itdiler
 kendire'yleriyle tefsir itmüşlerdür ولا تقربا هذه الشجرة'den murād gendum ve incirdür
 didiler ḳuvvetleri yetdükce tefsir itdiler resülün dīnine taḳviyet virmek için
 bildükleri gibi söylediler ve intizār çekeler zaman-ı müstaḳbele ki يوم يأتيأويله مستقبله
 te'viliyle müstaḳbele delālet ider kimse gelüb Ḳur'ānuñ ḫaḳīḳatin bildirür bilürler ki
 ḫazret-i faẓl ki şāḫib-i te'vildür gelüb keşf-i ḫaḳḳāyik eyledi cemī'-i ehl-i islām ve
 ehl-i ḳible üzerine vācibdür ki şāḫib-ı beyāna mutebaat ideler يوم يأتي بعض آيات ربك
 لا ينفع نفسا إيمانها ya'nī ol gün ki Rabbünle ba'zı āyāt gele ol gün hiç nefse imān fā'ide
 itmiye ol gelecek āyet geldi lakin şāḫib-i zaman kim olub ve 'ilm-i ḫazret-i r'isālet
 nidüġini bilmeyince ol āyet bilinmez وان من اهل الكتاب الا ليؤمنو به قبل موته ya'nī ehl-i
 kitāb oldur ki olmazdan evvel imān getüre mehdiye ve mehdi 'İsā'dan ġayri
 degildür لا مهدي الا عيسى ابن مريم kıyāmetde 'İsā gele ve Muḫammedün 'ilmin getürüb
 ḳıblesine namaz kıla Ādeme ve ḫātime 'İsānuñ münasebeti vardur ānuñ için
 kendüye kelime didi nice ki Muḫammed şallallahu 'aleyhi vesellem ümmi dür 'İsā
 'aleyhisselām daḫi

Sayfa 51

ümmidür ḳavluhu ان مثل عيسى عند الله كمثل ادم خلقه من تراب و آدم te'ālā nice ki kelimeden
 maḫlūḳdur ve evlād-ı fāḫimadandur فاطمة ومن اولاد فاطمة ikisi birdür yigirmi
 sekiz kelime-yi Muḫammediyye ki 'ilmi veḫinde meşṫürdur şikāf itmeyince otuz iki
 kelime Ādeme yol bulmaz sen işidürsün ki kelām āsumāndan gelür ve 'İsā
 'aleyhisselām āsumāndadır amma bilmek ḫaḳīḳat-i āsumān ve 'İsā nedür ānuñçün
 'İsānuñ āsumāndan indüġüne inanmazsan eger hakikat-ı kelime ve kelāma ersen
 inanurdun isa aleyhisellam mehdidir şāḫib-i beyāndur ki gelüb kelāmullahdan ve
 eḫādīṣ-ı nebeviden şöyle me'aniden zāḫir eyledi ki hiçbir ḳulāḳ işitmemişdi ve hiçbir
 beşerün ḳalbinden ḫuṫūr itmemişdür قال عليه السلام مالا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على
 'ulemā'-yi guzeṣteden hiç biri şeceri muḫālefet ma'nāsına dimemişdi şāḫib-i
 beyān gelüb didi anlara gizlü idi buña vāziḫ oldu emirdir ve طيبات مارزقناكم
 kıyamette ehl-i cennete ekl ve şurb va'ad olundu eger dilerseñ ekl ve şurb yerine sen
 'adem-i ekl ve şurbden fark idesin enbiyadan kıyās eyle ki maḳām-ı
 tekellümedürler bu ḳadar kemāl ve faẓl ekl ve şurbden ḫāşıl itmüşlerdürebden bilir

niye kuvvet dimişdür **فضيلت آدم العالم على العابد كفضيلة القمر ليلة البدر على سائر الكواكب** pes ma'lūm oldu ki maḳām-ı 'ulemā ki enbiyālardur maḳām-ı ekl ve şürb oldu ve maḳām-ı melā'ike olmazdı ki melā'ike 'adem-i ekl ve şürb dedür **واول طعام وشراب** ki enbiyānuñ ve evliyānuñ şerif vücūdlarına irişür bedenlerinüñ cüz'i olur müsāferetle ma'rifet-i ilāhiyyeye yol bulur

Sayfa 52

ki **تسافروا او تفسحوا او تفتحوا** müsāferet maḳamındadır müsāferetle **قاچ**-ı menāzil iderler ki cemadāt ve nebatāt ve ḥayvanāt 'āleminden sefer idüb şekl-i insānda qarār iderler ki andan 'alā makam yokdur ekl ve şurb makamıdır ekl ve şurb olmasa enbiyaya vucud kaim olmazdı enbiyā ki zübde-yi nev'-i beşerdür maḳām-ı ekl ve şürb dedürler 'ābidler ve zāhidler riyāzatla 'adem ekl ve şürb dedürler ki maḳām-ı melā'ikedür bā vücūd ki pīr ve enbiya geçerler riyāzetlerine bā'ış cehildür egerçe Ādem buyurdu mu'allim-i melā'ike ve mescūd-ı melā'ikedür amma idrākāt-ı ḥabīse ki şeytāndur bāḥınına girüb komadı taşarruf eyledi ki maḳām-ı melek maḥşuş bir maḳāmdur ki kendüde yokdur 'adem ekl ve şürbe rızā virüb **هاككا** muḥālefet eyledi maḳāmından ki cennetdür soruldu Ādem libasından çıkub 'uryān bir şecer dibine vardı yapraklarıyla kendüvi setr eyledi **من ورق الجنة** şecer ki mekām-ı ekldür yine ekl ve şürbe mürāca'āt eyledi ḥaḫāsın bilüb inābet kelimesine meşgūl oldu ḥazret-i 'izzet ḥaḫāsın 'afv ve tövbesin ḳabūl idüb iki 'ālemün güzidesi oldu ḳavluhu **ان الله اصطفى آدم ونوحا وآل ابراهيم وآل عمران على العالمين** yine maḳbūl-ü dergah olub mescūd-i melā'ike oldu nice ki ol mescūd-ı melā'ike idi şoñra daḫi mescūd-ı melā'ike oldu **كل شئ يرجع اليه** ki kelām-ı 'arabda terāḫi müddet içindür ki **يرجع الى اصله** ayeti bu ḥadīşi bilmeğe mevḳūfdur ḥalāyıkīn meşrebine göre bilmek gerekdür ki beytū'l-muḳaddes niçün ḥaşr-gāḥ olur ānuñçün ki maḳām-ı ḫilḳat şuver ve zuhur-i Ādemdür ki **خلق الله تعالى رأس آدم وجبهته من تربت الكعبة** 'aleyhisselām **وظهره وظهره من ارض بيت المقدس الى اخره** 'aleyhisselām

Sayfa 53

عند الله المحشر الحقيقية الادم maḥşer-i ḥaḳḳikī Ādemdür ānuñçün ki ašlā melā'ike bilmiyen 'ilmi o bildi **كلها** esmādan müsem māya yol bildi her kişi kim esmā'ilmini bilmese müsem māya yol bulmaz ol ḥazret-i aḫadiyetün zātından bī

vāsiṭa-yı melek ʿilm-i esma Ādeme nazil oldu ānuṅçün ki Ādem ʿarş-ı mecīd ve levḥ-ı maḥfūz ve sidretü'l-müntehā ve kürsiyy-i Ḥaḫḫdur esmāʾ-i muḫtelife ile mevşūfdur العرش حول الملائكة حافين من حول العرش melāʾike taʾzīm itmek için ve secde itmek için Ādemüñ çevresine gelürler ki ʿarş-ı ilahīdür ey tālib-i Ḥaḫḫ dīde-yi taḫḫkīkiyle nazar idüb Ādemi ʿarş-ı mecīd ve levḥ-ı maḥfūz-ı ḥudā bil اصله الى يرجع كل شئى يرفع الى اصله ḥükmiyle Ādemüñ şadr-ı zuhru beytü'l-mukaddes ḥākinden maḥlūḫdur ki beytü'l-mukaddes zuhurdur şadrı maḫām-ı ʿilm ve zuhurı maḫām-ı nuṫḫdur ki aşlı benī Ādemdür لا جرم بني ادم ḥaşrgāhdur enbiya evliya ḳavliyle her kim Ādemi bu veçhiyle bilmese ferzend-i ḥalef olmaz nā ḥalef olur ḳavluhu teʾālā خلف من بعدهم خلف اضل الا لا تعبدوا الا اياه pes ferzend ki nā ḥalef ola Ādemden yüz çevürmüş olur Ādemden yüz çevüren kāfir-ı muṫlaḫ olur müstaḫaḫḫ-ı ḳatlı olur وبالوالدين احساناً valideyn Ādem ve Ḥavvādur ferzendan-ı Ādem ve Ḥavvā baḫş ve mücādele şıfat-ı māderünden geç yüzini pederine dön ve ḳadrini bil Ādemüñ ḳadrini enbiyaullah bilmüşlerdür Ādem mişālinde bir evü düzüb ḳible idinmişlerdür ve vecihde olan ḥuṫṫ ʿadedince perestiş itmişlerdür كتب على نفسه الرحمة ol ḥuṫṫdan kināyedür ki veçhinde ḳalem-i ḳudretle mektūpdur جف العلم بما هو كائن yaʾni yazıcaḫüñ yazdı ḳalem ki yigirmi sekiz ve otuz iki kelimeyi ilāhīdür pādīşāh-ı lem yezel velā yuzālin kelime-yī ḳadīmi oldığı cihetden mecmūʾ-i eşyada

Sayfa 54

zāhirdür وما يكون hazreti ahadiyet ḥükmiyle ḳalem yazdı ki ol yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ezelī ve ebedī ḡayr-ı merʿidür ki vech-i Ādemde mektūbdur yüzini aña teveccüh idüb ānuṅ ʿadedince namaz ḳılalar ki şalat-i ilahīdür pes on yedi rekʿat şalat-ı ḫazer ve on bir rekʿat şalat-ı sefer ki yigirmi sekiz rekʿat olur ḳılalar ḫazerde ve seferde ve daḫi on yedi rekʿat şalat-ı ḫazer ve on beş rekʿat şalat-ı cumʿa otuz iki rekʿat olur ḳılalar ve daḫi Kaʿbe ṫavāf eylemek hem vech-i Ādemi ḥuṫṫ ʿadedinedür yedi kez ṫavāf-ı ḫac yedi ḥuṫṫ-ı ümmiye muḳābilindedür yedi ṫavāf-ı ʿumre yedi ʿivāz muḳābilindedür on dört ṫavāf on dört ḫaṫṫ-ı vech-i Ādem muḳābilindedür mecmūʾ-i enbiyānuṅ ḳiblesi maḫşūş oldu ol iki mevziʾa şol sebebden ki Ādemüñ vechi maḫām-ı Kaʿbedür zāhrı maḫām-ı beytü'l-maḫaddesdür tā ki bī-tereddüd ve bi-şāʾibe tevehhüm maʾlüm ola siz ki bu iki mevzuʾdan maḫşūd-ı külli Ādemdür ki suret-ı Ḥaḫḫdur ki ان الله خلق آدم على صورة الرحمن ve daḫi ḫazret-i rʿ isālet-

i 'aleyhisselām buyurdu ki Ka'be Ādemüñ vechi makāmıdır ve beytü'l-muqaddes Ādemüñ zahrı ve şadı maqāmıdır pes haqıqatla Ādem 'indallah müsteħaqq-ı sücüddür bi-hükmi اسجدوا لآدم qarinesiyle ol ki sücüd eyledi taqarrüb maqāmında ve melekiyyet maqāmında qaldı ve ol ki sücüd eylemedi mel'un-i ezel ve mel'un-ı ebed oldı bu vāzıh deliller ile enbiyā'ullah yüzlerini Ādem mişālîne teşbih eylemişler ānuñ huṭūṭı 'adedince secde eylediler ki ba'zı evqāt daħi yüzlerini ol tarafa eylediler ki zahrı Ādemdür ħazret-i r'isālet 'aleyhisselām ki efdāl ve ikmāl-ı enbiyādur mübarek

Sayfa 55

yüzini maqām-ı zahrdan maqām-ı veçhe döndürdi ki yigirmi sekiz ve otuz iki kelimenüñ 'alāmeti yüzde zāhirdür zahrdā zāhir degildür ey tālib-i esrā-ı ilāhī ve ħakāyık-ı nā-mütenāhī şol cemā'at ki bu beyān anlardan zāhir olur anlar maḥşūşdur bu āyete ki كذلك جعلناكم أمة وسطا لتكونوا شهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا egerçe bu tā'ifeden gayrisi tağyir-i istihkākı inkār itmişlerdür bu āyette amma bu ma'nā bir cemā'at ki vasaṭ-ı haqıqatdan ħaber virdiler ve daħi rüşen itdiler ne sebeble ümmet-i vasaṭ şehiddür egerçe شئى خيار شيئدر amma bu tā'ife kıblenüñ haqıqatından ve keyfiyetinden ħaberdār oldılar ki bu āyetüñ mā-ba'dı dāldur ki kıble-yi āyetdür وما جعلنا القبلة التي كنت عليها الا لنعلم من يتبع الرسول ممن ينقلب على عقبيه 1 resul şol kimseler ki ümmet-i vasaṭ oldı ba'de zān ümmet-i vasaṭ ehl-i kıbledür ya'ni kıblenüñ sırrın bilendür ممن ينقلب على عقبيه dür ma'lüm eylemişlerdür ki Ka'be ismin ol mevzi'a ānuñçün qomuşlardur ki Ādemüñ iki qademinin ħilqati mevzi'idur ki Ādem Ka'beden cüdā degüldür ve daħi vaqt-ı vuzūda ki a'zam-ı 'ibādātdur eger Ka'beyn yumasa abdesti cā'iz degildür egerçe Ka'be maqāmra vech-i Ādemdür amma ta'zimen Ka'be ismin itlāq itdiler ki Ka'be Ādemden müştāqdur ġaraz Ādemüñ qadrin bildürmekdür سبحانه وتعالى عما يشركون surūr-i enbiyā ki Muħammed aleyhisselām Ādemüñ vechi ve Ka'be maqāmına teveccüh idüb perestiş-i ħazret-i aħadiyyet itdi Ĥaqq şinās olan Ādemüñ şüretinden nuṭkundan ħaberdār olur şürete ve nuṭka yol bulmayan ħudā şinās olmaz yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilāhī nuṭk-ı Ādemdür veçhinde meşṭūr olan otuz iki ve yigirmi sekiz

Sayfa 56

قل كفا بالله شهيداً hutūṭ taṭbīk itmiyen Ādemoġlı olub şeyṭā mertebesinden mümtāz olmaz her tā'ife ki kā'ide-i enbiyādan ḥaḳīḳat-ı Muḥammed aleyhisselāmı āyet ve ḥadīs ile ḥaber virseler hiç Őek yokdur ki ehl-i Ḥaḳḳ ve ehl-i te'vildürler ve 'ilm-i kitāb ānlaruñ yānındadır ḳāle aleyhisselām الانصاف نصف الايمان sā'il su'āl itse ki inşāf ne vechile nişf-ı imāndur cevāb oldur ki inşāf lafzı beş ḥarfdür iki noḳṫasiyle yedi olur lafz-ı imān inb' isāt olunsa on dört ḥarf olur binā'en 'ala ḥazā elif yā mīm elif nūñ ve on dörtduñ nişfi yedidür bu ṫarīḳle inşāf imanın nişfidur ve's-selām

الباب السادس عشر el-bābü's-sādisi

في معنى الامة وسط وتعظيم البيت العتيق وفي اسوله المشكلات وفي حقيقة السفينة النوح عليه السلام وقوله تعالى وكذلك جعلناكم امة وسطا لتكون الشهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا

ey ṫālib-ı esrār-ı ilahī ilahī ve كذلك جعلناكم امة وسطا لتكون الشهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا ümmet-ı vasaṫ ḥaḳīḳatinde birdür bu beyān daḫi istima' ile 'aleyhi ḥurūf-i muḳaṫṫa'a ki çeşme-yi ḥayātdur خیر الامور اوسطها muḳtezāsınca vasaṫda vāki' olmuşdur meşelā bir terkīb ألم اىكینؤن مآ بئیندئ وāki' olmuşdur بآكسینئ داḫي الـ dur ve ḥurūf-ı muḳaṫṫa'āt esrārına ümmet-i vusṫā irmüşlerdü ammā ḥasan 'askerī ki ehl-i ma'nā ḳatında sözi ñaşş-ı ḳāṫı'dur buyurmuşdur

ستقبر لهم ينابيع الحيوان بعد مضي النيران

şadaḳa'l-imām Ḳur'ānda ümmet-i vasaṫ Ḥaḳḳında olan āyetden soñra bu āyet gelmişdür ḳavluhu te'ālā من يتبع علیها الا لنعلم من يتبع وما جعلنا القبلة التي كنت علیها الا لنعلم من يتبع علیها ما'lüm mefhum oldı ki ḳablehu ka'bedur ka'be tāḳ-ı raziyetdür eger çe

Sayfa 57

bi-ḥaseb-ı zāhir-i Ka'be vasaṫda zāhir ve vāki' olmuşdur lakin Ādemüñ rāmi vechiyesi maḳāmı olmaġla ki istivāda vāki' olmuşdur vasat-ı arzdan ta'yin-i maḳām etmişlerdir bundan murād vücūd-i Ādemdür ki هدى للعالمين للناس

muḳaṭṭa 'anuñ 'adedincedür ki evā'l-i sure-i ḳur'anda gelmişdür الر كهيصص حم ق ن on dört kelimedür ki muḳkemātdur aṣl-ı kelām-i ilāhīdür nice ki çe ḥaṭṭ-ı sevād kelām-ı nāṭıḳuñ aṣlıdur kelām-ı şāmit nāṭıḳa muṭābıḳdur bi-lā ziyāde ve-lā noḳşān bu bir kaç mesā'il ki karībū'l-fehmdür ṭāliblere irşād için yazdum ṭālibden rāh-ı Ḥaḳḳı bī ḥicāb ve bī perde vücūdları levḥin müşāhede idüb fazlullahuñ ḥabl-ı metinine yapışalar فاعتصمو بحبل الله ḥabl luḡatda ḳıldan örülmüş ipe dirler ki ḥuṭṭ-ı vech-i Ādemdür ve çün cāvidānnāme-yi ilahiyye irişeler 'ulūm-i evvelīn ve āḥirīn ānlara yüz göstere ve mecmū'-i enbiyānuñ ḳavā'idinden ḥaberdār olub ḥayāt-ı ebedī bulalar ey ṭālib-i Ḥaḳḳ zīnhār ḥurūfa inkār itme ki inkār iderseñ dīdārdan maḥrūm olursın ḳāle 'aleyhisselām من لم يعرف سر الحروف فهو ضال ومضال شيطان şeyṭān egerçe 'ilm-i zāhirde māhir idi Ādeme inkār itdigüçün mel'ūn ve merdūd oldı zīnhār her söz ki söylerseñ delilsiz söyleme niceler ḥudā şīnās olam dirken düzāḥī olmuşlardur muḡgallaṭa çoḳdur ḡāfil olma yevm-i tebeddūli'l-arz ḡayrū'l-arz ve's-semāvāt tebdil-i āsumān ve zemin-i ḥaḳīḳat kelime ve kelāmdur sırr-ı kelām bilindügi tebdil oldıḡıdur sā'il su'al itse ki 'İsā āsumāndan altmış arşun uzunı bir āḳ mināre üzere zühr vaktinde nāzil olmadan ve

Sayfa 59

elleri melā'ike ḳanādında olmadan ve āsumāndan otuz üç yaşında inmeden murādındur cevāb oldur ki 'İsā'dan murād şāḥib-i beyādur ki fazl-ı ilāhīdür āsumāndan murād 'ālem-i bāṭındur ki kelām-i ilāhīyi bāṭından zühūra getürdi ve altmış arşın uzūnı bir āḳ minareye inmeden mūrād yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilāhīdür ki ikisi altmış olur طوله ستون ذراعاً ذراعاً في السماء burdan kināyedür ve minare at oldıḡı kināyetdür ḥaḳīḳat kelāmdan ki nurdur ve zühr vaḳtinde inmek kināyetdür istivādan ki zühr vaḳtında güneş istivādudur ve elleri melā'ike ḳanādında oldıḡı on dört ḥurūf-ı muḳaṭṭa 'anuñ ki melā'ike ḳanādında oldıḡı on dört ḥurūf-ı muḳaṭṭa 'anuñ ki melā'ikenüñ i'lāmını elinde gösterdigidür ve otuz üç yaşında idügi şāḥib-i beyāndan otuz yaşında te'vīl zühūr itdigidür ḥazret-i Muḥammed 'aleyhisselām nübüvvet ḳırḳ yāşında verildi yigirmi üç yıl kur'ān nazil oldı ve şāḥib-i beyāna ki mehdīdür otuz üç yaşında te'vīl virildi yigirmi üç yıl tenzili te'vīl itdi müddet-i tenzil ve te'vīl beraber oldı zīrā Muḥammed 'aleyhissilām altmış üç yıl yaşadı ve şāḥib-i beyān elli altı yıl vücūd 'āleminde seyretti bu ḥikmet bī-ḥaber olana nice Ādem

dimek olur sâ'il su'âl itse ki hüdhüd Süleymāndan Belkısıa ne cihetle mektüb iletti cevāb budur ki hüdhüdün tacı gāh bir pāre olur gāh iki pāre olur bir pāre olduḡda yigirmi sekiz kelime-yi Muḡammedī müşahede olunur iki kelime olduḡda otuz iki kelime-i Ādem müşahede olunur ve süleymānuñ mektūbı yigirmi sekiz kelime idi ki belkıs mektūbdan müşahede idüb imān getürdi ve süleymān ḡarınca ile söyleşdi diyene cevāb budur ki söyleşmek ḡaṡṡ-ı istivā ile otuz iki kelime-yi ilāhī ḡarincada müşahede itmekdür cemī'-i eşya zeban-ı ḡāl ile nāṡıḡdur انطقنا الله الذي

Sayfa 60

انطق كل شئ ve Şālih peyḡamber taşdan nice deve çıkardı dise cevāb budur ki devenün üst dudaḡı iki pāredür Şālih peyḡamber kendi vücūdunda istiva ile otuz iki kelime-i ilāhī zühür buldurdıḡıdır Taşdan murād vücūd-ı deveden murād üstüvādur sâ'ir ḡayvanātdan zāhirdür ve Muḡammed 'aleyhisselām gökde ayı nice iki pāre eyledi dise cevāb budur ki veḡhinde ḡaṡṡ-ı istivāyı müşahede itdüḡidür ḡamer vech-i Ādemden kināyedür Muḡammed 'aleyhisselem devr-i ḡamerde gelmeden murād budur ki vechün sırrına irişüb istivāyla otuz iki kitabet-i ilāhiye müşahede eyledi ki yigirmi sekiz kelime-yi ilāhīnün 'ilmidür ve İbrāhīm 'aleyhisselām daḡı şāçını iki pāre itmeden murād ḡaṡṡ-ı istivāyı müşahede itmekdür Muḡammed 'aleyhisselām gelüb dedem İbrāhīm sünnetidür deyu şāçını iki bölük itdüḡi aña binā'endür ki istivāyla yedi ḡaṡṡ-ı ilāhī sekiz olur Ādemde otuz iki ḡaṡṡ müşahede olunmaḡdur ve'l-ḡāşıl cemī'-i mevcudat وما يكون ḡaṡṡ-ı istivā üzere kelime-yi gizden ḡalk olmuşdur ve cum'a ḡünī 'aşr vaḡtinde ḡaḡḡ te'ālā 'arż-ı dīdār itmeden murād budur ki şāḡib-i beyān cum'a ḡüni 'aşr vaḡtinde vücūda gelüb vech-i Ādem sırrını ki cemālullahdur keşf itdi ḡazret-i Muḡammed 'aleyhisselām devr-i ḡamerün yüz yılı geçmiş idi cum'a ḡüni duḡā vaḡtinde vücūda geldi bundan murād burud ki yedi kevkeb seyyāruñ yedi biñ yıl devrī vardur في يوم كان مقداره خمسين الف سنة مما تعدون muḡtezāsınca hafta ki yedi gündür her ḡünüñ biñ yıl tutsak yedi biñ yıl olur her ḡün bir kevkebün olunca cumāa ḡüni ki yedinci gündür ḡamere düşer bir ḡün ki biñ yıl ola zühr vaḡti beş yüz yıl olur zühr vaḡti yüz yıl olur devr-i ḡamer yüz

Sayfa 61

yıl geçüb Muḡammed 'aleyhissilām zühūra geldi ki cum'a ḡüni ḡamere mensūbdur duḡā vaḡtinde vücūda geldiḡidür ve şāḡib-ı beyān ḡamerün sekiz yüz yılı geçüb

vücūda geldiği 'aşr vaktinde vucūda geldügidür فهم من فهم جهل من جهل ve cum'a günü vucūda geldükleri vech-i Ādemde otuz iki kelime-yi ilahiyeyi müşahede itdükleridir ki haftanın altı göni on yedişer rek'at namaz kılnur cum'a günü on beş rek'at namaz kılnur on beş ile on yedi otuz iki olur ve bir vechile daħi في يوم كان مقداره في يوم كان مقداره muḳteżāsınca her gün biñ haftada yedi biñ yıl devri vardur biñ yıl devr-i ḥās biñ devr-i imtizāc meşelā zuḥāluñ biñ yıl devr-i ḥāşşı vardur biñ yıl müşteri ile imtizacı vardur biñ yıl merīḥ ile imtizacı vardur biñ yıl şems ile imtizacı vardur biñ yıl zühre ile imtizacı vardur biñ yıl 'uṭārid ile imtizacı vardur biñ yıl ḳamer ile imtizacı vardur altı kevkeb daħi buña göre ve 'indillah yedi biñ yıl bir gündür ve bir gün yedi biñ yıldur bir gün ki yedi biñ yıldur altı gūñ gice yedinci gün cum'adur kırk dokuz biñ yıl olur altıncı yıl cum'a-yı kübrādur

في يوم كان مقداره خمسين الف سنة فاصبر صبيرا جميلا انهم يرونه بعيدا ونريه قريبا

مضت سنة فان في كل اربعين فما فوقها āyetinden murād budur ve ḥāzret-i resul buyurur مضت سنة فان في كل اربعين فما فوقها bu ḥadīş-ı şerīfūñ daħi mażmūnı budur ki altı gün kırk iki biñ yıl olur kırk ikiden yuḳarusı cum'adur cum'a ki dūnyāda kılnur altı gün dūnyā günlerinden geđer yedinci gün cum'adur Muḥammed 'aleyhisselām ānuñçun bu cum'a vaż' itdi ki ol aḥīr cum'ası bu cum'adan fehm oluna 'inde Allahi bir gün vardur ki biñ yıldur ve bir gün vardur

Sayfa 62

ki elli biñ yıldur ol ki her gün biñ yıldur haftası yedi biñ yıldur ve ay otuz biñ yıldur ve yılı üç yüz altmış biñ yıldır ve ayı belki hergünü elli bin yıldır ve ayı bin beş yüz kere yüz bin yıl olur yılı on sekiz biñ kerre yüz biñ yıl olur ḳur'anda لابئين فيها āyetinden murād budur eger sā'il su'al itse ki Cebrā'il nedür cevāb budur ki Cebrā'il yedi ḥurūfdur cim ba ra elif hemze yā lam inb' İsa't itsek ma'-a noḳta otuz iki ḥurūf olur binā'en 'alā hazā cīm bā-yā rā-yā elif-elif yā-lām vaḳtī ki Cebrā'il desek yigirmi sekiz ḥurūf olur ma'-a noḳta eger sā'il su'al itse mīkā'il nedür deyūñ ki mīkā'il daħi yedi ḥurūfdur bu dūr mim yā kef elif hemze ya lam vaḳtāki insibāt imbisat itsek otuz iki ḥurūf olur ma'-ā noḳta binā'en 'alā hazā mīm yā kāf elif- elif yā lam sā'il su'al itse isrāfīl nedür cevāp isrāfīl daħi yedi ḥurūfdur elif sin rā elif fe

ya lam vaqtā ki inb' isāt itseñ otuz iki ħurūf olur ma'-a noқта binā'en 'alā hazza elif sin rā elif fe ya lām sā'il su'al itse 'azrā'il nedür cevāp 'azrā'il daħi yedi ħurūfdur ayn zel elif hemze ya lam vaqtāki inbisat itsen otuz iki ħurūf olur ma'-a noқта binā'en 'la hazā 'ayn zı ra elif elif yā lām Cebrā'il Muħammede yigirmi sekiz kelime getürmeden murād budur ki yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilahī gāh Cebrā'il gāh mīkā'il gāh isrāfil gāh 'azrā'il olur kāle 'aleyhisselām لا ادري نصف العلم murād biri bu ola ki lā-edrī yedi ħurūfdur ġayr-ı mükerrerdür bir noқта ile yedi olur iki noқта ile sekiz olur on altı kelimenüñ nişfidur velā-edrī lafzını inbisat itseñ binā'en 'alā hazza'l-lām

Sayfa 63

elif elif dāl rā yā on altı olur otuz iki kelimenüñ nişfi on altıdur tamām-ı 'ilm-i otuz iki dur nişfi on altı العلم لا ادري نصف العلم olur yedi ħarf olur yedi daħi maħalli on dört ħurūf-ı maқта'a muķābilinde on dördüñ nişfi yedi olur eger noқта iki ħisāb idüb lā-edrī sekiz idesün Ādemüñ veçhinde istivāyla sekiz satır-ı ilahī muķābilinde olur ki hāl ve maħal on altıdur on altınuñ nişfi sekiz olur inb' İsa'tuñ ħisāb itseñ on altı olur tamām-ı 'ilim ki otuz iki dur lā-edrī nişfü'l-'ilm olur ve eger lā-edrīnüñ inb' isātında üç yā vāki' olmuşdur ikisi mükerrerdür ħisāb itmeseñ ġayr-ı mükerrer on dört ħurūf kalur tamam-ı 'ilim ki Muħammedüñ yigirmi sekiz kelimesidür nişfi on dört kelimedür lā-edrī bu veçhiyle daħi nişfü'l-'ilm olur Nūħ peyğamberüñ sefinesinden murād ki otuz iki pāre tahtadan yapılmışdur qalemdür ki otuz iki kelime-yi ilahīnüñ naқşın kāğız üzere yazınca sefine deryada seyr eder qalem daħi kāğız yüzünde seyr eder devāt denizine dalup şu alur otuz iki kelimedür ki 'ālemi ihāta itmişdür bir tūfāndan 'ālemī ġarқ itmişdür ve yeryüzine kırқ arşun miқdārı şu çıkmış ve geminüñ tūlı kırқ orşun olmaқ kināyedür yigirmi sekiz kelimenüñ inb' isātından yigirmi sekiz kelime-yi inb' isāt itseñ yetmiş iki olur yetmiş ikiden otuz iki pāre tahta muķābilinde otuz iki kelimesin alsañ ki aşıl kelāmdur kırқ kelimeki otuz iki kelimenüñ melfūzıdur ve sefine qalem gibi ħaтт-ı istivā üzere iki pāredür her kim otuz iki kelime-yi ilahiyeyi āyine-yi vech-i Ādemden müşahede itmese cehl tūfānından helāk olub nūħuñ gemisine görmez ki sefine-yi necātdur ve's-selām على من اتبع الهدى

insibātitseñ on dört harf olur elif mim elif nun tā on dört satırın 'ilmīdür ki levh-i vech-i Ādemde mestūrdur mahalliyle yigirmi sekiz satır olur her birisün 'anaşıra darb itseñ yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz nuṭṭ-ı hātem ve otuz iki nuṭṭ-ı Ādem muḳābilinde nuṭṭ-ı kelāmdur ve ḥuṭūṭ-ı şıfatdur الكلام صفت المتكلم den murād budur لا قال ع م ستفترق امتي الى ثلاثة سبعون فرقة كلهم اهل النار الا السواد الاعظم mesābīhde imān bābınuñ āhırindeki ol bāb-ı mesābihdür bu ḥadīş-i şerīf mestūrdur ya'ni imānı yokdur ve dīni yokdur ānuñ ki emanet ve 'ahdi olmıya dīni imānı olmadığı sırrın bilmedigidür imān on dört harfdür emānet daḥi on dört ḥurūfdur dīn sekiz ḥurūfdur 'ahd daḥi sekiz ḥurūfdur ya'nī 'ahd yedi ḥaṭṭ-ı istivāyla sekiz itmekdürḥacerü'l-esvedde emanet ḳonulan 'ahid-nāme ki ḳıyāmetde yazılıb zuhūra getürse gerekdür istivādur ki yedi ḥaṭṭı sekiz ider otuz iki kelime-yi Ādem müşahede olunur peygamber 'aleyhisselām mübarek saçını iki bölük itmekden murād yedi sekiz itmekdür ve kelime-yi künden olduğına işāretdür ve her bölüğü üç bölük itdigi yine kelime-yi kün 'adedi üzere ḥalk olduğına işāretdür kelime- i kün'ü inbisat itsen altı harf olur قال ع م ستفترق امتي الى ثلاثة سبعون فرقة كلهم اهل النار الا السواد الاعظم sevādü'l-a'zam Ādemüñ veçhindeki yedi satırdur ki 'anāşıra darb olsa yigirmi sekiz olur istivāyla otuz iki satır olur عليكم بالسواد الاعظم yigirmi sekiz kelime-yi Muḥammedi ve otuz iki kelime-yi Ādemi kendi vücūdunda bulup müşahede eylemek sevād-ı a'zam

Sayfa 67

ehli olmaḳdur الدارين في الوجه في الفقر سواد الوجه في الدارين sevādı sevāddur ḥazret-i 'aleyhisselām bu faḳriyle faḥr itmişdür الفخر فخرى وبه افتخر على سائر اعمالى ve sevād-ı a'zam ehl- i mısr- ı cāmi'dür المجعة الا في لا يجوز الجمعة الا في mısr-ı cāmi' vücud- u Ādemdir ki sevād-ı a'zamdır her kişi kim vücūdını kelime-yi hātem ve otuz iki kelime-yi Ādem üzere müşahede itse mısr-ı cāmi'dür itmiyen degildür cum'ası cā'iz olmaz Ādem sevād-ı a'zam olduğu veçhinde yigirmi sekiz satır ve otuz iki satır mastūr olduğudur كتاب مرقوم يشهده المقربون kitābun merḳūm vech-i Ādem ve ḥaḳḳdur ki raḳḳ-ı menşūrdur vücūdın kitāb-ı merḳūm müşahede idenler şādıḳlardur itmiyenler kāziblerdür ويل يومئذ للمكذبين ve bu sırta taşdıḳ iden mehdī 'askeridür itmeyen deccal ḳavmidür sevād-ı azamdan ḥaberdār olan mehdı-yi şāḥib-ı zamānuñ 'alemi altında olanlardurlar ve وعلى الاعراف رجال يعرفون كلا بسيماهم وقال امير المؤمنين ع م انا من رجال الاعراف arāk cemi'i örfdür örfün ma'nası tac-i horusdur ve yali esbdır ki istivada

vak'i olmuşlardır ve k̄ale amīrū'l-mū'minīn 'aleyhisselām ene bin ricālī'l-a'rāf a'rāf cemī'-i 'örfdür 'örfüñ ma'nāsı t̄ac- horosdur veyal-i esbdür ki istivāda vākī' olmuşdur murād a'rāfdan ḥaṭṭ-ı istivāyı müşahede iden ricāldür ḥazret-i r'isāletden ba'zı aşhāb sordılar ki k̄āf tağı nedür buyurdılar ki هو الجبتال في مكة ehl-i taqlīd maḥsūştāğ şandılar ki vücūd-ı şerīfleridür bu sırrı kimse keşf itmez erbāb-ı te'vīl ki faẓl-ı feyyāzūñ bendeleridürler k̄āf 'adedde yüzdür Muḥammedūñ yigirmi sekiz kelimesi ezrūy-ı ismiyyet yetmiş ikidür ezrūy-ı müsemma yüz olur ānuñçūn Muḥammed 'aleyhisselām k̄āf denildi kıyāmetde ḥalāyıkdan kimi alnına āk bitı ve kiminūñ qara bitī virilür aq bitī virilen aşhāb-ı yemin ve qara bitī virilen aşhāb-ı şimāldür قوله تعالى فاصحاب الميمنة ما اصحاب الميمنة واصحاب المشئمة ما اصحاب المشئمة elinde yigirmi sekiz kelime-yi ilāhī müşāhede iden bitı aq olur aşhāb-ı yemīnden olur itmiyen qara olur aşhāb-ı şimāl

Sayfa 68

vechin ve dest-i pānın sırrına قوله تعالى فمن اوتي كتابه بيمينه فاولئك يقرؤن كتابهم olur irmiyenin ḥaqqında Ḥaqq te'ālā buyurmuşdur فاضربوا فوق الاعناق واضربوا منهم كل قال عليه خيروñ ve parmaqlarını kırırñ من عرف يا'ni سیررına irmiyenūñ boyunlarını uruñ ve parmaqlarını kırırñ ve Ademe kitab-ı natiq ve kelāmın ḥāldir mushaf ki evrāqdur Şāmit ve kelām-ı k̄āldur peretiş-i ḥazret-i aḥadiyet kelām-ı şāmit 'adedincedür ki kelām-ı nāṭıkuñ i'lāmıdır on yedi rek'at şalat-ı ḥazer ve on bir rek'at şalat-ı sefer yigirmi sekiz rek'at olur yigirmi sekiz kelime-yi ilāhī muqābilinde ki aşl-ı Qur'āndur ve i'lāmı vech-i Ādem ve ḥātemdür ve şeb-i mi'rācda Muḥammed 'aleyhissilām ḥazret-i aḥadiyeti yedi ḥaṭ ile gördi çar muje her dū ebru ve müy-ı ser heft ḥaṭṭın dār-ı Ḥudāy-ı dādger ki 'anāşıra darb itseñ yigirmi sekiz olur ḥurūf-ı kur'ān 'adedince ki yigirmi sekizdir pes Qur'ān Ādem veçhinde okıdı مثل القرآن على رجل يوم القيامة ve Muḥammed 'aleyhissilām Ḥaqqı emred şüretinde gördüğü faẓl-ı feyyāz idi ki نور واحد لم يزل ولا يزال عسى الله ان يأتي بالفتح فسوف يأتي الله عسى الله ان يأتي بالفتح فسوف يأتي الله

اذا كان يوم القيمة 'aleyhissilām k̄āle بقوم يحبهم ويحبونه هل ينظرون الا ان يأتيهم الله في ظلل من الغمام
انا فتحنا لك 'istivā s̄ırrın feth idüb keşf-i ḥaḳāyik-i eṣya eyledi في ظلل من الغمام فيتكلم
لا تحرك به لسانك لتعجل به ان علينا جمعه ve ḥaḳ te 'ālā resulüne ḥitāb idüb didi ki
ya 'ni l'isānuñ taḥrīk itme te 'vīle ki te 'vīlūñ وقرآنه فاذا قرآناه فاتبع قرآنه ثم ان علينا بيانه
tenzil انما عليك البلاغ وعلينا الحساب müddet içindür zuhūr faẓla işāretdür ان علينا جمعه seniñdür te 'vīl bizimdür

Sayfa 69

murād on yedi muḥkemāt ve an bir müteşābihātdür ki cem' eyledi on yedi rek'at
şalat-ı ḥaẓer ve on bir rek'at şalat seferi 'adedlerince vaẓ' itdi ve i'lāmını veçhinde
gösterdi ki yigirmi sekiz satır olur ve on beş şalat-ı cum'a on bir müteşābihāta ki
şalat-ı sefer ānuñ izāsında vaẓ' olmuştur dört ḥurūf-i 'acemiyye ki pā ja ça ka dur
dāḥil idüb on yedi rek'at şalat ḥaẓerle cem' idüb i'lāmını ki otuz iki satır-ı ilahīdür
vech-i Ādemde gösterdi Şalat-ı ḥaẓer ve sefer yigirmi sekiz rek'at olur yigirmi sekiz
kelime-yi Muḥammedī muḳābilinde vaẓ' olmuştur Şalat-ı ḥaẓer ve cum'a otuz iki
rek'at olur otuz iki kelime-yi Ādem muḳābilinde vaẓ' olmuştur سبحان الذي لا اله الا هو
hukmiyle istiva s̄ırrın feth idüb beni Ādemde ve mecmū'-i eṣyada ḥayvanāt ve nebātātta denizdeki bālīqlarda gökdeki kuşlarda
evrāḳda ve eṣcārda ve ḥiçde hezar 'alemde gösterdi ان ربي على صراط مستقيم
ve her yerdeki ḥaṭṭ-ı istivā var Ādemuñ vechi muḳābilindedür ki ḥuṭūṭ-ı vech-i Ādem
istivāyla otuz iki olur صورة الرحمن على صورته وعلى صورة الاله bu vechiyle şüret-ı
bu sebebden واذ قلنا للملئكة اسجدوا لآدم فسجدوا الا ابليس ابى melā'ikedür
farzıyla sünnet otuz iki rek'at oldu on yedi rek'at farz ve on beş rek'at sünnet her
gün kılinmaḳ gerekdür kıble-yi ḥaḳīkī 'adedince ki imām-ı muṭlaḳdur imām-ı muṭlaḳ
Ādemdür otuz iki kelime-yi ilahīdür ki ezeliye ebediye lā-hūtiyyedür her kişi ki
imam-ı zamanı bilmese Allah'ı bilmemiş olur Allahı bilmiyenüñ namazı durust
olmaz قال عليه السلام من مات ولم يعرف امام زمانه فقد مات ميتة جاهلية
ki kelāmullahda zıkr olan emanet ki insān ḳabūl itmişdür nuṭḳ-ı insāndur ki otuz iki
kelimedür imānı yoḳdur emanet olmanuñ dimekdür murād nuṭḳı s̄ırrına ırmekdür ve
ḥaṭṭ-ı vechi s̄ırrına ırmekdür nuṭḳuna muḳābil istasız

mükerrerdür ref³ olsa bir kez yigirmi sekiz ve otuz iki kalur kināyetdür vücūd-ı Ādemden طوله ستون زراعاً في السماء bir kez yigirmi sekiz ve otuz iki altmış olur yigirmi sekiz kelime ki haqīkat-ı Muḥammediyyedür ve otuz iki kelime ki haqīkat-ı Ādemiyedür zāhir olur bu yigirmi sekiz ve otuz iki kelime izasında hilkat-ı Ādem yigirmi sekiz ve otuz iki satırdur ki veçhinde mestürdur ehl-i başiret iseñ gör ki nice āfağ enfuse muṭābık oldı

الباب التاسع عشر في سر الحج والطواف el-bābü't-tāsi'i 'aşer fi sırri'l-ḥac ve't-ṭavaf

ya'ni ḥaccuñuzı ve 'umreñüzi tamam edā idün yedi tavāf yedi ḥac yedi ḥaṭṭ-ı ümmiyye muḳābilindedür ki āna raḥminden bile gelür çār müjgān dū ebru ve müy-i ser ki yedi ḥaṭ olur ve yedi tavaf-ı 'umre yedi ḥaṭ ümm muḳābilindedür ki ba'de'l-bulūğ zuhūra gelür iki ḥaṭ 'arız ve iki ḥaṭ beyni ve iki şārib ve bir enfeka yedi ḥaṭ olur on dört ḥaṭ oldı ki farzdur on dört satır sevād-ı vech-i Ādem muḳābilinde ve yedi tavāf-ı vedā' ki on dört olur sünnetdür on dört ḥaṭ-ı beyāz vech-i Ādem muḳābilindedür ki ḥāl u maḥal yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz tavaf yigirmi sekiz ḥaṭ-ı vech-i Ādem muḳābilindedür ve yigirmi sekiz ḥaṭ-ı vech-i Ādem yigirmi sekiz kelime-yi ilahī muḳābilindedür yigirmi sekiz tavāfda yigirmi sekiz kez ḥacerü'l-esvedi öpmek gerekdür şol vechile ki yedi ḥaṭ-ı ümmiyye ki aşıldur ānuñ muḳābilindedür tavāf ḥacerü'l-esvedden ibtidā itdükleri daḥi zıkr olan heft ḥaṭṭıñ mişāli oldıgındandır ḥazret-i resul buyurmuşdur ki يا'ني يبصر بها ولسان ينطق به ve iki dili ola söylye kināyetdür heft sūrāḥ vech-i Ādemden ve kıyāmetde iki şakḳ olub Ḥaḳḳuñ 'ahidnāmesi zuhura geldiği kināyetdür istivādan 'ahidnāme ki otuz iki ḥaṭṭ-ı ilāhīdür istivāyla yigirmi sekiz iken otuz iki olur müy-ı –derkenar- yani on dokuzuncu bab

Sayfa 72

ser ile enfağa birer iken ikişer olur ve kūh-ı 'arafāta varmağdan murād ki Ādem ve ḥavvā bir birine ol kūhda buluşmuşlardur kināyetdür vücūd-ı Ādemden ve ḥavvādan ki otuz iki kelime-yi ilahī muḳābilinde otuz iki satır bir birinüñ vechinde müşahede itmişlerdür ve beyne'l-'alemeynden geçmek kināyetdür ḥaṭṭ-ı istivādan ki istivā sırrına irişmege sür'at itmekdür ki ḥaḳ istivāyla bilinür bāş tüyini gidermek Ka'be

ki ol nişan ile beni bulasıñuz ħalāyık diye ki bele nişānımız enbiyadan oldur ki
 يوم يكشف عن ساق سāk tenvīni tenvīn-i āzīmdür 'an ba'd için ve mücāveret içündür
 سāk tenvīni tenvīn-i āzīmdür 'an ba'd için ve mücāveret içündür
 ya'ni ol günki ħicāb sāk-ı 'azīmden açıla ħalāyık secdeye da'vat oluna ānlar ki
 Allahı ħaķīkat bilmişlerdür sāk 'arşdan gördükleri gibi secde iderler ānlar ki taķlīd
 ile bilmişlerdür üstuhvānları yek-pāre ola secdeye gelmiyeler فلا يستطيعون خاشعة
 سāk ol kimsenüñ sākīdur ki vechinüñ ħāki Ka'bedendür ve Ka'be ka'b-
 ı Ādemden müştāķdur egerçe Ka'be maķām-ı vech-i Ādemden amma Ka'be
 ıtlāķından murād budur ki ya'ni Ādemüñ şol ķadar istihķāķı vardur ki ka'bına
 müteveccih olub perestiş-ı ħāzret-i ahadiyet ideler ve maķām-ı İbrāhīimde iki āyāk
 nişānı vardur ki Ka'be muttaşıldur واتخذوا من مقام ابراهيم مصلى ve ķāle 'aleyhisselām
 yigirmi sekiz سيأتي زمان على جهنم ينبت في قرعها الحجر جير ya'ni 'ankarīb bir zaman ola ki
 cehennem üzerinde şūd-i bende-yi kürdme bite ve ba'dehu ol sāk-ı 'azīme secde
 idenler bilürler ki otuz iki rek'at namazda bir otuziki kıyam ve bir otuz iki ku'ud ve
 iki otuz iki sucud vardır muhalefeti şeytan içündür zira şeytan ademe secde itmedi
 kafir oldu ve melā'ike secde

Sayfa 74

itdiler pes Ādeme sücūd iden melek ve itmiyen şeytāndur ve ol Ādem ki mescūd-i
 melā'ikedür ol fānī ve zāyil olmaz ki şūret-i ħakdur bu Ādem ki fānī ve zāyıldür ve
 fena bulalar mezahir-i Ādemdür ve mecali Ādemdür ve mir'āt-ı Ādemdur ve وما الوجه
 ve daħi her günde on yedi rek'at farz ve on beş
 rek'at sünnet kılnur şöyle ki iki rek'at farīza secde ve dört rek'at farīza zūhurda ve
 dört rek'at 'aşrda ve üç rek'at mağribde ve dört 'aşāda on yedi farz olur ve
 sünnetleri daħi iki rek'at şabāħdan altı rek'at zūhurda ve iki mağribde ve iki daħi
 ba'de'l-aşā ve üç daħi vitr on beş rek'at olur 'asr sünnet ve 'aşā sünnet-i mü'ekked
 degildür her günde otuz iki rek'at namaz Ādem vechinüñ ħuṭūṭ ve suṭūrı
 muķābilinde elbette kılnaķ gerekdür her 'abd mükellefe ki imān ehli ola لا يكلف الله
 يا'ni otuz iki rek'at namaz otuz iki satır vech-i Ādem mukabilinde ve
 otuz iki satır vech-i Ādem otuz iki nutk-u Ādem muķābilinde ve otuz iki satr vechi
 adem ve otuz iki nutku adem mukabilinde ve otuz iki nutk otuz iki kelimey-i ilahiye-

i ezeliye-i ebediye-yi lāhūtiye-i mücerrideye-i fazlıye-i ğayr-i mer'ī ve ğayr-ı maḥsūs muḳābilindedür ki fi'l-hāḳīḳa bir nūdur lāhūt ber mertebesinde ki meşāyīḥ vüçūd-i muḫlaḳ dirlir 'anāşırlar sebebiyle görünse nāsut dirlir mertebe-yi nāsut mertebe-yi ḫilḳatdur ve 'ālem-ı zāddur ve 'alem-i 'aczdür

العشرون في توحيد الحروف el-bābū'l-ḫādī ve'l- 'iṣrūn fī tevḫīdū'l-ḫurūf

bismillahirraḥmanirraḥīm ey tālib-i esrar-ı ilahī her gāh ki naẓar eyleseñ otuz iki ḫurūfuñ şūretinden 'ilm-i kelimedür ol vaḳit otuz iki kelime-yi ilahīyi göresin ki 'ibāretdir ا ب ت ث د ن ilā āḫira ki mücerred göresin sen şekilden ve şūretten ve peykerde ve heyātdan ve ḫūldan ve 'arzdān ve 'umkdān münezzeḫdür ve daḫi mecmū'-i kunhu zātından 'ale's-seviyyedür ānlarda –derkenar- ya'ni yigirmi birinci bab

Sayfa 75

lāzım ve müstakbel ve ḫāl yokdur ḫāzret-i melik-i te'āl ve pādīşāh-ı yīzāl ve pādīşāh-ı yīzāl şīfāt-ı ḳādīmīdür ve ba'de ez-ān bu otuz iki kelime-yi mücerrede farzla ve taşavvurla ve taḫayyül il ve teveḫhüm ile mumkasem olmazlar ḫāzret-i aḫadiyetüñ zātīyle ḳā'imīdür bu şu şems gibi şems şūnañ ruḫūbeti gibi şuyula oduñ ḫarāreti gibi odla ve daḫi bu otuz iki kelime-yi lāhūtiyye-yi baḫrda muḫīḫdür ومايكون muḫīḫdür ezeli ve ebedīdür لا ينام ولا يموت dür ḳünki bir nefis-i kāmīl-i Ādem ve Ḥudā-şinās künh ve ḫilḳatinin otuz iki kelime-yi ihaliyenüñ 'ilmini gördi ve daḫi kendi şīfātını bu otuz ikinin 'ilmi müşāhede itdi ānuñ gibi kişi maḳām وصلوا واتصلوا maḳāmīdur irişdi ve daḫa ḫāzret-i aḫadiyetüñ zātına ve şafātına vāşıl oldu لا يرزقون فيه الاولي veli ānuñ gibi kişiye bunun gibi maḳāma irişdi niçün oḳumıya bu āyati ki الحمد لله الذي اذهب عنا الحزن ان ربنا لغفور شكور الذي احلنا دار المقامة من فضله ikündüşīfātını buldı ol otuz iki kelime hezārān hezār ḡilmān ve ḫūr şūretinde ki ḡilmān ve ḫur anların masharīdır tecelli eyler ve daḫi ol otuz iki kelime kendivi ahsen surette ki Ādem şūretidür taḫte bozurg vārī üzerinde ki على الارائك متكونون ḳaddi üzerinde ki طوله ستون ذراعا في السماء ki yigirmi sekiz ve otuz iki arş ola otuz iki kelime kündüyi Ādem şūretinde ki على صورة الرحمن ki cennetüñ sekiz kupusı vardur şöyle emered

Sayfa 77

eger sâ'il su'âl itse ki sebep nedür ki Âdem kâdemini yigirmi sekiz parmağlarını mafsallını çehâr-i Ka'be h' İsâb eyledün mâ-beynini h' İsâb eylemedün cevâb oldur ki kelâmullahda âyet-i mensûh vardır ki namazda okumağ câ'iz degildir لكل اجل كتاب
فاتیhadur ümmü'l-kitâb otuz iki kelime-yi ilahi 'adedince otuz iki rek'at namazda okunur ki otuz iki kelime kitâbuñ aşlıdur beytullah Âdemün vechi ve cebhesi mevzi'i iken ismini Ka'be kodılar hikmet-i ilahî budur ki kinâyetdür Âdemün ka'bından mağâm-ı veche Ka'be ismin kımak Âdeme ta'zîmdür
حتى وضع رب العزة قدمه جعل الله الكعبة بيت الحرام
hâzret-i risâlet buyurmuşdur حتى وضع رب العزة قدمه

el-bâbü's-sâlişi 'işrûn fi tulû'-i's-şemsi min mağribihâ
الباب الثالث العشرون في طلوع الشمس من مغربها

ya'ni tevbenün an tûbe bâbâ arıze مسیرت سبعین سنة وانه لا یغلق حتى تطلع الشمس من مغربها قال ع م
kıpusı vardır ol kıpunuñ ini yetmiş yıllık yoldur ve kilitlemez şems mağribden doğmayunca ol vağıt ki şems mağribden doğar kilitlenür ey tâlib-i esrar-ı ilahî öyle bil ki enbiyâ'ullah âfitâb şüretinde gelürler bu delil ile ki Yûsuf 'aleyhisselâm vâkı'ada gördi kendüye on bir yıldız âfitâb ve mâhitâb ki babası ve anası secde itdiler
يا'ni يا'kıub ki peyğamber idi Yûsufa âfitâb şüretinde göründi şems kinâyetdür Âdemden mağribden kinâyetdür beytü'l-mukaddesden Mekke ve Medîneye nisbet beytü'l-mukaddes taraf-ı mağribdedür ki mağâm-ı zuhr-u Âdemdür ol vağıtile sırr-ı hilkat-ı Âdem mağâm-ı zâhrdan zâhir ola şems mağribden toğmuş ola ki zühür fazldan kinâyetdür ج لا
zühûra gelüb hayme-yi mî'âdî sırrını keşf idüb tınâbların ve şakğaların ve ârızın ve tûlun vucûdunda gösterdi hep kelime-yi ilahiyye muvâfiğ ve muţâbıkâfitâb-ı maşrığ ez mağrib-i zemin eşed pedîd ez fazl-ı rabbü'l-'âlemîn rûz-ı dînini reft âmeded ve rûzın çeşm-ı hağğ beynebâz kan hağğ râ beyne elli tınâb elli hurûf ve noğta arasındadır ki üç kelimenün yigirmi iki noğtası vardır harf ve noğta elli olur yigirmi sekiz kelime-yi ilahiyenün aşlı on yedi kilemedür on yedi kelimenün aşlı on dört –derkenar- ya'ni yigirmi üçüncü bab

Sayfa 78

kelimedür ki muhkemâtdur vech-i Âdemde olan vech-i hatt-ı sevad ânuñ maqâbilindedür *يوم تأتي السماء بدخان مبين* duhândan kinâyedür vech-i Âdemüñ siyah hutûtundan *عليكم بالسواد الاعظم* sevâd-ı a'zamdan daħi murâd hutût-ı vech-i Âdemdür ki ândan sevâd-ı a'zam yoħdur *الفقر سواد الوجه في الدارين* daħi bu ma'nâdadur hażret-i Muhammed 'aleyhissilâm bu faħr ile faħr idüb *الفقر فخري* didi ve on dört muhkemâtüñ aşlı yedi hutût-ı ümmyenüñ muqâbilindedür ki hacerü'l-esvedüñ kâ'im maqâmıdur nef'i olmya, âyetden murâd otuz iki kelime-yi ilahîdür ba'zı dir ki Muhammed 'aleyhisselâm dilinde cārî olmaduħ dört âyet kalmışdı ki fe Allahuñ zuhûrına mevķüf idi gelüb sırrın beyân eyledi harem yeri yarılıb dâbbe hurüc itmek ol dört âyetüñ sırrıdır ki 'İsâ zâhir olan gün zuhûr ider *الشمس من مغربها* ol gün vâķi' olur bunlar eşrât-ı sâ'atdandür taħķik oldur ki tülû'-i şemsden murâd şahib-ı beyânüñ zuhûrıdır ve kâmil-i Hudâ-şinâslaruñ ve mağribden murâd beytü'l-muqaddesdür ki enbiyânüñ kıblesidür yüz yigirmi dört biñ enbiyânüñ doğduğı ve dolandığı vaķit yüzleri beytül-muqaddese ki maqâm-ı zuhûr-ı Âdemdür tutub perestiş-i ahadiyet itmişlerdür ve kavlı-i resul ile zemin-ı haşr ol maqâm ola gerekdür Muhammed 'aleyhisselâm şeb-i mi'râcda Ka'beden ki maqâm-ı vecihdür beytü'l-mağaddese ki maqâm-ı zâhrdur gelüb ândan âsumândan âsumâna 'urüc eylemişdür semavâtı ve melekûtı müşahede idüb cānib-i hağdan elli vaķit namaz ile menziline 'avdet itmişdür ve soñra taleb-i taħfif ile bişde karar tutmuşdur cemî'-i inbiyânüñ tülû'ı maqâm-ı zâhrdandür ve cümlesi mükâşefe 'âleminde neyyir-i a'zam şüretinde zuhûr itmişlerdür Huşuşan Ya'ķub 'aleyhi's-sellâm

Sayfa 79

ve Mūsâ 'aleyhissilâm ve Muhammed 'aleyhissilâm *انى رايت احد عشر كوكبا والشمس* anı raıt adđ eşer kûķba valşems yusûf 'aleyhissilâm gördü ki on bir yıldızdan murâd on bir ķardaş ı âfitâbdan ve mâhitâbdan maķşûd babası ve anasıdır insân-ı kâmil sitare ve âfitâb ve mâhitâb mertebesindedürler kâh ki şems ve ķamer insân-ı kâmil ola üç yüz altmış derece-i kať' itmiş olur ve yigirmi sekiz menzili her kim anasından babasından işitdiği sözi haķıķatına erişmese taķlîdde kalmış olur muķallidiñ i'mānı dürüst olmaz

evvelen kelime-yi şehadet ki الا الله محمد رسول الله dur anañdan babañdan işitmekle sen dañi söylersin amma haqıqatın bilmezsin şāniyen ezān ve qāmet ve namaz ve teşehhüd ve Ādem dañi hemçünān Ādem dirsün nidügin bilmezsin ve وعلم آدم الاسماء قل كفى بالله شهيداً بيني وبينكم من عنده علم الكتاب didi ve بيني وبينكم من عنده علم الكتاب ol kimsedür ki şehid ola Muhammed 'aleyhissilām haqıq resul oldığına şehadet ide ve hod şāhib-i beyāndur ve kināyedür ki gelüb şeri'at-ı Muhammedīnuñ haqıqatin beyān eyledi ve dañi şehid-ı ümmet vasattır ve وكذلك جعلناكم امة وسطا لتكونوا شهداء على الناس ويكون الرسول شهداء عليكم ve ümmet-i vasaṭ ol kimsedür ki parmağ qaldırub şehadet itmek ne ma'nā ile oldığın bile ve a'dād-i rek'atdan haberdār ola ki niçün on yedi on bir on beş oldı ve şeb-ı mi'rācda niçün ol elli rek'at namaz farz oldı soñra beşde qarār itdi bu sırlar şeytāndan mahfūzdur حفظناها من كل شيطان رجيم sā'il su'āl itse ki Muhammed 'aleyhisselām الصلاة on yedi on biri on beşi fehm itdi niçün zāhir itmedi cevāb oldur ki Muhammed 'aleyhisselām şāhib-i tenzil idi bu sırlar te'vile muhtācdur ve şāhib-ı mehdidür ki gelüb keşf-i haqāyik eyledi ve mehdi oldur ki enbiyadan kimse beyān itmedi künni ol beyān

Sayfa 80

eyliye tā halk bileler ki şehid-i haqıkidür ve mübeyyendür 'ilm-i dünyā ve 'ilm-i kıyāmet ve 'ilm-i sā'at ve 'ilm-i muhkem ve 'ilm-i müteşābih mehdiye maşşūşdur bu 'ilmi beyān itmek gerek ki cānib-ı Haqıqdan geldiği ma'lūm ola āsumāndan gelmiyen melā'ikeleri bilmez ki اولی اجنحة مثنی وثلاث ورباع dür bu hükmü bilmeyen sırrına irişmez ve bir cevāb dañi oldur ki Muhammed 'aleyhissilām sırr-ı şalātı bilüb 'adedince vaż' itdiyse zehi 'azimet ve celal eger bilmeyüb cānib-i haqıdan vahy oldığı üzere isti'māl itdiyse zehi kudret ve kemāl ki na-dānişte bir vaż' eyliye ki sırrullahi muvāfiqun ve muṭabık ola eger sā'il su'āl itse ki mehdi zühürunda dīn ve mezheb ve lisān bir olmadan murād nedür cevāb oldur ki cemī'-i beni Ādemüñ şüreti Ādem ve havvā şüretidür ol vaqıt ki hilqat sırrına irişeler ki خمرة طين آدم بيدي اربعين صباحاً ve esma 'ilminden haberdār olalar ki Ādem melā'ikiye ta'līm itmişdür وعلم آدم الاسماء كلها ve otuz iki kelime-yi ilahīnün i'lāmını

dutmuş ola her gāh ki 'İsā zāhir ola ḥalāyık diye biz işitmiş idük 'İsā āsumāndan getürdüğü 'ilmün sırrına şeytān irişmez Ādemoğlu irişiyor Ādeme ومن دونه تحت لوائي
her kişi kim ol 'ilmün te'vīlin ider 'İsā oldur Muḥammed 'aleyhisselām
Ka'beden ki maḳām-ı re'sdür ve vechdür ve mescid-i aḳşāya ki maḳām-ı zuhūrdur
سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذي
باركنا حوله لنريه

Sayfa 82

آياتنا āsumān evvelde muḳālīdū's-semāvāt ve'l-arz Ādemi gördiki şaḡına naẓar ide güler ve şoluna naẓar ider ağlar şaḡında olan ehl-i behişt idü ki nāme-i e'mālleri şaḡ ellerine virmişdür ve şolundan olan ehl-i duzah idi ki nāme-i a'mālleri şol ellerine virilmişdür şaḡında olan ehl-i yemin ve şolunda olan aḣḣāb-ı şimāldür ānuñ çün şaḡına naẓar idüb gülerdi ehl-i yemin dest ve pānuñ sırrına irişendür ehl-i şimal irişmiyendür ve Ḳur'ān bir def'a daḡi āsumān-ı dünyāya nüzul itmişdür deyu buyurduklarından murād Ādemdür ki kelām-ı nāṭıḳdur ve Kur'ānda سبحان الذي اسرى
āyetinüñ 'aḳabince آتينا موسى الكتاب gelmişdür şol sebeble ki bānī-ı Mescid-i Aḳşā ol Mūsā idi ḡayme-yi mī'ādı Mūsā bina eyledi ولمن خاف مقام ربه جنتان ki maḳām-ı Ādem beytü'l-maḳaddesdür ve Ka'bedür maḳām-ı rābbe maḣşūşdur Ādeme cennetānuñ birinden Ka'be ve birinden beytü'l- muḳaddesdür eger sā'il su'āl itse ki İbrāhīm yüzini Ka'beye döndürdüğü maḳām-ı vecihdür Ḥaḳḳ te'ālā niçün Mūsāya didi ki sen maḳām-ı zahra teveccüh eyle cevāb oldur ki İbrāhīm maḳām-ı veche teveccüh itmeden murād kemāl-ı kitābet-i Ḥudā zāhir olmaḳ idi ve Mūsā beytü'l- muḳaddese ki maḳām-ı zahirdur teveccüh idüb 'aḣr-ı āyat levḡini maḳām-ı vech yerine ḳoydı tā perestiş tāmām ola ol zāt-ı ḳayyūm ki ehl-i semavāt ānuñla ḳā'imdür yigirmi sekiz kelime-yi ilahīdür ve mecmū'-i ehl-i semavāt bī-iḥtiyār noḳṭa-yi ḡāk dairesin seyr ederler ānuñ içün ki bir mazḡar-ı Ḥudā gelse gerekdür ol ḡaḳıḳat ki āsumānda ve zemindedür zuhūrī 'ālem-i ḡākdan olsa gerekdür جاني جاعل في الارض خليفة
okurun ki ol zamaneḡadd ve nihāyet yoḳdur ḡazret-i aḡadiyet ḡaber virdüğü ne cihetden ehl-i semavāt dā'ire-yi noḳṭa-i ḡāki ṭavāf iderler ve iblis-i la'in ḡaberdār degildür ki ne sebebden merdūd oldı ve melā'ike muḳarrab daḡi bilmezler ki

müsemmādur ki اقرأ بسم ربك ya'ni ol Hudānuñ ismini oqu insāna kân ve 'aqla mertebesinden kırtardı

Sayfa 83

ve kendi ismine mazhar eyledi ki وربك اكرم الذي علم بالقلم وbuyurdu kendü şıfātın beyān eyledi ki tea'lüm-ü haıt eylemek kalem sebebiyledür ol kalem ile kalem iderken ومايسطرون ما انت بنعمة ربك بمجنون ya'ni mecnūnuñ mertebesi değil ki kelime ve kelām-ı kalem ve muşhaf sırrına irişe ن ellidür elli harf ve noqtadan kināyedür ki ni'met-i ilahīdür zā'il olmaz mecnun meştür ma'nāsınadır ن والقلم ya'ni elli 'ilmi kalem zühūra getürdi çun haķıkatde şüret-i insān ismin ve kelimenüñ 'ilmidür isim ve kelime ol şüret-ı huıtıñ 'adedince nazil olmuşdur Kur'an yetmiş iki kelimedür yigirmi sekiz kelime-i Muħammediyyenüñ esması 'adedinedür ki i'lāmı vech-i Ādem ve vech-i Muħammed 'aleyhisselāmdur namazdaki Ka'be tarafına teveccüh idüb sücüd idersen vech-i Ādem mişālidür kıyāmuñ ve ku'üduñ ve rükü'uñ ve sücüduñ mecmü'-ı erkān-ı şalavatuñ huıtı vech-i Ādem 'adedinedür ki i'lām-ı kelām-i ilahīdür ma'lüm oldı ki vücüd-ı 'āleme 'illeti gaye-i zühür-ı Ādemdür فافهم ذلك فضل الله يؤته من يشاء والله ذو الفضل العظيم

el-bābü'l-ħamis ve'l-işrün fi beyān-ı zamāni'l-mehdī
mehdī

derkenar: ya'ni yigirmibeşinci bab

eger sāl su'al itse ki zaman-ı ħurūfa irişmek ne ma'nā iledür cevāb oldur ki cem'i-i ħarvānuñ ve zamānuñ ve şühürüñ ve sinnīnūñ aşlı yedi gün ve yedi gicedür her gün gice ile yigirmi dört sātudur yedi kez yigirmi dört altı kez yigirmi sekiz sāt olur ve mecmü'-i maħluķāt-ı şeş cihet içinde maħdūddur تلك حدود الله murād oldur altı kez yigirmisekiz sātı taķsim ile şeş cihete yeminden yigirmi sekiz sāt yigirmi sekiz kelime-yi Muħammedī muķābilindedür ki veçullahdur ولقد اتيناك سبعاً من الثاني والقرآن و كذلك البواقي اينما توليتم فثم وجه الله budur esrar-ı zaman-ı ħurūfa irişmek bu sırlaruñ ve bu beyānlaruñ zühürundan والسلام على من اتبع الهدى

Sayfa 85

el-bābū's-sādīs ve'l- 'iṣrūn fī ḥaḳīḳati yevmū'l-lezī yaḥrucu'l-mehdī ve yekūnū'n-nāsu 'inde ḥurūcehu 'ale'd-dinin vāḥidin ve 'alā milletin vāḥidin ve yū'minu ehlū'l-kitābi küllehu

derkenar ya'ni yigirmi altıncı bab

من عنده علم eger sâ'il su'âl itse ki بسم الله الرحمن الرحيم وان من اهل الكتاب الا ليؤمن به قبل موته
ki ṣādīḳū'l-ḳavldur menḳūldür ki 'İsâ geldükde mecmū'-i edyān ve milel ve
mezḥeb bir ola ve cümle-i ehlū'l-kitāb ḥod bir kimseden 'ibāretdür ki kütüb-i
āsumāna i'tiḳādı ola cemī'-i ḥalāyīḳuñ kütüb-i āsumāna i'tiḳādı vardur pes bu ihtilāf
aradan nice mürtefi' olur cevāb oldurki ehlū'l-kitāb خلق الله الادم على صورته
remzine yol bulub mecmū'-i benī Ādem bu ḥilḳat üzerine olduğunu añlaya cemī'-i lisānda bi'l-
ittifāḳ insāna Ādem denilür ehlū'l-kitāb oldur ki Ādemüñ 'azīmetine ve sücūdiyetine
ve melā'ike ta'līm-ı esma itdügine وطوله ستون زراع سیررına ve felekū'l-burūc on iki
(ان عدة الشهور عند الله اثني عشر شهرا في كتاب bi-ḥükmi كتاب ان في الانسان ثلاثمة ستون مفصلاً
الله ki kitābdan murād levḥ-ı maḥfūzdur ve levḥ-i maḥfūz Ādemdür ve her burç otuz
derece olub ki on iki burç üçyüz altmış derece olur üstüvḥan-ı Ādem üçyüz altmış
dur altı kerre altmışdur altı kez yigirmi sekiz ve otuz
iki olur ve üçyüz altmış derecenüñ her derecesi altmış daḳīḳa ve altmış şāniye ve
herşāniyesi altmış şālīşedür tā 'āşireye varınca ki altmış yigirmi sekiz ve otuz iki olur
yigirmi sekiz kelime-yi ḥātem otuz iki kelime Ādem muḳābilinde olduğına ve ay
yırımı toḳuz gün olsa bi-ḥükmi-i şehr ki يثبتون يوماً وزادكم من الله
kelime muḳābilinde olduğına لام ile yigirmi toḳuz kelime olur الف hem bir tutarız
iki tutarız hem dört tutarız hem altı tutarız لازم olduğına göre ويمشوا ويمشوا ويثبتون
ve otuz gün olsa لام iki tutarız otuz gün muḳābilinde olur ve hafta ki yedi
gündür her gün gicesiyle yigirmi dört sâ'at olur yedi günün sâ'atı altı kerre yigirmi
sekiz sâ'at olur yigirmi sekiz kelime muḳābilinde olduğına ایمان getir ان الله عنده علم
الساعة انما

Sayfa 86

عليك البلاغ وعلينا الحساب ve bir yıl ki on iki ider ve her ay otuz gün ve otuz gicedür yıl
üçyüz altmış gün ve üçyüz altmış gice olur her üçyüz altmış altı kerre yigirmi sekiz

ve altı kerre otuz iki olur ve her gün gicesiyle yigirmi dört sā'atdur bir ay altmış kerre on iki sā'at olur ve altmış kerre on iki sā'atımız on iki kerre yigirmi sekiz ve on kerre otuz iki olur ve hilkat-ı zemin ve āsumān ki altı günde olmuşdur bi-ḥükmi خلق في ستة ايام altı günde günün sā'atı gicesiyle dört kez yigirmi sekiz ve bir kez otuz iki olur yedinci gün 'arş yaradıldı 'arş Ādemden kināyedür haftanın altı günü ki geçer her günü biñ yıla tutunca بحكم يوم كان مقداره الف سنة مما تعدون cum'a günü ki yedinci gündür bin yıl dutsak yedi biñ yıl olur ki devr-i ḳamere devrdür ve hilkat-ı Ādemdür ve Muḥammed 'aleyhissilām cum'a günü zuhūra geldi ki devr-i ḳamerdür ve 'arş cum'a günü yaradılmaḳdan murād Ādemdür ki 'arş-ı ilahīdür ve Ādemden murād fe ilahīdür ki cum'a günü zuhūra gelmişdür صباحاً اربعين بيدي آدم طينة خمرة kırk gün ile gicenün sā'atı on altı kerre yigirmi sekiz ve on altı kerre otuz iki sā'atdur iki on altı otuz iki olur maḳşūd-ı vech-i Ādem müşahede olunmaḳdur Ādem hilkatı ve āsumān hilkatı yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilahī üzeredür لا تسبوا الدهر ان الدهر في عرش الله bu esrar-ı ilahīyeye vāḳıf ehlullahdur ve ehl-i kitābdur böyle kimesnelerün yanında ihtilāf ref' olur mādām ki bu şübhele ref' olmya Ādem taraf-ı ḥallāḳda olur mücerred kütüb-i āsumāna imān getürmekle olmaz ehlü'l-kitāb oldur ki kitāb-ı vech-i insānı oḳuya mecmū'u beni Ādeme farzdur ki kendu peyker-ı vaşfi ve şıfatı ve vaşfin ve şüreti vaşfin ve mekānı vaşfin bile āşl-ı hilkatın ki Ādem şeklidür bile ve sa'ı idüb zamānuñ zarfı ref' oldıḳın bile اطراف الليل و اناء الليل سريته اثناء الليل و اطراف النهار من عرفت الا ان الله اعلم من عرف

Sayfa 87

عرف ربه فقد عرف نفسه فقد عرف ربه silkine dāḥil olagör bu maḳāmda nefis rūḥ ma'nāsınadur bu hilkat bozulmadı ve bu şüret yere biraḳılmadı bir çare ile nefsine eger bu mezkūrātuñ sırları bilmeseñ ve hikmetlerine vāḳıf olmasañ şeyṭāna mütā'abat itmiş olursuñ zīrā şeyṭān bu sırlara vāḳıf degildür zıdd-ı Ādemdür ki Ādeme secde itmedi ḳavluhu te'ālā ما شهدتهم خلق السموات والارض ولا خلق انفسهم mecmū'-i eşyānuñ ve ecrām-ı semāvatuñ taḳsīmi zamanı ve sā'atuñ taḳsīmi vech-i Ādem hilkatı üzeredür bi-cihet-i tevḥīd ol vaḳit ki şalat ve ḥizmet ve ḳible ve zebḥ ve sefku dim'denḥaber dār olurlar ihtilāfi ehl-i zaman arasında ref' ola mesīḥ 'aleyhisselām gelüb ihtilāf-ı ehl-i zaman arasında

def' ide gerekdür ki hilkat-ı Ādeme ve sûret-i Ādeme ve ma'nây-ı Ādeme gireler
كلها و علم آدم الاسماء كلها Ādemin hılâfeti ve melâ'ikenüñ sücûdı ve ümmü'l-kurâ ve beytü'l-
mağaddes ve şalat vuzû ve hafta ve mâh ve sâl sırrı keşf olmayınca ihtilâf âradan ref'
olmaz ta'aşşub nazariyle ki bu 'ilmüñ sırrı müştemildür ezel ve ebed haqâyıqına
hazret-i ahadiyetinden merdud olmıyan bu 'ilme münkir olmaz (لا شك فيه) Ādemi
beyân eyler Ādem 'ilmine münkir olan Ādemi inkâr itmiş olur ve Ādemi inkâr idüb
secde itmiyen kâfir olur (ابى واستكبر وكان من الكافرين) ve Hâkık te'lâ hitâb idüb didi ki yâ
Ādem 'umūmen adem suretinde olanlardır (خلق الله تعالى آدم على صورة الرحمن)
Hâkık te'lâ ademi mescud-u mela'ike ve mu'allim-i mela'ike idüp ululamağın ve 'azimetin
bildirmişdür ve esması 'adedince vech ve cebhesi mevzû'una secde buyurmuşdur ve
Muhammed 'aleyhisselâm Ādem sırrına yol bulmuşdur (فطرة الله التي فطر الناس عليها)
namazda vech-i Ādemüñ huṭûṭı 'adedince yigirmi sekiz kerre fâtiḥatü'l-kitâb okunur
her ma'nâ ki el-ḥamd süresinde vârdur bir kelimedede mevcuddur (فاقرئوا ما يتسطر منم
القرآن ve her âyetle okunur nasihden mensûḥdan ve va'd ve v'aidden ve emşâlinde
âtıyde olan ma'nâ bir kelimedede mevcüddur ḥâlbudur ki kâfir islâma gelmedükde
kelime-yi tevḥidüñ (اشهد ان لا اله الا الله

Sayfa 88

الا الله واشهد ان محمد رسول الله

parmağ kaldırub der bakki erkân-ı islâmı yerine getürmekde dimez illa ezanda ve
namazda meşelâ hacda ve şavmda ve zekâtta dimez namazda ve ezânda ve kâmetde
ilbette demek gerekdür ve parmağ kaldırub işaret itmek gerekdür hikmet-i ilahî budur
ki Muhammed 'aleyhisselâm namaz sırrına ki irişe taqlîdden kırtulub haqîkate irdi
zîrâ namazdan murâd perestiş-i vech-i Ādemüñ huṭûṭı 'adedince vaz' olmuşdur
Muhammed 'aleyhisselâm (الم نشرح لكَ صدرك) cebâr'ıl 'aleyhissilâm (الم نشرح
صدر idüb âsumâna iletdi ervâḥ-ı enbiyadan geçüb sidretü'l-müntehâya vâşıl itdi
Cebâr'ıl 'aleyhissilâm sidrede ḳalub Muhammed 'aleyhisselâm maḳâm-ı kâbe
ḳavseyne ḳadem başub canib-ı haḳdan (فاوحى الى عبده ما اوحى hitâbını işitdi ve elli vaḳit
namazı farz eyledi soñra taḥfif ile beş vaḳitte ḳarâr dutdı ve beş vaḳit üç kısım oldu
on yedi on bir on beş yigirmi sekiz ve otuz iki olur ve Ka'be ki maḳâm-ı vech-i
Ādemdür aña sücüd buyuruldı ḥazerde ve seferde ve cum'ada yigirmi sekiz ve otuz

iki huṭūṭ-ı vech-i Ādem arasında ki i'lām yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilahîdür ol maḳāma teveccüh idüb secde itmek gerekdür namazı haḳîḳat-ı vech-i Ādem ve hilḳāt-ı Ādem olduğına şehadet kelimesi vācib oldu ezān ḳamet daḫi kezalik şabāḥ ezānı on yedi kelimedü dōrt vaḳtuñ ezānı on beş kelimedür on yedi ile on beş otuz iki olur otuz iki huṭūṭ vech-i Ādem muḳābilinde ve şabāḥ ezānını on yedi kelimesiyle ḳāmetüñ on bir kelimesi yigirmi sekiz ve otuz iki huṭūṭ-ı Ādem muḳābilinde ki yigirmi sekiz ve otuz iki kelime-yi ilahîñüñ i'lāmıdır ve Ādem bu esmā sebebiyle mescüdü melā'ike oldu ve pırestiş-ı ḫakk otuz iki kelime-yi ilahî 'adedince ānuñ çun oldu ki Ḥaḳḳuñ sıfatı ḳadîmdür otuz iki kelime kendi zātında bir kelimedür her ṭālib-i ilahî ki otuz iki kelimenüñ sırrına ve haḳîḳatına irişme ki āsumāndan gelmişdür ve şeyṭān aña yol bulmuşdur لا يسمعون الا الملاء هیتābını işitmez الى عبده ما اوحى eger otuz iki kelime-yi ilahî 'adedince ḳıldığı şalatuñ sırrına ve haḳîḳatına irişe 'ale'l-yaḳîn

Sayfa 89

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله dur ve külli eşyānuñ haḳîḳatine irişüb Ḥaḳḳuñ vaḫdāiyetine ve resülüñ r'İsāletine şehadet iderler bilür ki feristāde-yi Ḥudādur ve 'azîmü's-şāndur علم الكتاب ve cemî'u-ı Ḳur'ān bir kelimedede nice mevcüd olduğunu bilür çünkü ḫükm-i şalat āsumāndan geldi şehîd-i haḳîḳî ki şāhib-i ümmü'l-kitābdur gerekdür ki ḫaber-ı āsumānı getüre eger sâ'il su'āl itse ki resülullah çehār kelime ile mütekellim olmadı niçün 'adedince perestiş-ı aḫadiyet eyledi dōrt veçhiyle cevāb virirüz كل امن بالله وملائكته وكتبه ورسله tevratda ve zebürda ve İncilde gelmişdür ki kütüb-i ḫaḳdur kütüb-i Ḥaḳḳa itā'at vācibdür şāniyen ḫazret-i aḫadiyetüñ sıfāt-ı ḳadîmî otuz iki kelimedür tamamsıfat-ı ḳadîmine perestiş eyledi عدلاً و تمت كلمة ربك صدقاً و sālişen meb'ûşdur cemî'-i benî Ādeme otuz iki kelime ile mütekellimdürler aşl-ı kelām otuz ikidir aşla teveccüh eyledi rābi'an te'kîd ve mübālağa cihetindendür egerçe derk-i kelime-i lisānından cārî olmadı amma bedeli virilüb ḫazret-i 'izzetden ecrini ḫāşıl eyledi ve ḫaberin virdi mecmū'-i enbiya ve Ḥudā-şinās umūr-i dünyādan vāḳi' olan nesnenuñ ḫaberin virmişdür bir sebil-i mükāşefe olacağın bile ve kitāb-ı ḫayātü'l-miftāḫda bilmişlerdür kimdür ve nicedür ve nişanı nedür ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم

el-bābü't-tāsi' ve'l-'iṣrūn fi ḳavli'l-mesīḥ ma'a'l-ḥavāriyyīn

انما المسيح عيسى ابن مريم رسول الله وكلمته القاها الى مريم وروح
bismillahirrahmanirrahim منه 'Isā 'aleyhisselām zuhūr itdükde dedi ey ḥavāriyyūn her söz ki ben size söyledüm
remz ve işaretle söyledüm şimdi āsumāna pederüm ḳatına giderüm geldükde remz ile
didigüm sözleri āşikār iderüm ve her kimse ki beni görse pederi görmüş gibidür
haḳīḳatde ikimiz bir nuruz ve öyle bilüñ ol nesne ki ol āsumāndan geldi söz idi ol
söziyledür ben ol sözüm mürīdinüñ biri didi bi-ḥaḳḳ-i İncil ey Hudāy-ı mā-zemin ve
āsumān yok iken sen ḳatında idüñ 'Isā 'aleyhisselām didi atam daḫi bende idi ve bu
söz 'Isānuñdur انا صوته ونطقه الاب قوة اذلية انا صوته ونطقه ya'ni benüm
atam ḳuvvet-i ezelīdür

Sayfa 90

ve rūḫü'l-ḳuds ki Cebrā'ıldür Şavtıdır ve ben ki paygamberüm noḳtayum 'Isā
'aleyhisselām zühūr itmeden enbiyā'ullah ḥaber virüb didiler ki gelecek zamanda bir
kızdan bir oğlan vucūda gele kızuñ adı 'azrā ve oğlanuñ adı ḥuzabāma ola İncil
dilinde 'azra meryem ve ḥuzabāma 'Isādur ve ol oğlān peygamber-i ḥudā ola
zamanında şirk-i mürtefa' olub dīn ve millet ve mezheb bir ola ve mecmū'-i beni
Ādem Hudā-şinās olalar 'Isā ki ba'de zaman meryemden vucūda geldi ve da'vāy-ı
nübüvvet itdi yehūd eyitdiler ol mesīḥ ki enbiya ḥaberin virdiler bu degildür zīrā ki o
gelecekdür 'Isā 'aleyhisselām didi ey ḳavm ben size şimdi didügüm sözleri remz ile
işaret ile derüm siz anlamazsınız atam ḳatına gidüb nice zamandan soñra bir daḫi
gelürüm remzile didigün sözleri keşf iderüm ol zaman dīn ve mezheb ve millet bir
olur ben kelimetüllüh ve rūḫullahum ḳiyāmetüñ bir nişanı benüm İncilde meşūrdur
ki 'Isā 'aleyhisselām didi ol nesne ki āsumāndan geldi söz idi Hudā ol sözdedür ben
o sözüm ya'ni her söz ki enbiyādan vaḫy ile geldi yāḫūd kendi söyledi şöyle ki
cümleden Mūsā peygamber söyledi ol ben idim ve ol söz Ḥaḳḳuñ zātından cūda
degildür ve mevcūdātı ki Ḥaḳḳ te'ālā kelime-i künden ḥalḳ itdi ol kelime ben idüm
pes çünkü 'Isā 'aleyhisselām Hudānuñ sözi Hudādan ayru degildür 'Isā ne oldıgın
bundan fehm ile ve واني ذاهب الى ربي didügi budur pes vucūdı ḳā'imdür rabbüñ
vucūdı ile vecūdada nuḳḳ ki şifātdur ḳā'imdür zāt-ı ḥudā ile zāt ve şifāt bir birinüñ
'aynıdır iki bilmek şirkdür Hudā ki cümle-yi eşyaya muḫītdür ve 'Isā ki kelām-ı

Ḥudādur Ḥudādan cüda degildür lāzım gelür bu deñlü eşyaya muḥiṭ ola her nesne ki ad virürsen kelām-ı Ḥudādan taşra degildür ve iki nesne bir birine urşañ bir avaz-ı zāhir olur ol avaz-ı kelāmdan taşra degildür pes 'İsā 'aleyhisselām ki kelimedir eşyaya muḥiṭ olmak lazım gelürhem alem- i ha ḥā'bdā hem bidarlıkda ey tersalar mesih 'aleyhisselām evvel geldükde niçün sözine remz ile söyledi gitdi bir daḥi geldükde keşf iderüm didi ceḥd idüb peygamberizüñ ḥuṭḥına yol buluñ dīn-i Muḥammede gelüñ ki peygamber-i āḥirü'z-zamāndur bi'l-ittifāḫ tersāyān-ı mesīḥ rūḥüllahdur

Sayfa 91

ve kelāmullahdur meryem şüretinde ki şıfat-ı ḥavvādur beşer şüretinde vücūda geldi meryem ol şüreti Ādemden ve ḥavvādan bulmuşdur çün rūḥ-i pāk-ı meryemüñ raḥminde gūştmeñd oldı Ādemi ḥāşıl eyledi raḥminden taşra geldükde nuṭḫa gelüb ḳavmine söyledi l'İsānları üzere ki وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه 'acabā buña ḳāyılmışız ki ol şüret ki meryem şüretidür Ādemden ve ḥavvādan elbette bi'z-żarūrī ḳa'il olursız pes ol rūḥ ki raḥm-ı meryemde gūştmeñd oldı ve şüret ḥāşıl eyledi Ādem şüreti olmaḫ gerekdür ve tevrāt musā 'aleyhisselām da demişdür ki Ḥaḳḳ te'ālā Ādeme mecmū'-i mevcūdāt ismin ta'lim eylemişdür cemī'-i luḡat-ı muḥtelife ki dillerde söylenür Ādemden zuhūra gelmişdür ve bu söz daḥi tevrātta gelmişdür ki نريد ان نخلق الانسان بشكلنا وصورتنا ولباسنا وهيأتنا لكي لا يكون سلطانا لطيور الهوى وحيثان البحر وكل ذي روح ودابة من الاذل الى الابد في العلويات والسفليات فخلقنا آدم وعلمناه اثني وثلاثين كلمة الهبة وbrahime ki şuḥuf geldi on bāb üzere geldi ve her bābuñ evvelinde bu āyet mektüb oldı يا ابراهيم ان وحدانيتي موجودة في عشرة مستويات واثنتين وعشرين فلا بد للطالب المدرك الزكي ان يعلم ان مثل عيسى عند الله كمثل آدم) şekl ve suret ve hey'āt-ı Ādem nedür ve biliñ ki nevecihiyle Ādem Ḥudā şekline ve şüretini girmişdür ol vaḳit ki Ādemi bile sırr-i Ḥudāya yol eyletesiz ve cemī'-i enbiyāyı bilesiz ki mesīḥ didi ben nuṭḫ-ı Ḥudāyum ve suḥen-i Ḥudāyım nuṭḫa yol iletin bī-şek ve bī-tereddüd ol şüret ki mesīḥ meryemüñ raḥminde ḥāşıl eyledi Şüret-i ḥaḳdur خلق الله آدم على صورته

heft haṭand ez Ḥudāy-ı dādger soñra heft kitābeti daḥi ki şıfat-ı Ādemdür ḥāşıl eyledi bir dū 'arız bir dū bīnī çār haṭ hemçünān mī-ḥān (ḥıvān) ne-yaftīdür ğalaṭ-ı dū ḥat-i diger be-ḥān ez her dū leb tā bih bīnīḥilḳat-ı Ādem zerb iki yedi on dört olur on dört daḥi

Sayfa 92

maḥall-i ḥāl ve muhal yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz kelime-yi ilahī muḳābilinde menāzil-ı ḳamerūñ yigirmi sekizdir ve felekü'l-burūc ki şems ve ḳamerūñ mesiridür ve heft kevkeb ve ne felek ki yigirmi sekiz olur mesīḥ vechinūñ ḥuṭūṭı 'adedince maḥlūḳdur ki 'İsā kelime olduĝı cihetle eşyāya muḥīṭdür otuz iki nuṭḳ-ı ḥadāyı ki Ādem melā'ikiye ta'lim itmişdür aşl-ı kelāmdır mesīḥūñ l'İsānında tamām cārī olmadı mesīḥ 'aleyhisselām yigirmi dört kelime ile mütekellim idi ānuñçün bir daḥi kelime ki muḥṭāc oldu ki tekmīl-i dīn eyleyüb otuz iki kelime ile mütekellim ola ol geldüĝünde ḳavmine dimiş idi ki ben size her söz ki seylerüm remz ve işāret ile söylerüm bundan ki atām ḳatına gidüb yine gelürüm ol vaḳit te'vīlin beyāñ iderüm imdi bilmek gerekdür ki evvel ne ma'nā oldu ki beyān itmedi zīrā aşl-ı kelām otuz iki kelimedür ol vaḳit otuz iki kelimenūñ mażharı degül idi ve bilürdü ki kendīden soñra bir mażhar-ı pāk gelüb otuz iki kelime ile mütekellim olur ve beyān-ı ḥilḳat ider kendi soñra gelüb ol mażharuñ itdüĝi beyānı şerḥ ider ve mehdī olub kā'inātdan şirki def' ider dört şāḥib-i kitābuñ biri ki dāvud peyĝamberdür onbeş kelime ile mütekellim idi ve biri ki musā peyĝamber yigirmi dört kelime ile mütekellim idi ve birisi ki 'İsāpeyĝamberdür yigirmidört kelime ile mütekellim idi Ādem 'aleyhisselām ki peyĝamber-i evveldir otuz iki kelime ile mütekellim idi İncilde gelmişdür ki 'İsā 'aleyhissilām 'azrānuñ raḥminde guştmend oldu 'İsā ki kelime-yi Ḥudādur insān mażharında otuz iki 'ilm peydā eyledi otuz iki pāre guşṭ kisvetinden ki otuz iki kelimenūñ 'ilmidür guştmend oldu ve وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم ya'ni 'isayı katl itmeyüp asmadılar lākin kendülere şebīḥ göründü vucud otuz iki kelimenin şebīhidir otuz iki üzre maḥlūḳdur ve otuz iki kelimenūñ ḳā'im maḳāmıdır 'İsā ki kelimedür mevt olmaz mevt-i vücuddur ki kelimenūñ şebīhidür pes ölen ve aşılan 'İsā degül idi 'İsānunuñ şebīhi idi ki vücūdudur (فافهم)ve 'İsā kelimesinūñ 'alāmeti

oldur ki muşhaf-ı hayāt yedi mühür ile mühürlenmişdür 'İsā çoç şüretinde gelüb ānı açsa

Sayfa 93

gerekdür ve cemî'-i melâ'ike aña secde itse gerekdür şem'ün kitâbında şöyle gelmişdür ki 'İsā zamânında bir gice düşüne gördi ki yedi boynuzlu bir çoç muşhaf-ı hayâtı bir 'azîm kürsi üzerine qor ve oqur ve oquduqdan soñra yedi mühür ile yudar ertesı gelüb bu vâkı'ayı 'İsāya der 'İsā ta'bir idüb der ki ey şem'ün ol gördüğün yedi boynuzlu çoç benüm muşhaf-ı hayāt meryemin vecîhdür ve yedi mühür ki mühürlendi yedi haqq-ı ilahîdür her biri çâr 'unşurdan mürekkebdür yigirmi sekiz olur yigirmi sekiz nıttıq-i hudâ'i muqâbilindedür ki āhir zamân peygamberinün nıttıqdır ve oquduğum yigirmi sekiz ve otuz iki kitâbet-i Ādemî oquduğumdur ve sırrına irişdiğimdür heft haq vech-i Ādem istivâyıla sekiz olur baş tüyi ve enfeha birer iken ikişer olur maħallile dört olur kitâbet-i vech-i Ādem yigirmi sekiz iken istivâyıla otuz iki olur şimdiye dek ol yedi mühri ki kimse açmamışdır ben açsam gerekdür ve melâ'ike ve enbiyâ baña secde iderler ki ānları muhtelif luğatlardan kırtardum ey t̄alib esrâ-ı ilâhî öyle bil ki muşhaf-ı hayâtı oquyan fazl-ı yezdāndur ki yedi kitâbın kendi vechinde bulub yigirmi sekiz iken istivâyıla 'anâşıra darb idüb otuz iki eyledi ve mesîhün elleri melâ'ike qanâdında olduğınun ve dîmaşqda minâre-i beyâz nüzül itdügünün sırrın علی من اتبع الهدى vesselâm کغف eyledi

el-bābü's-şāmîni ve'l-'işrûn fi haqqı kenzü'l-Ka'be

qāle en-nebiyyi 'aleyhisselām ذوسویقتین من الحبشة لا یخرج کنز الکعبة ذوسویقتین من الحبشة hadîş şahîhdür meşābîhde mestürdür ya'ni Ka'benün kenzini çıkarmaz illa iki inciklü bir kişi habeşden gelüb ez-rüy-ı te'vîl-i Ka'be vech-i Ādemdür ve kenz ve vechindeki yigirmi sekiz ve otuz iki huṭṭıddur ki yigirmi sekiz ve otuz iki kelime muqâbilindedür ve iki inciklü bilâlden kinâyedür ve çıkardığı kenz otuz iki kelime-yi ezāndur ki Ka'be muqâbilindedür meşelâ on yedi kelime-i ezân-ı sabahla on beş kelime-i ezānı zuhrun cem' eylesen otuz iki kelime olurbeş vakit ezānuñ bir vaḳti on yedi kelime ve dört vaḳti on beş kelimedür on yedi kelime olan şabaḳdur ve on yedi kelime-i ezân-ı

Sayfa 95

eylemek gerek ve mecmû 'i ehl-i cennetüñ hilkatı ol heft haṭ üzerinedür ki her satırı çār 'anāşırdan yigirmi sekiz olur ve istivāyla otuz iki olur bilāl ezānuñ otuz iki kelimesi muḳābilinde aşlı siyāhdur *فارتقب يوم تأتي السماء بدخان مبين* in ve ḥacerü'l-esvedüñ siyah oldığı ānuñçündür ki heft şatır vech-i Ādem āndan zāhir olur ve Muḥammed 'aleyhissilām bilāli mü'ezzin itdigi ānuñçündür ki siyāhdur ḥacerü'l-esved daḥi siyāhdur nice ki ḥacerü'l-esvedüñ vasatında istivāsı vardur bilāl daḥi cebhesinde haṭṭ-ı istivāsı vardur bir biriyle tamam münasebetleri vardur ve ḥacerü'l-esved cennetden nazil oldu didükleri kināyetdür Ādemden ki Ādem cennetden gelmişdür ve Muḥammed 'aleyhiselām pencāh ḥarf ve noḳta 'adedince pencāh şalat vācib eyledi ki kelime-yi ezeli ebediniñ yigirmi iki noḳtası vardur ki ḥarf ve noḳta pencāh olur ve ḥarf ve noḳta siyāhdur ki kevnide ezān daḥi siyah gerekdür ki veche müşābeheti ola vech-i diğēr *اقرأ القرآن على حرف واحد* yigirmi sekiz ve otuz iki kelime kendi zātında bir kelimedür *اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد رسول الله* didükde eşhedü yerine eshedü didi lafz-ı şīnı sin didi ḥazret-i r' İsälet buyurdu ki haḳ katında bilālin sini şun geçer maḳām-ı tevḥiddür ki tevḥidde sin şin eyi birdür fark kitābetde olur ve ḥazret-i r' İsälet buyurmuşdur ki cennetüñ sekiz ḳapusu vardur her ḳapuda dört satır yazılmışdur otuz iki satır olur ki vech-i Ādemde görünür ki vechullahdur zıkr olan otuz iki satır siyāhdur müstaḳīm-ı şalat ve mü'ezzin-i şalat daḥi siyah oldığınuñ bir sebebi daḥi budur ḳāle en-nebiyyi *كل امر ذي بال لم يبدء فيه بسم الله فهو ابتر واخرج* nice ki kitāb-ı ilahīnūñ ibtidāsı bismillahdur ve bimisllahuñ ibtidāsı bādur bilāluñ daḥi isminüñ ibtidāsı bādur bu daḥi münāsebet-i küllidür vesselam

العظيم **el-bābū't-ḫāsi' ve'l-işrūn fi iḥatati'l-ismi'l-a'zam**

خيرات عن الله تعالى من عشقني عشقته كنت له ممسلاً بين عينيه 'aleyhisselām ḳāle en-nebiyyi *اولئك الابدال حقاً*

el-bābū'l-işnā ve's-şelāşüne fi haqīqati 'Ali kerremullahi vechehu
ذات علي ممسوس بذات الله تعالى وقال ع م انا كلام الله الناطق 'aleyhisselām 'n-nebiyyi

çün 'Ali heşt kelāmun nāṭıķun heşt memsūsun bi-zāte ḥāliķ otuz iki kelime-yi ilahī ki
ķable ez-zuhūr-i zāt ve ba'de'z-zuhūr şıfātdu ve 'Ali ki kelām-ı nāṭıķdu kelām-ı
şāmitüñ 'aynıdūr ve zāt-ı şıfatdan münfekk degildūr pes 'Ali zāt-ı Ḥaķķdan
münefekk olmaya memsūs olmuş olur الكلام صفة المتكلم bu ma'nādur ve ķāle 'Ali
'aleyhisselām من عرف نفسه فقد عرف ربه nefsiñ bilmek odur ki kişı kendüyi Ḥudānuñ
kelām-ı nāṭıķı bile ve kelām-ı şāmitüñ 'aynı bile ki kelām-ı şāmit kelām-ı nāṭıķuñ
'ilmidūr ve Muḥammed 'aleyhisselām buyurmuşdur ki ben kelime-yi tenzil ile
sizüñle ceng itdüm 'Ali 'aleyhissam kelime'-i te'vil ile sizüñle ceng eder
terzilüñhaqīķati te'vildür ol kimse ki te'vil ile cengider ma'na-yı te'vil āna ḥudādan
nazil olmuş ola ve buyurmuşdur ki tenzil hükmi ile her yerde ki bang-ı namaz
olmıya ol yer ḥalkını kırıñ ve esir idüñ ve bu emre teslim olan müslümāndur be-
ḥaseb-i tenzil bilmek gerekdür ki ne ma'nayla hükmi-i islām ve küfri bir bang ı
namazda ķodı ol nidānuñ 'adedin ve 'ilm-i te'vilini her kim bilme müslümān
degildür ve buyurmuşdur ki on dört biñ yıl Ādem zuhūrundan evvel ben ve 'Ali bir
nūr idük كنت انا وعلي من نور واحد قبل ان يخلق آدم باربعة عشر الف عام kināyedür Muḥammed
'aleyhisselām 'Alinüñ seb'ü'l-meşānī seneden ki on dört saṭırdur ebdür ki Ādemdir
ya'ni vechimizdür yedişer ḥaṭṭ-ı Ādem ḥāşıl olmadan ki on dört ḥaṭṭ olur bir nūr idük
ḥaṭṭ-ı Ādem ba'de'l-bulūğ ḥāşıl olur ve bulūğıyyet on dört yıldan soñradur ve
'indAllahi birimiz biñdür ان يوماً عند ربك كألف سنة مما تعدون bir biñe
tutulur ki nihayet-i 'aded biñdür ve ebcedde ğayn nihayet-i ḥurūfdur ki ğayn biñdür
ve vaḥdet-i ḥurūfda otuz iki kelime-yi ilahī bir nurdur ya'ni mecmū'-i kelime bir
kelimedür قوله تعالى فاتبعوا ما انزل معه وما انزل اليك نوراً مبيناً ve ḥaķ te'ālā Ādemi
yaratduķda ol nūrı iki pare eyledi

Sayfa 99

Ādem mu'allim-i melā'ikedür ve mu'allim-i esmādur ve ḥalife-yi Ḥudādur ve
Ādemi kendi şüretinde yaratdı خلق الله تعالى آدم على صورته وعلى صورة الرحمن ve iki pare

انا كلام الله الناطق ذات على ممسوس بذات الله تعالى hep birbirine muvāfiḳ ve muṭābiḳdur her kişi ki kelāmuñ ve kelimenüñ sırrına irişür kelime olur kimse ānı Hudādan cüdā idemez mesīh gibi kāh kelimetullah ve gāh rūḥullah ve gāh ʿabdullah olur واشترقت

انا مدينة العلم وعلي بابها قرآن Kurʿān l' İsan hāliyle der Kurʿān الارض بنور ربها ووضع الكتاب

لا delīli ʿİsā şābit oldı ki kelimedür ʿaleyhisselām yigirmi sekiz kelimedür ve Muḥammed ʿaleyhisselām yigirmi sekiz kelimedür bi-

مفرق بين احد من رسله muḳtezāsınca Muḥammed ʿaleyhisselām ve sāʿir enbiyāʿ ʿaleyhisselām daḥi kelimedürler pes Medīne-yi ʿilm Kurʿān olur ki ʿAli ḥazretleri ānuñ ḳapısudur وانا نقطة تحت الباء dedi cemīʿ-ı enbiyāya kelime-yi Hudāya iʿtiḳād itmek gerekdür والر فهم كلمة التقوى dan murāddur resūlullahdur ki yigirmi sekiz kelimenüñ biridir yigirmi sekiz kelime ʿadedince Kurʿāndan mürekkebdür و لام الف و لام الف

ki ḥarf-i vāḥiddür beyt ne kelime olur beyt ne peygamber ʿadedince gelmişdür ki ḥaḳ teʿālā isimlerin cehrile Kurʿānda zıkr itmişdür dört kelime-yi ʿacemiye muḳābilinde ki Muḥammed ʿaleyhisselām cārī olmadı ki pā ve çā ve kā ve jā ve dört peygamber daḥi vücūda gelmişdür isimleri sırayla Kurʿānda zıkr olmuşdur mecmūʿ-i beyt ne peygamber olur beyt ne kelime-yi ilahī izasında ki aṣl-ı kelāmdur beyt ne peygamberden artuḳ peygamber artuḳ vücūda gelmişdür yüz yigirmi dört biñ peygamber geldi demekden murād vardır teʿvīl gelmeyince añlanmaz ve ol yigirmi sekiz peygamber ki Kurʿānda cehri ile mezkūrdur bunlardur Ādem Nūḥ Şīt İbrāḥīm İdrīs Lūṭ İshāḳ İsmāʿil Yaʿḳūb Yūsuf Mūsā Harūn Şuʿayb Dāvud Süleymān Yaḥyā Zekerıyyā ʿİsā Yūnus Hūd Şālih Elyesaʿ Eyyüb Loḳmān ʿUzeyr

Sayfa 101

Züʿl-küf ilyās Muḥammed ʿaleyhisselām ve dört peygamber ki sırla zıkr olmuşdur biri bu āyetdedür وقال النبي لهم ابيعت لنا ملكاً murād şöyledür ve üçü yāsin suresindedür اذ ارسلنا اليهم اثنين فكذبوهما فعززنا بثالث biri şemʿūn ve biri ḥızır ve biri bālūsdur ve yüziyigirmi dört biñ peygamberden murād ʿaleyhisselām ḥazretlerinüñ ve dört şāḥib-ı kitābuñ nuṭḳıdır evvelen Ādem ʿaleyhisselām otuz iki kelime ile mütekellimdür ve dāvud peygamber ʿaleyhisselām on sekiz kelime ile mütekellimdür ki zebūr on sekiz kelimededen mürekkebdür ve musā ʿaleyhisselām yigirmi iki kelime ile mütekellimdür tevrāt yigirmi iki kelimededen mürekkebdür ve ʿİsā ʿaleyhisselām yigirmi dört kelime

ile mütekellimdür ki İncil yigirmi dört kelimededen mürekkebdür ve Muḥammed 'aleyhisselām yigirmi sekiz kelime ile mütekellim idi ki furqān yigirmi sekiz kelimededen mürekkebdür mecmū' yüz yigirmi dört kelime olur biri biñe ki nihāyet-i 'adedī biñden tutsak yüz yigirmi dört biñ kelime olur her kelime bir peygamber olıcaḡ yüzıyigirmi dört biñ peygamber olur üç kez otuz iki biñ ve bir kez yigirmi sekiz biñdür ان الله بعث مائة الف واربعة عشرين الفا من الانبياء ve qāle 'aleyhisselām (مثلي ومثال الانبياء كمثل قصر الى آخره) ya'ni enbiyā ile benüm mişlüm bir qaşra beñzer ki bināsı hūb ola ve bir taşı eksük olsa seyrediciler ta'accüb ideler a'lālıgını illā ol bir tāş eksük olıcaḡ yeri ve ol eksük olacaḡ yer benümle tamām oldu ve ḡatemü'n-nebiyyīn vücūda gelmeden yüz yigirmi üç biñ toḡuzyüz toḡsān toḡuz peygamber vücūda gelmişdi ki üç kez otuz iki biñ olur kelime-yi Ādem ādedince ḡatemü'n-nebiyyīn ki vücūda geldi yüz yigirmi dört biñ peygamber tamām oldu kelime-yi ḡatemle ḡatm oldu qaşr-ı nübüvvet Muḥammed 'aleyhisselām tamām olub ان النبيان تم بالنبينان didükde şādıḡ oldu عليكم بالسواد الاعظم و ختم بالرسول ya'ni ben kelām-i ilāhīyüm Qur'anum وانا نقطة تحت الباء قبل ان يخلق الادم باربعة عشر الف عامة باء بسم و الله soñra on dört kelime gelse gerekdür ki elif lam mimdür ve emşāl ḡayr-ı mükerrer on dört hurūf-ı muḡatta'dur Ḥattat ve kitābına başladıḡda ol ki kāḡıda ḡor bir noḡta ḡāşıl olur ol noḡtadan geḡdi bir noḡta daḡı ḡāşıl olur tā noḡta-yi müntehāya varınca bir ḡatt-ı müstaḡim zāhir olur pes noḡta-i aşıl

Sayfa 102

evvelki noḡtadır bāḡī noḡta mükerrerdür çün otuz iki kelime kendi zātında bir kelimedür ve ol kelimenüñ aşlı bir noḡta-yı aşıldur ki otuz iki kelimenüñ qā'im-i maḡāmıdır ānuñçün ḡazret-i 'Ali cem'ī-i esrārullah noḡta-yi bā'-i bismillahdadur ve ben ol noḡtayım dedi noḡta ḡod 'ilm-i kelime-yi ilahīdü' ya'ni ben kelime-yi ilahīyüm dimekdür kelime-yi yigirmi sekizve otuz iki ḡatt-ı vech-i Ādemdür ki bir noḡtadan mektūbdur eger ol noḡtayı otuz iki kelimededen ayırsan noḡtaya ve kelimeye vücūd kalmaz 'adem-i maḡz olurlar pes noḡta ḡaḡīḡatda kelimedür ve 'ilm-i kelimedür ve buyurmuşdur ما بين الدفتين كلام الله meselā iki nesne bir birine ursañ elbette bir āvāz gelür ki otuz iki kelimededen ḡāric degildür kitābet-i ḡaḡdur vech-i Ādem

üzerinde والطور وكتاب مسطور في رق منشور ya'ni otuz iki haṭṭ görürseñ iki nesneyi birbirine ursañ āvāz gelmese yine otuz iki kelime-yi ilahī ānlarda bi'l-ḳuvve mevcüddur ve'l-hāşıl eşyādan ki mazhar-ı kelime-yi ilahidür kelime-i ilahīyi cüdā eylemek yā fi'il ile ya vehm ile yā taşavvurla muḥāldur zīrā eşyāya vücūd ḳalmaz eger bir taş şad-hezār pāre eylesen iki pāre bir birine ursañ elbette şavt-ı sada zahir olur eger taşuñ küçüklüğü bir ḥaysiyyete ve bir mertebeye irişse ki bir birine urulduḳda şadā zahir olmasa kelime-yi ilahiyyeyi ānlarda bi'l-ḳuvve mevcüd bil ḥazret-i resül 'aleyhisselām bu ma'nā ile buyurmuşdur ki seng-i rīzenüñ tesbīhi vardur ben ānuñ tesbīhin işidürem dedigi mazhar-ı kelime-yi ḥüdādur eger kelime-yi ilahī ol seng-i rīzeden alsañ vücūdı ḳalmaz zirā kelime ile ḳā'imdürve kelime zāt-ı Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür hiç nesne zāt-ı ḥaḳdan ḥālī degildür انه بكل شيء محيط وقالوا لجلودهم لم انه بكل شيء محيط وقالوا لجلودهم لم bu āyetden ma'lūm oldı ki nuṭḳ insāna maḥşüş degildür ve külli eşyāya maḥşüşdur ve külli eşyā ḳıyāmetde nāṭıḳ olub kelime-yi ilahī ānlardan zāhir olsa gerekdür يسبح لله مافي مافي السموات ومافي الارض وان من شئ الا يسيح بحمده ve meşābīḥde gelmişdür ki ferzendān-ı Ādemüñ üçyüz altmış pāre üst'hāmı vardur ان في الانسان ثلاثمائة وستون مفصلا altı kerre altmış olur her altmış yigirmi sekiz ve otuz ikidir kelime-yi Ādem ve kelime-yi ḥātem muḳābilindedür ey çile nişinā kırık gün ve kırık gice ḥalvetde oturursan بحكم واوعدا موسى ثلاثين ليلة واتمناها بعشر وخمريت طينة

Sayfa 103

آدم بيدي اربعين صباحاً

ey tālib esrār-ı ilahī cehd ile ol cehhileniñ sırrına iriş her dünle gün yigirmi dört sâ'atdur şebāne rüz on altı kerre yigirmi sekiz ve on altı kerre otuz iki sâ'at olur ba'de ez-ān zamān taḳsīminden maḥlūḳāt ḳısmetine ve cemī'-i eşyā ḳısmetine ve kendi vechüñ ḳısmetine ve rü biñ ve maḥ ol ānuñ ve şıfātında daḥi felekü'l-burūc üçyüz altmış derecedür ve ānda bir yıldız vardur nesr-i ṭāyir dirler her otuz biñ yılda bir burcı ḳaṭ' ider pes üçyüz altmış biñ yılda on iki burcı seyreder her biñi ḳısmet ile yigirmi sekiz ve otuz ikiye hemçün ḳısmet-i leyl ve nehār كل شيء احصيناه في امام ميين meşelā hezār 'aded on toḳuz kez yigirmi sekiz on dört kez yigirmi sekiz olur vesselām eger sâ'il su'āl eylese ḥazret-i r' İsalet 'aleyhissilām niçün ḥaḳıḳat itmedi

dedi dese cevāb oldur ki çün resūlullah 'aleyhisselām āhīr-i zamān peygamberi āndan soñra hīç bir vechile peygamber kelmese gerek idi ve ol haber virmüş idi ki benden soñra benüm ümmetüm yetmiş üç fırça ola yetmiş iki fırçası ehl-i cehennem ola ve yüzleri qara ola ve Deccāl leşkerinden ola ve a'ver ola تفرق امتي على ثلاثة dedi ve mehdī leşkeri ola dedi افرقة واحدة و سبعة عشر فرقة كلهم في النار الا السواد الا اعظم وفي رواية الا فرقة واحدة imdi sevād-ı a'zam vech-i Ādemdür ve dañi hażret-i r' İsälet 'aleyhisselām itmişdür ki benüm ümmetüm benüm r' İsäletime şehīd olalar Allah kavliyle ol kimse ola ki من عنده علم الكتاب اوله ويقول الذين ola ve yaqulu ellezīne كفروا لست مرسلًا قل كفا بالله شهيداً بيني وبينكم ومن عنده علم الكتاب keferū elestu mürselātuñ kefā billahi şehīden beynīve beynekum ve min 'indihi ilmü'l-kitābi her gāh ki ol şehīd külluhu şehādet ide bī-şüphe benüm 'ilmümüñ vārişi ol ola ve dañi benüm 'ilmimüñ ululuğını ol şehīd-i Hudā zāhir eyliye mecmū'-i ḥalāyīka rüşen ola ki ol şehīd oldur ki Allah qatından gelmişdür 'ilm-ı Hudā bile dañi fırça من عنده علم الكتاب ola her gāh ki ol şehīd gelüb r' İsäletüme şehādet ide 'ilmimüñ vārişi ola keşf-ı ḥaḳāyīk eyliye pes bu vechile hażret-i fe yezdān gelüb beyān-ı ḥaḳīqat eyledi ve ol haber virdüğü şehīd ki

Sayfa 104

dur 'ilm-i Hudā ile gelüb resūlūñ şehādetine şehādet eyledi ve beyān- ḥaḳīqat eyledi āna tābi' olan fırça-ı nācī olub mehdī 'askerinden oldı tābi' olmıyan ehl-i cehennem olur ve Deccāl-ı a'ver 'askerinden oldı ey tālib esrār-ı ilahī eger Hudā-şinās olmaḳ dilerseñ ve vāriş-ı 'ilm-i nebi olmaḳ dilerseñ faẓl-ı ilahīnūñ kavline tābi' olub kendüñi sevād-ı āzam ehlinden eyle ki faẓlullah mehdīdir bi-lā-şek ve-lā şübhe وهو حفظهما ولا يؤده حفظهما والعلي العظيم ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم فلولا فضل الله عليكم ورحمته لكنتم من الخاسرين لهتم طائفة ان يضلوك وما يضلون الا انفسهم وما يضررونك من شيء وانزل الله عليك الكتاب والحكمة وعلمك ما لم تعلم وكان فضل الله عليك عظيما ولئن شئنا لنذهبن بالذي اوحينا اليك ثم لا تجد لك علينا وكىلا الا رحمة من ربك ان فضله كان عليك كبيرا وتمت كلمة ربك صدقا وعدلا لا تبدال لكلمات الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله وما توفيقى واعتصامى الا بالله العلي العظيم تم الكتاب المبين بعون المالك يوم الدين هادي طريق اليقين رب العالمين جل جلاله وعم نواله ولا اله غيره اللهم ارحمني فانك ارحم

الراحمين والسلام على من اتبع الهدى المهديين والحمد لله رب العالمين تم تصحيح الكتاب بيد الفقير د م ج
ملتسما همة المحيين هو تمت

(Kapak B)

ḥaḡ sūbhanehu ve te'ālā leyletü'l-ḡadri ramazān-ı şerīfün 'aşrı ahirinde gizlemiş eger
ramazan-ı şerīfün ibtidāsı aḡad günü olursa ḡadir gicesi yigirmi yedinci gice

yevm-i aḡad yevm-i işneyn yevm-i şelāşe yevm-i erba'a

elif bā cim dal

27 29 25 27

yevm-i ḡamse yevm-i cum'a yevm-i sebt

he vav nun

27 29 21

eger işneyn gicesi olursa yigirmiḡokuzunci gice eger şelāşe olursa yigirmi beşinci
gicesi olur buña göre ḡiyās eyle

Görüntü 55

1-b

süleymān ḡaḡḡıbey zāde Muḡammed babanuñ fevti otuz iki6 'arabī

1 māh-ı sefer otuz iki6 otuz iki4 rumī

10 şubat otuz iki4 yevm-i şalı

Görüntü 55

1- B

KEMĀL-NĀME-Yİ ĀL-İ 'ABĀ

بسم الله الرحمن الرحيم

ḥasan ḥamīd zeki nā-ma'dūd ve ḥüseyin şenāy-ı vefa nā-maḥdūd ol ḥazret-i 'Ali bī-hemtāy-ı ma'būd ve raḥīm ve rezzāk-ı bī-fenāy-ı mevcūd celle celāluhu ve 'amme nevāluhu ḥazretleri için olsun ki bir avuç toprağa cān ve kelām-ı mu'ciz-tırāz ḥazret-i Qur'ān birle nūr-i imān ve birun züccāce-yi ḳalbini münevver ve mişkāt-ı rūḥını muṭahhar itdi و لقد كرمنا بني آدم و علم آدم الاسماء كلها ثم teşrifiyle müşerref ve mu'azzam و لقد كرمنا بني آدم tekrimiyle mükerrem ve mufahḥam kıldı ve 'ibādına muḥabbet-ı āl-i 'abāyı keşf ve izāḥ itmekle l'isān-ı ḳılmaların cevāhir-ı zevahiriniñ kilidine miftāḥ ve murād-ı dīvārların iḳād-ı ḳanādil-i me'ārife mişbāḥ itmişdür ve durūd-ı nā-ma'dūd ve şalat-ı ḡayr-ı maḥdūd ol ḥabīb-i bī-mevd ve resūl-i rabb-i ma'būd dürr-i tāc-ı enbiyā nūr-ı çeşm-i evliyā şem'-i cem'-i aşfiyā a'nā ḥazret-i Muḥammedü'l Muştafā ḥazretlerine olsun ki iümmetine tarīḳat-ı Muhammediyyeyi kemāl-ı mertebe-yi raḡbetle bildirüb ol yola delālet kıldı ve rızvān ve dūd ve ne maḥşūra revvad-ı sālīkān-ı rāḥ-i yaḳīn ve müdirān-ı umūrī dīn a'nā āl-i aşḫāb-ı güzīn üzerine olsun ki her biri hüve dādān-ı mi'mārīne din-i mübīn ḥuşuşan çār imam-ı ḥülefāy-ı rāşidīn ve āl-i 'abāy-ı mürşidīn ki baḡban-ı revza-yı dīn ve bübbülān-ı şeri'at cennet āyīndürler nazm-ı şems-i āfāḳa r'isāletdür resūl-i müctebā āsumān-ı şer'inüñ āl-i 'abā aḳmāridur cümle-yi aşḫābı şu'arı-yı dīni izḥār itmede burc-i aḥḳāmı yakīnüñ encüm-ı enşārıdur imtişāl-ı emr içün صلوا عليهم

2-a

عسر-ي زآ ey tālib-i şafā-yı rūḥānī ve ey rāḡīb-ı feyzī raḥnümānī ve ey maḥibb-i āl-i 'abāy-ı 'irfānī ve ey teşnegān-ı āb-ı ḥayātī-yi cāvidānī āyine-yi ḳalb-ı cihān nümā-yı ḥafā olmiya ki bu r'isāle-yi mişkīn-i niḳāb ve maḳāle-yi rengīn-i ḥitāb türki iḥbār olundığına sebeb و لاتعسروا hadīs-ı şerīf ile 'amel-ı kaşd olunub iḥvān-ı şafā ve ḥallān-ı vefāya teysīr ve teshīl-ı murād olundı āyāt-ı sübhānī ve eḥādīş-i nebevī ile istidlāl ve āl-ı 'abā ve ehl-i beyt-ı Muştafā fazīletini

bünyân ideyim ve Hakk te'âlâ ânları esrârı-ı ihâhiyyesi olan hürûf-i muqâttâ'ât-ı evâ'il-i süreden حمسق ha mim ayn sin kaf kelimesinde cem' eylemişdür zîrâ bu kelime beş hürûfdur âl-ı 'abâ daği beşdür her hürûfi bir ma'nâyâ işâretdür Hakk celle ve 'alâ maqâm-ı aqdem ve aqdesden câna ve gönüle feyz idüb bu haqîr Dervîş Kemâl Hüseyîye ilkâ itdüğü ma'nây-yı hafîye ve esrârı laîfe-yi kitâbete getürüb kayd ideyim tâ ki tâlibân-ı şâdikân ve muhibbân-ı muhişkân bu kelimâtı istimâ' idüb intifâ' ideler bu r'isâleye kemâl-nâme-yi âl-i 'abâ deyu âd virdüm والله الموفق للصواب و ey tâlib esrâr-i ilahî ve ey râğîb-ı haqâyîk-ı nâ-mütenâhî ma'lûmuñ olsun ki 'irfâna iren Hakkı bilmişdür nitekim hadîs-ı şerîfde gelür من عرف نفسه فقد عرف ربه ya'ni nefsinı bilen Hakkı bilmişdür ve Hakkı bilen Muhammed ve 'Aliyi bilmişdür ve anları bilen Hasan ve Hüseyin ve Fâtımayı bilmişdür ve ânları bilen ehl-i beyt olmuşdur

2-b

ve haqîkat-ı imâna irmişdür ح hürûf-i Hakkâ işâretdür ânı zâkir olan kimse hayyur eger intikâl iderse de nitekim resûl-i ekrem şallallahu 'aleyhi vesellem buyurur المؤمنون لا يموتون بل ينتقلون من دار الفنا الى دار البقا ya'ni mü'minler ölmezler bilki dâr-ı fenâdan dâr-ı beqâyâ intikâl iderler ve daği zâkir olmıyan kimse meyyitdür eger hayy ise de zîrâ hayât-ı kalb ve rûh zikrullah iledür çünkü herkesüñ hânesi kendi cesedi gibidür pes kalb zikr ile hayy ve ânuñ hayâtı kalbe daği sârî ola ânuñ hânesi daği hayy olur ve 'irfân-ı haq-ı hayy olan kimse bulunur meyyitde bu bulunmaz ve Hakkullah-ı te'âlânuñ esmâ'-i hüsnasındandır ma'nâsı zevâl ve 'adem ve tağayyür kabûl itmez vech üzere şâbit-ı vücûd dimekdür 'abdüñ bundan naşîbi ânuñ zikriyle her şey'i nisyân ve her hâlde emriyle 'ameldür bu daği püşide olmıya ki Hakk isminüñ 'adedi yüz sekiz iki harfi ile yüz on olur ism-i 'Ali daği 'adedde yüz ondur pes işâretdür ki imâm 'Ali haqdur ya'ni mülhid ve münâfıklarüñ iftirây-ı bâtıllarından tâhirdür ve Hakk ismi yâ-i nisbiyle haqqî olur ânuñ 'adedi yüz on sekizdür ism-i hasan 'adediyle müsâvidür pes işâretdür ki imâm Hasan Hakkâ mensûbdur ve daği حق وود isimlerinüñ 'adedleri yüz yigirmi sekizdür ism-i hüseyin 'adediyle müsâvidür pes işâretdür ki imâm Hüseyin Hakk te'âlânuñ maqbûl

ve maḥbūb ve mevdūdudur 'āyet-i kerīmede te'vīlen bu ma'nāya işāret vardur ki وإذا
الموودة قرأت ehl-i beyte gör ki الموودة سئلت بأي ذنب قتلت

3-a

olunmuştur pes ism-i şerīf-i vedūda müdāvetimde vedd-i ilahī ve ḥūbb-ı nā-mütenāhī
ve it'itāf-ı raḥmānī ve iltifāt-ı rabbānī zūhūr ider ve daḥi ḥūbb-i ezeli
müteḥaddimeyi işāretdür ānuñcūñ cümle ḥurūflarıñ üzerine taḳdīm kılındı pes cenāb-
ı Ḥaḳḳuñ bir şey'e muḥabbeti irāde-yi iḥsān-ı nāmdan kināyedür ve 'abduñ cenāb-ı
Ḥaḳḳa muḥabbet-i irādetü't-tā'at ve't-taḥarruz-i 'ani'l me'āsiden kināyedür pes
penç āl-e 'abānuñ Ḥaḳḳa muḥabbeti ve ḥaḳuñ ānlara muḥabbeti 'ārife ma'rūf ve
'ālīme ma'lūmdur ve daḥi 'ibāduñ anlara muḥabbet ve mev'eddetleri kitāb ve sünnet
ve icmā'-ı ümmet ile şābitdür الآية القربى الا الموودة في القربى الا
ya'ni sizden tebliḡ-i r'isāletüm üzerine ecren istemem illā ḳarābetume
mev'eddetüñüzi isterüm dedi zirā ehl-i ḳarābete mev'eddetüñ şemeresi sebab-i
necātı oldığından anlara 'ā'iddür ve mev'eddet maḥşerde icmā'ını müstelzime-i
münāsibet-i rūḥāniye iḳtizā ider كما قال عليه اجراً المرء يحشر مع من احبه
sever ise ānuñla ḥaşr olur el-ḥamdülillāh biz āl-i 'abāyı severüz cenāb-ı ḥaḳ bizi
ānlar ile ḥaşr ide ve daḥi ānları seven Allah ve resūlullahı sever ve resūlullah daḥi ānı
sever ve eger bidāyetde ānlar maḥbūb olmya idiler resūlullah ānları sevmezdi pes
resūlullahuñ muḥabbeti 'ayn-ı muḥabbet-ı ilahīdür ve ānlar dördür 'Ali ve Fāṭıma
ve Ḥasan ve Ḥüseyn ve daḥi resūl-i ekrem şallallahu 'aleyhi vesellem evlād-ı zū'l-
ḳurbān sā'iresi keşir iken ānları zikir itmeyüb ümmetini ānlarıñ muḥabbetlerine
taḥrīş itmeyüb ancak 'Ali ve Fāṭıma ve Ḥasan ve Ḥüseyn

3-b

muḥibbini taḥrīş idüb üzerimize vācib kıldı ve ānlara zūlm ve ezizet eylemekden
nehyi eyledi ve buyurdu حرمت الجنة على من ظلم اهل بيتي واذا اني في عترتي من اصطنع صنيعه
ya'ni benüm ehl-i beytime zūlüm iden ve baña 'itrimde ezizet iden kimesneye cennet ḥarām kılındı el-

veledü 'Abdülmuṭṭalibden birine iyilik ve iḥsān iden kimesneye ānuñ kendisinden muḥsin-i merḳūma bir mükāfāt-ı dūnyevî olmamiş ise yārın kıyāmet gününde beni bulduḳda aña mükāfāt ve cezā'-i ḥüsni virecegüm ve daḫi muḥabetlerinde olan

من مات على حب آل محمد مات مغفوراً له الا ومن مات على حب آل محمد مات شهيد
 آل محمد مات تائباً الا ومن مات على حب آل محمد مات مؤمناً الا ومن مات على حب آل محمد مات شهيد
 متكمل ايمان الا ومن مات على حب آل محمد بشره ملك الموت بالجنة ثم منكر ونكير الا ومن مات على حب
 آل محمد يزف الى الجنة انزفاف العروس الى بيت زوجها الا ومن مات على حب آل محمد فتح له بابان الى
 الجنة الا ومن مات على حب آل محمد جعل الله قبره مزار ملائكة الرحمة ومن مات على حب آل محمد مات
 على السنة والجماعت الا ومن مات على بغض آل محمد جاء يوم القيامة مكتوباً بين عينيه آيس من رحمة الله
 الا ومن مات على بغض آل محمد مات كافراً الا ومن مات

4-a

ya'ni her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse maḡfurla ölür ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse tövbe idici olur āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse şehid ve imān-ı kāmil ile ölür ve āḡāḥ olun ki her kim āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse melikü'l-mevt ānı cennet ile müjdeler ba'dehu münker ve nekir daḫi ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ 'arūsüñ zevci evine dāḫil olduḡı gibi cennete dāḫil olur ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse ḳabrında ānuñçün cennet iki bāb-ı feth olur ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse Allah te'ālā ḳabrini melā'ike-i raḫmet-i ziyāretgāḫ kılarve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzere ölüirse sünnet ve cemā'at üzere ölüirse ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ buḡzı üzere ölüirse kıyāmet gününde iki gözünüñ arasında آيس من رحمة الله yazulu gelür ve āḡāḥ olun ki her kim Āl-i Muḥammedüñ baḡzı üzere ölüirse kāfir olur ve āḡāḥ oluñ ki her kim Āl-i Muḥammedüñ buḡzı üzere ölüirse cennetüñ rāyıḫası ḳoḳlamaz ve yine bir ḫadīş-i āḫarda gelür resūlullah şallallahu 'aleyhi vesellem imām 'Ali rażiyallahu 'anhuya buyurur ان اول اربعة يدخلون الجنة انا وانت والحسن والحسين ووزرينا خلف ظهورنا وازواجنا 'anhuva buyurur

ya'ni tahakḳuḳ-ı bā-'ali evvel cennete

4-b

cennete giren dört sen ve ben ve Haşan ve Hüseyindir ve zerînlerimiz ardımızdan ezvacımız anlarıñ ardından ve şî'atımız şâg ve şolmazdan dâhil olurlar ve daği ha harfunuñ 'adedi sekiz cennetüñ sekiz kapusuna işâretdür delâlet eyler ki her kim penç âl-i ebānuñ muhabbeti üzere vefât eylerse sekiz cennetüñ kaçığına dilerse inşallah dâhil olur ve daği ha harfî'l-yağîn cenâb-ı Muhammed ve 'Ali ve Hasan ve Hüseyin ve Faţıma 'aleyhimü's-selāmuñ mağām-ı cem'-ı ahadiyetde Hağkî müşâhede kılduğlarına işâretdür ve daği ha harfî hikmete işâretdür ki cenâb-ı Muhammed ve 'Ali ve Hasan ve Hüseyin ve Fāţıma 'aleyhimü's-selām efendilerümüzüñ hağāyık-ı eşyāya ve havāşına ve levāzımına ve ahkām ve aşārına 'ālemler ve daği 'Ali māhı muğtezāsıyla 'amel idiciler olduğına delâlet ider ve daği ha hikmet-i mantūk-i behāya işâretdür ki penç âl-i 'abānuñ 'aleyhimasselām şerî'at ve tarīkat ve hağīkat ve ma'rifetde 'ālim olduklarına delâlet ider ve daği hikmet-i meskūt-ı 'anhāya işâretdür ki ol esrār-ı hağīkatdur ki 'ulemā'-i rüsüm ve 'avām ānı fehm eylemezler ve ānda penç-i âl-i 'abā a'lemdürler ve daği ha hikmet-ı cāmi'aya işâretdür ki ol Hağk Hağk bilür ānuñla 'amel ve bātılı bātıl āndan ictināb itmekdür pes penç âl-ı 'abādan ziyāde Hağk Hağk ve bātılı bātıl bilen yokdur اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه بحرمة محمد وعلي وزوجه وابنيهما

5-a

الحق والجمعين ve daği ha hurrine işâretdür ki ol penç âl-i 'abā-ı ağıyārdan ve kayd-ı māsivādan ve shevāt ve hevādan ve rüsüm ve āşārdan tecellī-yi nūr-ı envārda āzād olduklarına işâretdür ve daği ha Hağkuñ hağk üzerine olan hüccetine işâretdür ve ol insān-ı kāmildür ey tālib-ı şādık ve ey rāğīb-ı 'āşık-ı ma'lüm-u hağret ve rüşen-ı fiğnat olsun ki mim mağbüb-ı pür şafā hağret-i Muhammed el-Muşţafā şallallahu 'aleyhi vesellem hağretlerine işâretdür 'alem-i vücūda teşriflerinden muğaddem melā'ike l'isāniyle ve hağret-i Ādem 'alehi's-selāmdan hağret-i resül 'aleyhi's-salavatu ve's-selāma gelince ba's olunan enbiyā' ve'l-mürselin l'isānlarından üzerlerine inzāl buyurulan kütüb ve şahā'ifde tekrār be-tekrār medh ve şenā olunmağla sa'adetle 'alem-i vücūda teşriflerinde zāt-ı şerifine Muhammed tesmiye

olunmuştur tā ki ism-i şerīflerinden zāt-ı şerīfleri ne kevnem mükerrerem olduğu fehm oluna bil ki Hakk sübhānehu ve te'ālā ekvānı halk eylemezden mükaddem Muhammed ismiyle tesmiye buyurub semevāt ve sāḳ-ı 'arş üzerine yazmıştır ve daḫi ahlāk-ı rezīleden 'ārī ve pāk olduğundan cenāb-ı Hakk kemāl-ı tekarrübe ihtiyār idüb derece-yi refi'a ve menzile-yi şāmiḫaya nā'il itdüğünden Muştāfā dedi m harfi baş olunduḫda mim ya mim olur ānuñ 'adedi toḫsāndur aña ḫa mim iki ziyāde olunduḫda toḫsān iki olub

5-b

'aded-i ism-i Muhammede müsāvi olur pes işāretdür ki ḫazret-i Muhammed 'aleyhi şalavatü's-şamed Hakk celle ve 'alā ḫazretlerinüñ ḫimāye ve ḫıfzındadır aña ḫiçbir taraftan sū' irişmez ve daḫi mim ḫarfi ismā'il Hakkı قدس سره التقي النقي esrār-ı beyānına göre maḫām-ı Muhammediyyedür ki vesīledür Ta sin nun işāret itdigi tuba ve sidre-yi Muhammedī'l-maḫām olub ehl-i cennete ni'm-ı ilahiyye oradan münḫasım olur zīrā dünyāda ve āḫiretde mazḫarı ism-i rahmāndur ve cemī'-i meṭālibüñ maḫreci ism-i mezkūrdur gerek erbāb-ı maḫāsīt anı bilsün ve gerek bilmesün pes felek-i rahmet felek-i ḫayāt gibi vāsi'dür ve'l-ḫāşıl herkesüñ mutlaḫā isti'dādı ne meḫūle şüreti iḫtizā ve l'isān-ı rūḫāniyyetine ne kevnem ma'nā-yı istid'ā ider ise Hakk te'ālā bi-ḫasebü'l-ḫikme ḫallāk ve resūlullah-ı şefi' 'ale'l-itlākdur pes na'im ve caḫīm ve esbābı bu ma'nāya dā'irdür ḫālel Allahu te'lā واتاكم من كل ماساء ve daḫi mim mā'-i ḫudsiye işāretdür ol şol 'ilimdür ki nefsinı denes-ı ṭiba' ve neces-i rezā'ilden tathīr ider pes bu 'ilmüñ menba'ı penç āl-i 'abādan olduğu meşḫūr-ı 'ālemdür ve daḫi mim mīnā-yı taşavvufa işāretdür ol üç ḫışaldur ki biri faḫra iftikār ile temessük ve biri zell ve işār ile taḫḫīḫ ve biri terk ta'arruf ve ihtiyārdur ve bu ṭarīḫ penç āl-i 'abā olduğu meşḫūr benī Ādemdür

6-a

pes ey ṭālib sen ānlaruñ ṭarīḫine sālīk olmaḫ isteriseñ faḫr ve fenā ṭarīḫine sālīk ol zīrā faḫr olan kişi ṭālib-ı dünyā olmaz ve ṭālib-i dünyā olmyān ṭama' ḫılmaz ve ehl-i

nefs olmaz ve tekebbürlük dağı eylemez pes faĸre irüb kendini dilşād kılmak dilersen
mürşid-i kāmil dāmenin tüt mīnā-yı taşavvuf olan üç dürlü ĸaşleti ānda bulursañ
ānuñla maĸsüda irersen ve cismiñi bünyād kılarσαñ ve sen seni dilşād kılarσαñ nazm

gel ey 'aşık ĸabül et bu fenāyı fenā olmazsa bulursan beĸāyı

kimüñ kim yokdurur faĸr resüli muhhaĸĸak bulmaz ol ĸürī-yi liĸābı

geçüb nefis ve hevādan şükr ile gözüñle görsün ol āl-i 'abāyı

ey tālib-i 'aşĸ-ı gülşen-i ilahī ve ey rāĸıb-ı şevĸ-i rüşen-i nā-mütenāhī āyine-yi ĸalbe
püşide olmiya ki 'ayn ĸarfı mu'allen mu'ālim-ı ümmet i'lām-ı millet ser-çeşme-yi
zülāl-ı vilāyet aşl-ı şecere-yi tarīĸat olan esedullah mülkü'l-ĸālib 'Ali b ebī Tālib
raziyallahu 'anhu ve kerremullahi vechelu ĸazretlerine işāretdür ibtidā'-i velāyetde
ibtidā'-i nübüvvetde Ādem gibidür ki ĸulefāy-ı bāĸiye dağı sırr-ı velāyetde āyine-yi
rüşen bir ĸilāfet-i zāhire ve bađıneye mażhar olmuşlardur velakin ĸatemü'l-enbiyānuñ
mertebe-i velāyetinüñ silsile ĸasebiyle 'Ali re'isdir cismāniyyetde Ādem ve
rāĸāniyyetde 'aĸıl on re'is olduĸı gibi ve lakin ol vaĸitde ziyāde ol zuhürdan iktizā
olmadıĸından hilāliyyet mertebesi

6-b

ile ĸā'im olub ism-i zāhirüñ mertebe-yi velāyete göre şu'a'ı ānuñ üzerine mün'akis
oldı pes ĸazret-i 'alī tafşile icmāldur ĸazret-i resül-i ekrem şallallahu 'aleyhi
vesellem ānlaruñ velāyeti ĸaĸĸında buyurur من امن بي وصدقني فليفلتول علي بن ابي طالب فان
ولايته ولابني وولايتي ولايت الله ya'ni her kim imān idüb beni taşdıĸ iderse 'Ali ibn ebī
Tāib tevellā itmelidür ve taĸĸıĸ ānuñ velāyeti benüm velāyetümdür ve benüm
velāyetüm velāyetullahdur ey tālib-i ražiye ve ey muĸib-i nebevī bu maĸāmda imām
'Ali ražiyyallahu 'anhu fażiletinde ba'zı ehādiş zıkr idelüm muḡāla'a eyledükce
ĸalbuñ nūr-ı muĸabbetle münevver ola cümleden beri ĸazret-i resül-i ekrem
şallallahu 'aleyhi vesellem buyurur ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن ya'ni taĸĸıĸ
'Ali benden ve ben āndanım ve ol her mü'minüñ velisidür ve bir ĸadiş-ı āĸarda
gelür يا علي انك اول من يقرع باب الجنة فيدخلها من غير حساب بعدي ya'ni ya 'Ali taĸĸıĸ sen
benden soñra eñ evvel cennetüñ ĸapısı ĸar' idüb ĸisābsuz dāĸil olursun ve yine bir

يكون بين الناس فرقة واختلاف فيكون هذا واصحابه
hadīs-i şerīfde ānlara işāret idüb buyurdılar
ya'ni beyne'n-nāsi firqa ve ihtilāf olur şu ya'ni 'Ali ve aşhābī Ḥaqq üzerene
olur ve yine bir hadīs-ı āhārda gelür واحد من شجرة انا وانت من شجرتين يا علي الناس من شجرتين انا وانت من شجرة واحد
'Ali nās iki şecerendür sen ve ben bir

7-a

şecerdenüz ve yine bir hadīs-i āhārde gelür علي خير البشر من شك فيه كفره
hayrū'l-beşerdür her kim şek ider ise kāfir olur ve yine bir hadīs-i āhārde gelür أتيت
ليلة اسراري لي علي ربي واوحى الي في علي بثلاث خصال انه سيد المرسلين وولي المتقين وقايد العز
المحجلين ya'ni rabbime esrār eyledüğüm kice rāh-ı bekā vaḥiy eyledügi 'Alide üç
ḥiṣāl vardır ol seyyidü'l-müslimīn ve veliyyü'l-müttaḳīn ve ḳāyidü'l-iz'l-
muḥaccilindür imdi ol ḥazretüñ fezāyilinden eḥādīs-ī kesir vardır lakin böyle bir
muhtaşar maḥalde cümlesi derc olunamadığından bu kadar ile iktifā olunub
maḥalline ihāle olundu ve daḥi 'ayn 'ulūm-ı evvelīn ve āḥirīne işāretdür bir taḳdīrce
daḥi imām 'Aliye işāretdür zīrā resūl-i ekrem kendüyi 'ilimde Medīneye ve imām
'Aliyi Medīnenüñ bābına teşbīh eylemişdür nitekim buyurur انا مدينة العلم وعلي بابها pes
'ilmüñ zuhūrı Medīnenüñ bābındandır ve daḥi 'ayn 'irfān-ı ebedī-yi müte'ahḥire
işāretdür nitekim اعراف فخلقت الخلق لاعرف
meḥabbet-i müteḳaddime olub ma'rifet müte'ahḥir oldı pes bu 'irfān daḥi ümmet-i
Muḥammedden muḥibb-ı āl-i 'abā ve ehl-i beyt-i muṣtafā evvelinde ānlardan
münteşire olmuşdur fe-efhem ve daḥi ح م ع ḥarflerinin 'adedi yüz on sekizdür ki
'aded-i ism-i ḥasana müsāvīdür işāretdür ki imām Ḥasan Ḥaqq Muḥammed ve
'Alinüñ ḥimāye ve 'ināyesindedür ey ṭalib faẓl-ı rabbānī

7-b

ve ey rāḡīb-ı feyz-ı raḥmānī ḥafā olmiya ki sin ḥurūfi imāmeyn-i ḥümāmeyn
ḥaseneyn ahseneyn raẓiyallahu 'anhüma ḥazretlerine işāretdür zīrā iki ismüñ daḥi
vasatları sin ḥarfīdür ve daḥi sādāt ānlaruñ nesl-i pāklerinden zūhūra gelenlerdür ki
cümlesinüñ uluları olduğundan besmele şöret buldı ve daḥi sin selāmete işāretdür

muhibb-i āl-i 'abā olanların āfetden beri olub selāmetde olmalarına delālet ider daḥi sin ḥarfı baş olunduḡda sin ya nun olur ana hā ḥaḡḡa iṣāretdür sin ḥarfı ziyāde olunduḡda ḥüseyin olur ve daḥi imāmeyn ḥazretlerinün fezā'illerinde eḡādiṣ-i keṣire vardur cümleden beri resūl-i ekrem ṣallallahu 'aleyhi vesellem ḥazretleri buyurur اللهم اني احب هما واحب من يحبهما ya'ni yā Allah ben bu iki severüm ve ānları seven kimseyi severüm ve daḥi resūl-i ekrem ṣurī ve ma'nevī rāyihalarına iṣmām itdükleri ecelden ānlara iṣāret idüb دنیا في ربحاتي هما buyurdılar ve daḥi sin ḥarfı سيد شباب اهل الجنة ḥadīṣ-ı ṣerīfince imām Ḥüseyin ḥazretlerinün ehl-i cennetün geçlerinün seyyidleri olduḡına iṣāretdür pes bunların ṣifāt-ı memdūḡa ve mergubalarına mihāyet yoḡdur ve ḥazret-i şeyḡ mıṣrī ḡuddise sırrahu ḥazretlerinün nübüvvet-i ta'rīfiye ile nay olduklarını delā'il-ı keṣire ile beyān ider ve cümleden biri budur قال الله تعالى قولوا آمنا بالله وما انزل

8-a

الينا وما انزل الى ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط وما اوتي موسى وعيسى وما اوتي النبيون illā āye pesالاسباط و kavlinün inbeyāya ṣümülü vardur zīrā lā ta'rīfiyle geldi ol cins içindir bundan ma'adā 'adet-i ḥarf ve'l- esbāt yüz ondur sekiz ḥarfı vardur ānuḡla yüz on sekiz olur ism-i ḡasane müsāvidür noḡḡayı ḡafīyye ve'l-esbāt ondur üç eliflerde ve üç sīnde ve iki bāda ve iki ḡada cümle ondur pes ḡamm eyledükde yüz yigirmi sekiz olur ism-ü ḥüseyin 'adet ḡasıl olur isminün vüḡuḡı vardur قال الله تعالى وعلم آدم الاسماء كلها ya'ni Kur'ânın esma yüzünden cem'i malulatu sıtkına ṣahittir pes delā'il-i sairesini mezd iden kimse ol r'İsāleyi muḡāla'a iyliye ey ḡāib-i feyzi celīl ve ey rāḡīb-ı faẓl-ı cemīl āyine-ḡinī-nümāya ḡafā olmiya ki ḡaf ḥarfı قرة اعين اهل السنة olan ḡaseneyn 'anḡmā selāmuḡ vālide-yi mükerremeleri fāḡimatü'z-zehrā raẓiyAllahu 'anḡa ḥazretlerine iṣāretdür ki āhiri kaf ḡarfıdır baş olunduḡda ḡaf elif fe zāḡir olur الا ترضين ان تكون سيدة نساء اهل الجنة ya'ni ey faḡıma n'İsā'i- ehl-i cennetün seyyidesi olmaḡa rāẓı olmazmısın ḡadīṣ-i ṣerīfi ṣān-ı 'āliyelerinde vārid olmuṣdur tafzīl-i faẓilet-ı 'āliyelerine nihāyet yoḡdur ve daḥi ḡaf ḡanā'ata iṣāretdür ki القناعة كنز لا يفنى ya'ni ḡanā'at tükenmez bir ḡazinedür ḡadīṣ-i ṣerīfince

8-b

muhibb-i āl-i 'abā olanlar kıanā'at kenzini feth idüb vārını anlaruñ yoluna şarf itmişlerdür kāmile ey t̄alib-i feyzi ecell ve faẓl-ı icmāl āyine-yi kıalb-ı pür-şāfāya ma'lūm ola ki انا و علي من نور واحد ya'ni ben ve 'Ali bir nūrdandır hadiř-ı řerīfi esrārınca Muħammed ve 'Ali ařl-ı kā'inātdur pes ma'lūmun olsun ki م ع ل م ي د yedi ħarfdür ol sebebden bismillah yedi ħarfdür ve fātiħa yedi 'ayatdür ve daħi ħa sin sin ya nun nun ħa yedi ħarfdur ve daħi م ح ح م ح د س ع ن ل ح ي س ف ي س ف ي ا ن ط on toķuz ħarfdür ج ا ن س ق م daħi on toķuz ħarfdür م ح ح م ح س م ن ا ل ل ل ر ح ا ي ن ط 'adet-i ħarfleri daħi on toķuz ħarfdü 'aded-i ħarfleri on toķuzdür ki ehline ma'lūmdur

naẓım

her ki bildi bunları bir zāt-ı ħaķ rūřen oldu gözine mir'āt-ı ħaķ

fātiħā besmelenüñ 'aynıdır ol Muħammed hem 'Ali āyāt-ı ħaķ

elhamdülillahı te'ālā bu kemāl-nāme eř-řeyħ el-ħāc muħammed es-sa'idīnuñ sa'y ve ğayret ve himmetleri ile Ĥaķķuñ bu faķirüñ kıabine ilkā eylediği esrār-ı ħafiye ve envār-ı celile kıılma olunub eşer-i ħayr ve du'a kıılındı muṭāla'a eyliyen ihvān-ı bā-şafā ve ħallān-ı ehl-i vefādan bu kııtmiri du'a'-i ħayr ile yād ve rüħ-ı revānını bir fātiħa ile řād eylemeñizi ricā iderüm ve cenāb-ı ħaķdan dā'imā dünyāda āl-ı 'abā maħabbeti ve āħiretde řefā'atı ricā iderüm ve şallallahu 'alā seyyidinā Muħammedin ve 'ali ve Fāṭıma ve'l-Ĥasan ve'l-Ĥüseyin ve evlādihim vesellim teslīmā ecmā'in velħamdülillahı rabbi'l-'ālemīn āmin

ALTINCI BÖLÜM

6.1. BULGULAR ve TARTIŞMA

1430 yılında kaleme alınan Işk-nâme metnin müellifi Ferişt ezade Abdulmecid İzzeddin'dir.

Nesir formatında kaleme alınan metinde ayet, hadis ve Farsça beyitlere yer verilmiştir. Eserde çok sayıda Arapça ve Farsça kökenli kelime bulunmaktadır. Bununla birlikte eserde Eski Anadolu Türkçesinin gramer özellikleri görülmektedir.

Mukaddime ve 32 bölümden oluşan eserde geçişler Arapça ifadelerle sağlanmıştır.

1. Bab Aşk ve muhabbet hakkında
2. Bab Liva'il hamd ma'rifeti hakkında
3. Bab Miraç ve miraçla ilgili meseleler hakkında
4. Bab Kur'an'ın ezeliği (kadimliği) hakkında
5. Bab Hz. Âdem'in yüzünün yedi batnının uygulanması hakkında
6. Bab Göyüzünün (semanın) yedi günde yaratılmasının, yeryüzündeki canlıların yaratılmasının ve vaat gününün sırrı hakkında
7. Bab Münkerin hakikati hakkında
8. Bab Dabbetü'l-arz'ın keyfiyeti hakkında
9. Bab Haceru'l-esved'in keyfiyeti hakkında
10. Bab Takva rahmeti hakikati hakkında
11. Bab Yeryüzünün nimetleri hakkında
12. Bab Beytül-Atik'in (Kâbe) tazimi ve “ Elestü bi rabbiküm kâlu belâ” (Ben sizin rabbiniz değilmiyim? Dediler ki: Evet) hakkında

13. Bab Vasat ümmetin keyfiyeti hakkında
14. Bab Orta namazın keyfiyeti hakkında
15. Bab “ Bu ağaca yaklaşmayınız” (ayeti) hakkında
16. Bab Nuh’un gemisi hakkında
17. Bab Emanetin hakikati hakkında
18. Bab Bismelenin hakikati hakkında
19. Bab Haccın, Umrenin ve Hacerül-Esvedin sırrı hakkında
20. Bab Baldırı açmak hakkında
21. Bab Harflerin tevhidi hakkında
22. Bab Ayakta secde etmek hakkında
23. Bab Güneşin doğuşu ve batışı sırrı hakkında
24. Bab Mehdi’nin keyfiyeti hakkında
25. Bab Mehdi ve Mesih’in zamanının beyânı hakkında
26. Bab Mehdi’nin çıkması ve insanların Mehdi’nin çıkması anında tek din üzere olması, ehl-i cennete ve kitapların hepsine inanması hakkında
27. Bab Mesih’in ve havarilerinin sözlerinde Âdem’in yaratılmasının fazileti hakkında
28. Bab Kâbe hazinesinin hakikati hakkında
29. Bab İsm-i azamın ihatası hakkında
30. Bab Allah’ın ru’yası (görülmesi) hakkında
31. Bab Havva rahmi hakkında
32. Bab Hz. Ali hakkında

SONUÇ

Moğol imparatorluğunun ve özellikle Timur'un (1336-1405) medrese ve tarikatların filizlenmesine hoşgörü ile yaklaştığı bir dönemden yararlanan ve etki alanını genişleten Fazlullah Hurûfi'nin Şirvan ya da Esterabad şehrinde doğduğu sanılmaktadır. Kadiyul Kuzat olan babasını erken yaşta kaybeden Fazlullah hac yolculuğu dönüşünde uğradığı Hazerzm'de gördüğü rüyalarla ün kazanarak rüya te'vil'i ile hakikat bilgisine ulaştığını, sırlara rüya ile vakıf olduğunu ileri sürmüş ve bu düşüncelerini batini te'vil geleneğine temel dayanak yapmıştır. Rüya yorumları sayesinde sahib-i te'vil olarak bilinmeye ve rüya te'vilinde Hz. Yusuf'a denk görülmeye başlamıştır.

Feriştezade Abdulmecid İzmir'in Tire ilçesinde doğmuştur. Doğumu hususunda bir kayıt bulunmayan Ferişteoğlu Abdulmecit'in babası Kadı İzzettin'dir. Kaynakların kesin bir tarih vermemekle birlikte 1469'dan önce öldüğünü belirttiği müellifin yurt içi ve yurt dışındaki pek çok kütüphanede yazma nüshası bulunan en önemli eseri Işk-nâme'dir. Diğer eserleri ise Âhiret-nâme, Hidâyet-nâme, Hâb-nâme ve Lugat-i Kanû-ı İlâhi onun diğer eserleridir.

M.Ö 3. ve 4. yy'dan itibaren insanoğlu tabiatı var olduğu kabul edilen ve açıklayamadığı pek çok olay ve gücü çeşitli şekiller ve harflerle ifade etmeye çalışmış ve temel bilimlerin gelişmediği bu dönemlerde Hurûfilmi adı altında tılsım ve sihir gibi yöntemler görülmeye başlanmıştır.

XIII-XVI yüzyıllarda Fazlullah Hurûfi ile temel özellikleri iyice belirginleşen Hurûfilik sadece kelime anlamlarını irdelemekle kalmamış kelimeleri oluşturan harflerin gizli anlamlar taşıdığını ileri sürerek, harflerin sayılarına bakarak ayet ve hadisleri Bâtini te'vil anlayışına göre tefsir etme gayretine girmiştir.

Harflere, sayılarına bakarak farklı anlamlar çıkarma anlayışı olan Bâtini te'vilin devamı olan Hurûfilikte dindeki temel nasları sözlerle, harflarla ve insan suretiyle te'vil etmiş ve bunun sonucunda insanı Tanrı, Tanrıyı da insan sıfatlarına yaklaştırmıştır. İbadetleri sunni inancına göre tarif etmekle birlikte Hurûfîler mezheplerin ötesinde bir anlayış geliştirmişlerdir. Kıyamete yakın “ tek dil, tek din, tek millet” hadisi gereğince, her dine davette bulunmuşlardır.

Müstakil olarak kendini göstermeyen Hurûfilik daha çok Mevlevî, Alevî-Bektaşî, Melâmî tarikatları içinde yaşamını günümüze kadar sürdürmüştür.

Eski çağlardan beri İran coğrafyasında yaşayan tüm dinlerden, Felsefî akımlardan etkilenen Hurûfiliği bir din ya da mezhep olarak görmemek gerekmemektedir. Te'vil geleneğinin en önemli unsur olduğu Hurûfilikte te'vil üstün görülmüş bu nedenle eserdeki ifadesiyle sahib-i te'vil olan Fazlullah Hurûfî tüm insanlardan üstün tutulmuştur.

Tüm İslam tasavvufunda işlenen temel konular olan Peygamberler, Mehdinin Gelişi, Hac, Umre, Ka'be, Namaz, Hacerü'l- Esved, Kur'ân'ın yedi batnının olması, Miraç, Miraç gecesinde Allah'ın emret sıfatında Hz. Muhammed'e görünmesi ve benzeri konular İsmailî- Bâtini te'vil geleneğinden çok etkilenen Hurûfîler tarafından uç noktalarda te'vil edilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinin dil ve gramer özelliklerini taşıyan İşk-nâme Hurûfiliğin önemli bir kaynağıdır.

KAYNAKLAR

- Aksu, H. "Câvidân-nâme". *DİA*, c.XIII, İstanbul, s.178
- Aksu, H. "Fazlullah-ı Hurûfî". *DİA*, c.XII, İstanbul, ss.277-279.
- Alparsan, A.(1967). *Cavidan-name'nin Nisimi'ye Tesiri*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, s.28.
- Arıkoğlu, İ. (2006). *Ferişteoğlu'nun Cavidanname Tercümesi: 'İşk-nâme Tercümesi*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, ss.3-60.
- Atalay, B. (1991). *Bektaşilik ve Edebiyatı*. Ant Yayınları, İstanbul, s.48.
- Erdem, M. (1994). *Hz. Âdem (ilk insan)*. Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s.4.
- Gölpınarlı, A. (1997). *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*. Der Yayınları, İstanbul, s.136.
- Gölpınarlı, A. (1983). *Mevlanada Sonra Mevlevilik*. İnkılap ve Aka Yayınevleri, İstanbul, s.269.
- Harman Ö. F. "İsâ". *DİA*, c.XXXII, ss. 465-472.
- Harman Ö. F. "Mûsâ". *DİA*, c.XXXI, ss. 207-213.
- Harman Ö. F. "Muhammed". *DİA*, c. XXX, ss. 408-423.
- İşık E. "Fatiha Suresi". *DİA*, c.XII, ss. 252-253.
- Melikoff, İ. (1994). *Uyur idik Uyardılar*. Turan A. (Çev), Demos Yayınları, İstanbul, ss. 184-187.
- Melikoff, İ. (1998). *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*. Turan A.(Çev). Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, ss. 164-165.
- Muhtar, C. (1993). *İki Kur'an Sözlüğü Lugat-ı Ferišteoğlu ve Lugat-ı Kanunu İlahi*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No:67, İstanbul, s.113.
- Özaydın, A. "İslamda Hac". *DİA*, c.XIV, ss. 386-389.
- Uludağ, S. (2002). *Tasavuf Terimleri Sözlüğü*. Kabalcı Yayınları, İstanbul, s.79.
- Usluer, F. (2009). *Hurûflilik İlk Elden Kaynaklarla Doğuştan İtibaren*. Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Ünal, S. "Kâbe". *DİA*, c.XXIV, ss. 14-21.

Ünver, M. (2003). *Hurûfîlik ve Kuran Nesimi Örneği*. Fecr Yayınları, Ankara, ss.11-57.

Yakıt, İ. (1992). *Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. Ötüken Yayınları, İstanbul, ss.30-31.

Yurdagür, M. “Cefr”, c.VII, ss. 215-218.

Köprülü, M.F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.

Yurdagür, M. “Cefr”. *DİA*, c.VII.

Ünver, M.(2003). *Hurûfîlik ve Kuran Nesimi Örneği*. Fecr Yayınları, Ankara.

Öztürk, M. (2003). *Kur’ân ve Aşırı Yorum: Tefsirde Bâtınlık ve Bâtını Te’vil Geleneği*. Kitabiyat Yayınları, Ankara,

Uludağ S. “Bâtın İlmi”. *DİA*, c.V.

الحرة رب العالمين والصلوة والسلام على من لا نبي بعده
 اجبت والعاقة للفق والعدوان على الثاقلين ابا عبد
 فرسه زاخه عبد الجيد الذي اصبح الله شاهه ابدك كلام راني كذا
 اسلاف الجند وصديقه نبوية كوردك خرقه يورش دنياه طالب
 اولا خرقه بنصيب اولور كما قال الله من كان يريد خرقه الذي اوتوه
 منها وماه فلا خرقه نصيب وطلد رسول الله صلى الله عليه وسلم الازيم
 على لخرق ولا خرقه حرام على ابيها وهما حرامان على اهل الله كما وقال
 رسول الله صلى الله عليه وسلم الذي اجبته وطلبها كلاب وقال له لما تكلم
 عليه ولم الذي ملعون وما فيها بون انشال آيت وصيه يورور
 بومخرقته زلفه خرقه فضل وان جاونان نامه سنك لسان كما
 فادع على ابراهيم واثق لوق لوق لسان زكبه رجه اليم فوعدهم الرسول
 خرقه رسالت نياه خرقه بكر وراودوا راج بلده خرقه ابيه بارود
 ادعي عاشق نامه التي توكسه شرب صاف اولنا طالع ايلك كره عظيم
 منغعلر بولر ودره خرقه نيك ظايريه خرقه دن خلاصه به بكر الجمل
 اقرب الكفر من ايمان العين لرسوله ودره علم الدين قاله طا

رسمه زاد صعب الحمد عز الدين
 حقه نيك فان رسمه ترجمه بيده
 عباد وان نامه
 بسم الله الرحمن الرحيم

وعلمنا اننا ناعلم ديدك علمه وفسرور ودره بيله كثره خرقه
 حلامي وله ذر لقصي يلين جاهله من غرقه منه ترينه بيته جل
 قاله قاله تعال ما لخذ الله وي اجملا وفسد في هاشاهلا قبله
 بل اذ كان خرقه بصيرة واشهد على قسم حاصل اوله وكره في كرم
 رساله ان علي قاتون في ضبط ابيوب انم الاوقات جوت جوت طالع
 البته اولك فيه معلوم اذ كثر خرقه كره وكونه في يومه وساط
 وسنن وعمال في ادم ووزن القدر الودن وسنن الحق ودره
 خرقه قاضي رولوب تيبين جوك رشود وجوه تقضاجه بعض
 ان وبعض يورق اولق دره وادم عليه السلام قيامه خرقه
 عمل عليه الصلوة والسلام اذ يبرز على السنة اولق دره وعين عليه
 السلام اسماذن اولق دره اصح باشنده انك دره وحريري بلوق
 واقام خرقه بطوق وقامت جبهه كوف فونق وادم عليه السلام
 كوف بطور ليجك واسماذن دخايله كالان كوف فونق يوم فات
 السماء بهن ميب وسكرا اوجق قولري اجل وهمم بيه صكر
 دسي بلك وموت بوغلق اندفكرم حيات جاوران بلوق فونق

رسمه زاد صعب الحمد عز الدين
 حقه نيك فان رسمه ترجمه بيده
 عباد وان نامه

رسمه زاد صعب الحمد عز الدين
 حقه نيك فان رسمه ترجمه بيده
 عباد وان نامه

وورثه له اوتوز اكليل اربعة مئة اوالف درهم هيا جبرته كذا كذا
 بيان لا دم الباب الاول والعشرون والحقبة الباب الثاني وعشرة
 لواء الحمد الباب الثالث في المعراج وما يتعلق بها الباب الرابع وفيما
 الفران الباب الخامس في خلق وجه آدم على سبعة اطراف الباب
 السادس وفي خلق السموات في ستة ايام وفي سبعة ايام وفي اربعة ايام
 الباب السابع في حقيقة النور الباب الثامن في كيفية دابة الارض
 الباب التاسع في كيفية حجر الاسود الباب العاشر في حقيقة الرحمة
 المتوق الباب الحادي عشر في بيت الارض الباب الثاني والعشرون
 في تعليم بيت العتيق وفي كيفية التدرك في قولوا لي الباب الثالث عشر
 في كيفية امة وسطا الباب الرابع عشر في صلوة الوطى الباب
 الخامس عشر في هذه الشجرة الباب السادس عشر في حقيقة سفينة الريح
 الباب السابع عشر في حقيقة الامانت الباب الثامن عشر في حقيقة بلغم
 الجن في جميع الباب التاسع عشر في الحج والعمرى وحجر الاسود الباب
 العشرين في كشف اساق الباب الحادي عشر في وجود الحروف الباب
 الثاني عشر في الحجارة على اساق الباب الثالث عشر في طرق
 التسع وعشرا الباب الرابع عشر في كيفية الحصى الباب الخامس عشر

كونه من اجلوب جميع عالم سجده دعوت اولئك وخلايق سجده
 اجنابا يقان وسجده ايتكلى ايجون زلت اوبان وعجالي شاهلا بيان
 كه يوم كيف عنان ويدعون الى السجود فلا يستطيعون خاشعة انصاف
 وهم ذلة وفكرا ويدعون الى السجود وهم سالون وبلاد خوجه كوني
 عصر قتل كورنك واوان كون بين ييل مقدس اولئك وترا علم
 قيامتلا ادم صوبتلا كورنك مثل القتل على الجبريوم القية ودعلا
 اخود قوب صباغ كورنك اولئك ويوزري بكباره اولئك والمطلوبون
 مره نيدون علم اوانك قانديني ضل ايدن معلوم اولور وعجالي
 اولطال به رحمت اليسون انه بورسالة فاحويه كورنك به صلحنا ايدل
 فضله وسلك كلمة بيور مشه عجمي ورازانا الحزم من بيننا
 دم اذخرم من حكيم وعقن نامة الحق باجومه الطاليدان اللان الحق
 اوزنيه اولسون اما الهلندن وطالبتن وبيع ايقان ظله نكم خسر
 رسول بيور مشه لا تقطو لكلمة الا غزها فقطرها ولا تتعز على اهلها
 وتظوها هكيتكم ويولدونك سعي وياويلي بيله قصوده قاله اوار
 عيب شاهلا سنده عزم قالور ودينا اهل اولوب اخرت احرام اولور
 وماله والاخر من نصيب صدق الله اخرا عام على اهل الدنيا صدق الله

ÖZGEÇMİŞ

Abdulemin Yaprak, 1981 yılında Gaziantep’te doğdu. Namık Kemal İlk Okulunda başladığı ilköğrenimini tamamladı. Hayri Akınal Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde ortaokulu okuduktan sonra Atatürk Lisesi’de okudu. 2004 yılında Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde başladığı lisans eğitimini 2009 yılında tamamladı. 2014 yılında Hasan Kalyoncu Üniversitesinden Pedagojik Formasyon aldı. Halen bir sivil toplum kuruluşunda şube müdürü olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Abdulemin Yaprak was born in Gaziantep in 1981. He as graduated from Namık Kemal Primary school. Then he was registered to Middle school of Hayri Akinal Anatolian Vocational Religios High School. After graduating middle school he continued his education at Ataturk High School. He completed his undergraduate education in 2009 graduating from Contemporary Turkish Dialects and Literatues Department of Mugla Sıtkı Koçman University where he had started in 2004. He received Pedagogical Formation training at Hasan Kalyoncu University in 2014. He currently works as branch manager at a Nongovernmental Organization.